

การพัฒนารูปแบบการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE DEVELOPMENT OF CONFLICT RECONCILIATION
MEDIATION MODEL BY COMMUNITY WITH HARMONIZATION**

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of Requirements for the Degree

Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Education Foundation

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2016

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์” เสนอโดย นายสุรศักดิ์ ศรีสาร เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร.ยุวรี ผลพันธ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

...../...../.....

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุยง วีระนาวัน)

...../...../.....

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ยุวรี ผลพันธ์)

...../...../.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

.

5426015: สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ: การไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

สุรศักดิ์ ศรีสาร: การพัฒนารูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์.
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: อ.ดร.ยุวรี ผลพันธิน และ รศ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ. 214 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทในการพัฒนารูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชน 2) พัฒนา และประเมินรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตพื้นที่ศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาท อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งสิ้นจำนวน 400 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ด้านความพึงพอใจต่อศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชน พบว่า ประชาชนสมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและประชาชนมากที่สุด ด้านผลการวัดความรู้ความเข้าใจของประชาชนสมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาท และประชาชนอยู่ในระดับสูงเช่นกัน สำหรับพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาท พบว่า ประชาชนสมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. การไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์นั้น ต้องใช้ทุนของชุมชนคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ และอาสาสมัครในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดเป็นกระบวนการไถ่เกี๋ยขึ้นในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน โดยใช้หลักการต่าง ๆ คือ ความพึงพอใจ ความโปร่งใส ความเป็นกลาง การประสานงานการมีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์ การลดขั้นตอน ความเป็นเครือญาติ ความยืดหยุ่น และความรู้ เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนสมานฉันท์ โดยเรียกชื่อย่อรูปแบบนี้ว่า “CPR MODEL” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการรับรองโดยเวทีประชาคม

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2559

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

5426015: MAJOR: DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORDS: RECONCILIATION MEDIATION MODEL BY COMMUNITY WITH HARMONIZATION

SURASAK SRISAN: THE DEVELOPMENT OF CONFLICT RESOLUTION MEDIATION MODEL BY COMMUNITY WITH HARMONIZATION. THESIS ADVISORS: YUWAREE POLPANTHIN, Ph.D., AND ASSOC.PROF. THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D. 214 pp.

The objectives of this research were : 1) to study the basic information about reconciliation settlement for develop the reconciliation and dispute settlement system in community 2) to develop and evaluate reconciliation and dispute settlement system in community with conformity through the participation of the public and key informants by mix method research and quantitative research by gather information from public around community reconciliation center area in Amphoe Bang Khonthi Samut Songkhram Province, Amphoe Phrao Chiangmai Province and Amphoe Mueang UdonThani Province totally 400 people and qualitative research by gather information from key informants and public around community reconciliation center area totally 160 people. The research instrument were questionnaire, interview analyzed by percentage, mean, standard deviation and content analysis. The result of the research were

1. The research found that, in general, the respondents have similar responses in almost every aspect. With regard to the satisfaction of the Community Dispute Resolution Center, hereinafter referred to as "CDRC", the chairperson and members of the CDRC has high satisfaction, while general public satisfy the work of CDRC at highest level. As for the result of knowledge and understanding evaluation, the research found that CDRC chairperson, CDRC member, and public have high level of understanding in dispute resolution issues and the work of CDRC. In addition, the research also found that CDRC chairperson and member are involved in the dispute resolution activities at high level in the same manner as the public.

2. The reconciliation and dispute settlement system in community with conformity must consist of the people in community include subdistrict head, village head, formal leader, informal leader and community volunteer who perform reconciliation process through the participation of the public by using the measure were satisfaction, transparency, impartial, participation, public relation, reducing procedure, relative, flexibility and knowledge for conformity in community by the name of "CPRMODEL" which was evaluated by expert and affirm by public forum.

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature.....

Academic Year 2016

Thesis Advisors's signature 1 2.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเอื้อเฟื้อจากหลายท่านผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน รวมทั้งแรงบันดาลใจในการทำงานในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ, และ ดร. ยวีร์ ผลพันธิน รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลุง วิระนาวัน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่คอยให้ปรึกษา และเอื้อเฟื้อข้อมูลและคำแนะนำดี ๆ ให้รวมถึงการช่วยขัดเกลางานวิจัยให้มีความเหมาะสม

ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่อบรมสั่งสอน และให้ความรู้ด้านการพัฒนศึกษาจนผู้วิจัยมีความรู้ระดับหนึ่งจนเชื่อแน่ว่าจะนำความรู้ความสามารถที่ได้รับไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประจำจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งประธานและเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีได้กล่าวนามในที่นี้ที่ช่วยประสานงานด้านต่าง ๆ จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท และประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงครามที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความกรุณาในการตรวจเครื่องมือการวิจัย และตรวจแบบสอบถามต่าง ๆ จนสามารถสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณคุณพ่อเสถียร ศรีสาร คุณแม่ฉนวนม ศรีสาร และญาติพี่น้อง และเพื่อนชนกิจพิชชการ รุ่นที่ 21 ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตลอดมา

ขอขอบคุณผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ทุกท่านที่ร่วมเรียน ร่วมสนุกสนานมาด้วยกัน และเป็นกำลังใจให้คำแนะนำช่วยเหลือตลอดมา

ด้วยคุณูปการคุณความดีของวิทยานิพนธ์นี้ ผลแห่งความดีทั้งหมดที่เกิดขึ้น ขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีต่อผู้วิจัย และครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ประสบการณ์แก่ผู้วิจัยมาจนถึงวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
ขอบเขตด้านพื้นที่	8
ขอบเขตด้านประชากร	8
ขอบเขตด้านเวลา	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดความสมานฉันท์	11
แนวคิดความหมายของชุมชน	14
ความเป็นมาของการไถ่เกสิทธิ์ระดับข้อพิพาท	17
แนวคิดการไถ่เกสิทธิ์ระดับข้อพิพาท	27
แนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชน	34
แนวคิดการมีส่วนร่วม	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
กรอบการวิจัย	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
การเลือกพื้นที่ในการวิจัย	52
ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	52

บทที่		หน้า
	การวิจัยเชิงปริมาณ	53
	การวิจัยเชิงคุณภาพ	54
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
	เครื่องมือเชิงปริมาณ	55
	แบบสอบถาม.....	55
	การสร้างแบบแบบสอบถาม	59
	การหาคุณภาพของแบบสอบถาม.....	59
	ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม.....	60
	แบบประเมินรูปแบบ.....	61
	เครื่องมือเชิงคุณภาพ.....	62
	ลักษณะของเครื่องมือ.....	62
	การสร้างเครื่องมือ.....	63
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
	ขั้นตอนการวิจัย.....	64
	ขั้นตอนการวิจัย.....	68
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
	การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่หนึ่ง : ข้อมูลพื้นฐานประชาชนและสมาชิก	
	ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน.....	70
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป.....	70
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจ.....	82
	ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่าง ๆ ของประชาชน	
	และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน	87
	ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมประชาชน และสมาชิก.....	92
	สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประชาชน และสมาชิกศูนย์	95
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป.....	97
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจ.....	109
	ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่าง ๆ ของประชาชน	116
	ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมประชาชน.....	121

บทที่	หน้า
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประชากร.....	124
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มประชาชนฯ สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงฯ และประชาชน	125
ศึกษาวิธีการที่เป็นเลิศ.....	125
ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง.....	131
การสร้างรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท.....	135
แผนภูมิรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์	137
ประเมินรูปแบบโดยแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน อย่างมีสมานฉันท์โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	141
ประเมินรูปแบบโดยแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน อย่างมีสมานฉันท์โดยภาคประชาชน.....	143
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	146
การสรุปผลการวิจัย.....	147
การอภิปรายผล.....	150
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	153
รายการอ้างอิง.....	154
ภาคผนวก	162
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย	163
แบบสอบถามสำหรับประชาชนฯ และกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์.....	164
แบบสอบถามสำหรับประชาชน.....	173
แบบสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	183
แบบสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	185
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ	186
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์.....	188
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมรับร่องรูปแบบ Community Capital Process Mediation Restorative.....	191

บทที่	หน้า
แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการไถ่เกสิทธิ์ระดับข้อพิพาทโดยชุมชน	194
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้นำชุมชนในการให้ข้อมูลหลัก	195
ภาคผนวก ฉ การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือการวิจัยด้วยคำดัชนีความสอดคล้อง	198
ประวัติผู้วิจัย	214

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงประเภทผู้ต้องขัง.....	6
2	สรุปขั้นตอนการวิจัย.....	66
3	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	70
4	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	71
5	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	72
6	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	73
7	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	74
8	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	75
9	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	76
10	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	77
11	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	78
12	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	79
13	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	80
14	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ย ระงับข้อพิพาท.....	81

ตารางที่		หน้า
15	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนฯ และสมาชิก ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน.....	82
16	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน.....	87
17	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน.....	92
18	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน.....	97
19	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	98
20	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	99
21	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	100
22	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	101
23	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	102
24	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	103
25	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	104
26	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	105
27	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	106
28	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	107
29	แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน	108
30	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชน ศูนย์ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทชุมชน.....	109
31	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน.....	116
32	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน.....	121
33	ตารางประเมินรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์..	141
34	ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน อย่างมีสมานฉันท์	144

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีโครงสร้างแบบหลวม ๆ มีความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรมแต่สามารถผสมผสานได้อย่างกลมกลืนจนเป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะรักอิสระ ยึดมั่นในสถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ยอมรับในระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ ไม่นิยมความรุนแรง ชอบการประนีประนอม และใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงในโลก โลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การคมนาคม สะดวกสบาย และมีการเปลี่ยนค่านิยมในการบริโภค ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตบางประการ ทั้งในเมืองและชนบทสังคมไทยยังคงรักษาสังคมแบบเครือญาติ เคารพผู้ที่รักและนับถือรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ร่วมกันทำบุญตามเทศกาล เช่น การทำบุญวันสงกรานต์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ การนำของขจิวและน้ำอบไปรดน้ำขอพรจากบิดา มารดา และญาติผู้ใหญ่ เป็นการฝึกฝนคนให้มีความกตัญญู การทำบุญวันเข้าพรรษา การทอดกฐิน ฯลฯ ล้วนแต่เป็นการกล่อมเกล่าจิตใจให้มีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม มีความสามัคคี และเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน, 2015) ทั้งนี้เพราะแต่เดิมสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในชนบทที่มีการทำนา และการเพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก การผลิตแต่เดิมก็เป็นแต่เพียงให้พอมีพอกิน ไม่ได้ผลิตอย่างใหญ่โตเพื่อส่งออกไปค้าขายกับต่างประเทศ จึงไม่มีความจำเป็นในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มุ่งหวังผลิตสิ่งต่าง ๆ เพื่อส่งออกไปขายนอกประเทศ การผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งแต่เดิมผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง ด้วยเทคโนโลยีง่ายๆ แบบดั้งเดิมก็เปลี่ยนมาเป็นการผลิตเป็นจำนวนมากโดยอาศัยเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้าทันสมัยเข้ามาช่วย มีการลงทุนและ การใช้ที่ดินอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการใช้ ที่ดินก็มีการขยายเขตการเพาะปลูกพืชพันธุ์ นานาชนิดไปตามบริเวณต่างๆ โดยเฉพาะที่ดอน และที่ตามป่าเขา ก่อให้เกิดการรुकกล้าป่าสงวน และการทำลายสภาพแวดล้อมอย่างกว้างขวาง การผลิตแบบที่เป็นแบบเกษตรอุตสาหกรรมที่ ชาวบ้านธรรมดาทั่วไปซึ่งไม่มีศักยภาพทั้งใน ด้านเงินทุน กำลังคน และเทคโนโลยีจะทำได้ จึง เป็นเรื่องของบุคคลร่ำรวยที่เป็นนายทุน สิ่งที่ควบคู่กันไปกับการเกษตรอุตสาหกรรมคือ การขยายตัวทางอุตสาหกรรม

เกิดโรงงานอุตสาหกรรมที่นำทรัพยากรต่างๆ ของประเทศมาผลิตสินค้าประเภทต่าง ๆ อย่างมากมาย ทำให้เกิดย่านอุตสาหกรรม และย่านธุรกิจขึ้นตามเมืองต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมากมาย เหล่านี้ล้วนมีผล ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คน ในท้องถิ่นต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีทั้งการย้ายจากถิ่นหนึ่ง ไปอีกถิ่นหนึ่ง เช่น ในภาคอีสานไปอยู่ ทางภาคกลาง และภาคใต้ เป็นต้น กับการย้าย จากท้องถิ่นในชนบทเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือทำงานเป็นกรรมกรในเมือง ซึ่งการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานดังกล่าวนี้ มีผลกระทบ ทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนที่อยู่ในชนบท และในเมืองเป็นอย่างมาก ในสังคมชนบทนั้น แต่เดิมอยู่กันอย่างเรียบง่ายในกรอบของประเพณี ที่มีจารีต และขนบธรรมเนียมท้องถิ่นคอยควบคุม ให้ผู้คนอยู่กันอย่างสงบสุข ปัจจุบันเมื่อคนรุ่นหนุ่มสาวย้ายออกไปทำงานที่อื่น โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นหัวหน้าครอบครัวขาดหายไป เป็นเวลาหลายๆ เดือน ทำให้สภาพครอบครัวขาดความสมบูรณ์ เด็กไม่มีความอบอุ่น ในขณะที่คนรุ่นใหม่ ก็หมดความเชื่อถือ ในความรู้ ความสามารถต่อการเป็นผู้นำของคนรุ่นก่อน เพราะตนได้เล่าเรียนความรู้ใหม่ๆ จากในเมือง มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ พร้อมกันนั้นก็รับเอาความทันสมัยหลายๆ อย่างมาจากภายนอก จึงทำให้หมดความเลื่อมใส และเชื่อถือในสิ่งที่ เป็นจารีต และประเพณีของ ท้องถิ่นที่เคยมีบทบาทในการสร้างและควบคุม ความสัมพันธ์ทางสังคม ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นเรื่อยๆ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2535) สังคมต้องมีกรอบที่เป็นบรรทัดฐานร่วม หากต่างฝ่ายต่างเลือกกระทำสุดแท้แต่อารมณ์จะนำทาง ความขัดแย้งย่อมหาจุดลงตัวไม่ได้ การจัดการความขัดแย้งนี้อาศัยความคิดเห็นที่ตรงกันก่อนเป็นสำคัญ หากสมาชิกสังคมเข้าใจถูกต้องตรงตามกัน ย่อมจัดการความขัดแย้งให้ถูกทางไม่ยากนัก และความขัดแย้งมีอาจมองจากปัจจัยภายนอก เป็นต้นว่า การแย่งชิงอำนาจทางการเมือง การจัดสรร กระจายผลประโยชน์ไม่ลงตัวเพียงด้านเดียว แต่จะต้องลงลึกไปยังจิตวิญญาณมวลชน (จิตวิทยา) อันเป็นมูลเหตุจากภายในของคู่ขัดแย้งเหล่านั้น รากเหง้าของความชั่วร้าย คือ โสภ โทสะ โมหะ ที่ตกตะกอนในจิตใจมนุษย์เราอันเป็นต้นตอและภูมิหลังแห่งความขัดแย้ง มีผลต่อความสัมพันธ์ของคู่ขัดแย้ง โดยแสดงออกเป็นความคิดและการกระทำ (ชมพู โกศลรัมย์, 2552) ประเภทของความขัดแย้งตามแนวทางของ Moore ว่าสามารถแบ่งออกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2542: 14-15)

1. ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict)
2. ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interests Conflict)
3. ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict)
4. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict)
5. ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict)

การทำความเข้าใจ "รูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย" ต้องพิจารณาถึงเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งและวัฒนธรรม" เป็นลำดับแรก โดยต้องพิจารณาว่าการจัดการความขัดแย้งเป็นศาสตร์หรือเป็นศิลปะ คำถามนี้ได้มีการหาคำตอบกันมาเป็นเวลานาน นักทฤษฎีอาจมีแนวโน้มที่มองเป็นศาสตร์ แต่นักปฏิบัติ (ผู้ที่ลงมือพยายามแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ที่ปรากฏจริงในสังคม) มักจะมองว่าต้องอาศัยศิลปะของการพูดจากัน คือว่าเมื่อไรควรนำเรื่องไหนมาพูด เมื่อไรยังไม่เหมาะ จะมีน้ำเสียงอย่างไร เป็นต้น

การมองเป็นศาสตร์ก็จะให้ความสำคัญน้อยกว่าเรื่องของวัฒนธรรมในการจัดการความขัดแย้ง เพราะการรู้จักวิธีพูดและทำทางที่ควรใช้ ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมโดยตรง จากความเห็นที่แตกต่างกันนี้ จึงอาจแบ่งทัศนคติเกี่ยวกับเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง" ออกได้เป็น 3 ทัศนคติ (ประเวศ วะสี, 2551: 28)

ทัศนคติ 1 ทุกสังคมมีบางอย่างคล้ายกัน เนื่องจากลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ ความขัดแย้งในสังคมต่าง ๆ จึงอยู่บนรากฐานเหมือนกัน ซึ่งดีกว่าวัฒนธรรม ดังนั้นเราสามารถศึกษาหารูปแบบการจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เป็นสากลและสามารถนำมาใช้ข้ามวัฒนธรรมอย่างได้ผล เช่น การศึกษาเทคนิค และวิธีการเรื่องการเจรจาต่อรอง การใช้คนกลางไกล่เกลี่ย จากประเทศที่พัฒนาวิธีการเหล่านี้มาแล้ว

ทัศนคติ 2 ความขัดแย้งในสังคมไม่ได้มาจากพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษย์ แต่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมโดยตรง ดังนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละสังคม และวิธีการแก้ไขต้องหาใหม่ให้เหมาะสมกับแต่ละสังคม โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมเป็นหลัก ถ้าใช้วิธีการที่พัฒนามาในวัฒนธรรมอื่นก็จะไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่ยั่งยืน

ทัศนคติ 3 เป็นทัศนคติผสมผสานโดยมองว่า ความขัดแย้งในสังคม มีสาเหตุที่มาจาก ทั้งธรรมชาติมนุษย์และวัฒนธรรม ดังนั้นบางส่วนของวิธีการจัดการอาจใช้ร่วมกันได้ บางส่วนต้องปรับให้เข้ากับสังคมโดยเฉพาะ

ผลของการพยายามศึกษาและปฏิบัติในเรื่องนี้ดูเหมือนให้น้ำหนักแก่ทัศนคติ 3 คำถามที่สำคัญ คือ ต้องปรับส่วนไหน ไม่ต้องปรับส่วนไหน ของวิธีการที่พัฒนามาก่อนมาจากที่อื่น สำหรับสังคมไทย ก็คือคำถามว่าเพื่อที่จะแก้ไขความขัดแย้งในสังคมเราที่เผชิญอยู่ทุกวันนี้เราจะนำความรู้ที่มีคนพัฒนามาแล้วมาเป็นประโยชน์ในขั้นตอนใดของการแก้ไขความขัดแย้ง และในกรณีที่ความรู้ที่มาจากที่อื่นยังใช้ไม่ได้เราจะพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมอย่างไร

สถานการณ์ในปัจจุบันคิดว่าหลายท่านคงเห็นตรงกันว่า ประเทศชาติมีความวุ่นวายสับสนและยังไร้ทิศทาง หลายคนคิดว่าประเทศไทยกำลังถูกบีบบังคับจนหาทิศทางไม่เจอ ซึ่งอย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแต่เกิดจากคน เกิดจากกิเลสของคน ความโลภ ปราารถนาใน

ทรัพย์สินและอำนาจที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ล้วนแต่เป็นแรงบันดาลใจให้คนต่าง ๆ เกิดพฤติกรรมที่ละโมภในทรัพย์สิน เงินทอง และอำนาจ แต่ทรัพยากรที่มีจำกัดบนโลกใบนี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทุกคนได้ ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า“ความขัดแย้ง” (Conflict) ความขัดแย้งนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม รัฐ ไปจนถึงระดับโลก และถ้าไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องแล้ว สิ่งที่จะตามมาคือความรุนแรง และนำไปสู่ความเสียหายหรือสูญเสียในที่สุด ดังนั้นการทำความเข้าใจในเรื่องของความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราทุกคนยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

การยุติความขัดแย้ง คือ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ซึ่งการไกล่เกลี่ยมีประโยชน์แก่การเจรจาต่อรองระหว่างคู่ความมากมายหลายประการ เช่น ช่วยเปิดช่องทางแห่งการสื่อสารระหว่างคู่ความ ซึ่งหากไม่มีคนกลางเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้วก็อาจเป็นการยาก ที่คู่ความจะสามารถเจรจาติดต่อกันได้ ในกรณีที่เรื่องพิพาทมีคู่ความเป็นจำนวนมาก การไกล่เกลี่ยจะเป็นการช่วยประสานคนหมู่มากให้เข้ามาเจรจาพร้อมเพรียงกันได้ ในระหว่างการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของตัวคู่ความเองและคู่ความฝ่ายตรงข้าม ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงสิทธิของคู่ความที่มีอยู่เหนือฝ่ายตรงข้าม ช่วยก่อให้เกิดข้อสรุปที่สร้างสรรค์ ช่วยค้นหา ข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับได้ของคู่ความทุกฝ่าย ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงข้อจำกัดในการเจรจาต่อรอง ช่วยประเมินหรือหาหนทางเลือกต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้ ช่วยให้คู่ความใกล้ชิดเข้าหากันมากขึ้น และในที่สุด ก็จะช่วยให้คู่ความได้มาซึ่งคำยืนยันที่จะตกลงระหว่างกัน

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปรากฏผลว่า คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ย่อมทำให้คู่ความสามารถหันหน้าเข้าหากันได้อีกอย่างฉันท์มิตร ในบางกรณีคู่ความจะสามารถดำเนินธุรกิจติดต่อกันได้อีก สำหรับกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นคดีอยู่ในศาลแล้ว ย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายในคดีของคู่ความลดลง ช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลทำให้คดีอื่น ๆ สามารถย่นระยะเวลาการพิจารณาได้เร็วขึ้น ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีการวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีความภาคภูมิใจ

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำให้คู่ความตกลงกันได้ ประโยชน์ก็ยังมีอยู่อีกหลายประการ เช่น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความได้มาเจรจาหันหน้าเข้าหากันซึ่งแม้จะตกลงกันไม่สำเร็จ แต่ก็ช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียดหรือความหมางเมินที่มีต่อกันลงไปได้ในระดับหนึ่ง ไม่ทำให้เรื่องเล็กน้อยในทำนองน้ำผึ้งหยดเดียวบานปลายเป็นเรื่องใหญ่โตไปได้ และทำให้คู่ความมีความเข้าใจต่อกันเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้สามารถตกลงกันได้ภายหลัง เป็นต้น

ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ยคดีในศาลนั้น ก็คือการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องขับไล่ที่มีคู่ความเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยปกติมักจะเป็นกรณีของเจ้าของที่ดินเป็นโจทก์

ฟ้องชาวบ้านจำนวนมากเป็นจำเลย และเนื่องจากจำเลยแต่ละรายต่างก็มักจะมีข้อต่อสู้ที่ไม่เหมือนกันไปทั้งหมดเสียทีเดียว การรวมพิจารณาคดีจึงมักจะกระทำไม่ได้ เพราะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่การไต่ถามไต่สวนไม่ถูกจำกัดโดยข้ออ้างเช่นว่านี้ ดังนั้น การไต่ถามไต่สวนเพียงคดีเดียวซึ่งรวมคดีที่ถูกฟ้องไว้เป็นจำนวนมากและมักจะมีจำนวนเกินกว่า 100 คดีขึ้นไป หากกระทำสำเร็จย่อมจะเป็นประโยชน์ แก่การพิจารณาคดีของศาลเป็นอย่างยิ่ง และส่งผลทำให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น ความยุติธรรมที่เสมอภาคกัน การไม่ต้องประสบกับการบังคับคดีที่ยุ้งยากเพราะการใช้กฎหมายคือแพ่ง ย่อมไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา และรวมทั้งเวลาที่ไม่ต้องเสียไป เป็นต้น (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550)

สภาพปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้พบว่า มีอยู่ในหลาย ๆ ประเทศเช่นกัน โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้ทำโครงการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่น (Program for Alternative Dispute Resolution) หรือ ADR นั้น ได้นำทางเลือกใหม่ในการระงับข้อพิพาทที่ใช้ได้ผลมากที่สุด เช่น การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท หรือการอนุญาโตตุลาการเช่นนี้ เข้ามาช่วยในการลดปริมาณคดีลง เนื่องจากเห็นว่าจำนวนคดีที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีจำนวนสูงกว่าอัตราผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้นก่อให้เกิดคดีความค้างในศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะเกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวมเป็นอย่างมากแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของกลุ่มความจำนวนมากที่นำคดีขึ้นสู่ศาล และหวังว่าศาลเป็นที่พึ่งที่สำคัญ ฉะนั้น โครงการ ไต่ถามไต่สวนข้อพิพาทยังก่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล รวมทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลด้วย จึงมีส่วนช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างค้างอยู่ในศาลลงได้เป็นจำนวนมากและช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้เป็นจำนวนมากด้วย อย่างไรก็ตาม การระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยในปัจจุบันที่นำไปสู่การปฏิบัติ ยังไม่สามารถลดจำนวนคดีของศาลที่ยังมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้ บางครั้งคดีความเล็กน้อยที่พอจะตกลงยอมความกันได้ แต่ก็ไม่สามารถยุติข้อพิพาทกันในชั้นไกล่เกลี่ยได้ เพราะคู่ความต่างเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองไม่ยอมเสียเปรียบ ทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองในกระบวนการยุติธรรม(สมภาคย์ ตระการกุลพันธ์, 2552: 1)

จากสถิติการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้มีการพัฒนาปรับปรุงเนื้อหาสาระกฎหมาย เพื่อกำหนดแนวทางวิธีการปฏิบัติและดำเนินคดีทั้งในชั้นจับกุม สอบสวน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรม และบัญญัติกฎหมายออกบังคับใช้อย่างต่อเนื่องแต่ก็มิได้ทำให้ผู้ต้องขังในเรือนจำลดลงแต่อย่างใด อีกทั้งปริมาณคดีที่มีปริมาณมากขึ้นทำให้ปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำมีปริมาณมากขึ้น ไม่ว่าจะป็นนักโทษที่ต้องคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดหรือผู้ต้องขังในชั้นสอบสวน ชั้นไต่สวนพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์ฎีกา หรือผู้ต้องขังประเภทฝากขัง กักกันหรือกักขัง ทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนา

และฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับไปเป็นพลเมืองดีในสังคมในชุมชนต่อไป เป็นไปได้อย่างยิ่งขึ้น (กรมราชทัณฑ์, 2559) และข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2559 ประเทศไทยมีผู้ต้องขัง ดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประเภทผู้ต้องขัง

ประเภท	รวม	ร้อยละ
1. นักโทษเด็ดขาด	261,986	81.61
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	57,251	17.83
2.1 อุทธรณ์-ฎีกา	25,564	79.63
2.2 ใต้สวน-พิจารณา	11,119	3.46
2.3 สอบสวน	20,568	6.40
3. เยาวชนที่ฝากขัง	167	0.05
4. ผู้ถูกกักกัน	13	0.00
5. ผู้ต้องขัง	1,592	0.49
รวมผู้ต้องขังทั้งสิ้น	321,009	100

จากข้อมูลตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2559 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังจากระบบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก จำนวน 321,009 คน เป็นนักโทษที่ศาลพิพากษาคดีเสร็จสิ้นคดีแล้ว จำนวน 261,986 คน แต่ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่า ยังมีผู้ต้องถูกขังในขณะที่คดียังไม่เสร็จสิ้นอีกจำนวน 57,251 คน ซึ่งผู้ต้องถูกขังดังกล่าวเป็นผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ซึ่งยังไม่ถูกฟ้องเป็นจำเลยในศาลถึงจำนวน 20,568 คน และยังมีผู้ต้องถูกขังในกรมราชทัณฑ์ในระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุด จำนวน 57,251 คน จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีผู้ต้องถูกขังในราชทัณฑ์จากระบบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในขณะที่คดียังไม่ได้รับการพิจารณาพิพากษาจนถึงที่สุดอย่าง จำนวนมากเกือบถึงร้อยละ 17.83 แสดงให้เห็นถึงการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพจากขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งกรณีคดีความที่ได้พิจารณาพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และเป็นการกระทำความผิดเล็กน้อยเช่นศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับ แต่ถ้าผู้นั้นไม่มีเงินชำระค่าปรับก็จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งจากข้อมูลจะเห็นได้ว่ามีผู้ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับถึง จำนวน 1,592 คน

ดังได้กล่าวแล้ว สังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ทั้งการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ รวมทั้งพฤติกรรมของคน ในการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดาที่จะเกิดความขัดแย้ง

ต่าง ๆ มากกว่าปกติ เนื่องจากการปรับตัว ปรับทัศนคติ จากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งประชาชน และหน่วยงานของรัฐในอัตราไม่เท่ากัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพก็ยากขึ้น ในเมื่อหลายปัญหาอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะ ดังนั้นจึงเพิ่มความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น การอยู่ร่วมกันใหม่บนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนี้เป็นสิ่งท้าทายสังคมประชาธิปไตยในทศวรรษหน้าอย่างมาก แต่จากการทุ่มเท ช่วยกันศึกษาและพัฒนารูปแบบต่าง ๆ ของการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สังคมไทย ก็จะสามารถผ่านพ้นช่วงการเปลี่ยนแปลงใหญ่นี้ โดยไม่บอบช้ำหรือเกิดความเจ็บปวดแก่สังคมมากจนเกินไป เช่นที่เคยเกิดกับสังคมอื่นที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ในอดีต หรือที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับเรา มีบางคนที่มีทัศนะว่าคงยากที่จะหลีกเลี่ยงความรุนแรง หรือเชื่อว่าต้องมีความรุนแรง หรือเชื่อว่าต้องมีความรุนแรงจึงจะมีการเปลี่ยนแปลงจริง แต่อาจไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้ ถ้าสังคมไทยใช้ปัญญาให้มากขึ้น (ประเวศ วะสี, 2551: 27)

จะเห็นได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ย่อมทำให้คู่ความหันหน้าเข้าหากัน ได้อีกอย่างสมานฉันท์ บางกรณีคู่ความสามารถดำเนินธุรกิจติดต่อกันได้อีก สำหรับกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นคดีอยู่ในศาลแล้ว ย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายในคดีของคู่ความลดลง ช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลทำให้คดีอื่น ๆ สามารถยื่นระยะเวลาการพิจารณาได้เร็วขึ้น ลดปริมาณที่จะขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา รวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาศาสาวิชาพัฒนศึกษา จึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์” เพื่อให้ชุมชนใช้เป็นรูปแบบในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์เป็นอย่างไร
2. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในการพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนา และประเมินรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์โดยอาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย การพัฒนารูปแบบการไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

1.1 พื้นที่ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ผู้วิจัยเจาะจงพื้นที่ต้นแบบ (Good practice) โดยการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ที่มีความพร้อมของคณะกรรมการศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ด้านสถานที่ มีผู้นำที่มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับของสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน และนอกชุมชน และเป็นศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ที่เคยได้รับรางวัลมีผลงานการไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเป็นที่ยอมรับ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยพหุเทศกรณีศึกษา (Multisite Multi-casestudy) เพื่อเปรียบเทียบ (Comparative Case Studies) กรณีศึกษาที่มีลักษณะแตกต่างกันเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน คือ ศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ดังนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ประกอบด้วยประชากร จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ประธานศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่บริเวณศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

สำหรับประชากรที่เป็นสมาชิกศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งมีทั้งหมด 160 คน ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมาชิกศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 60 คน

สมาชิกศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีจำนวน 30 คน

สมาชิกศูนย์ไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 70 คน

ส่วนประชากรที่เป็นผู้รับบริการ และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ผู้วิจัยจะกำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

สำหรับขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่เป็นประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ที่จะทำการเก็บข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็น โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ประชาชนในเขตพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน สำหรับเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามจากประชาชนในเขตพื้นที่ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้งอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมาจากการคาดคะเนจากจำนวนประชากรที่พักอาศัยบริเวณดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนแต่ละแห่ง ดังต่อไปนี้

ประชาชนบริเวณศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 242 คน

ประชาชนศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามจำนวน 18 คน

ประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 140 คน

1.2.2 ประชาชนในพื้นที่ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทระดับชุมชน ทั้ง 3 แห่ง โดยการใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973: 727-729) ในการคำนวณเพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ยอมให้มีความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 ซึ่งมีรายละเอียดของการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 แห่ง

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประชาชนศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนประจำศูนย์ฯ จำนวน 3 คน สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 157 คน และประชาชนจำนวน 400 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 560 คน

3. ขอบเขตด้านเวลา

ช่วงระยะเวลาในการดำเนินการ 12 เดือน

1 พฤศจิกายน 2558 ถึง 31 สิงหาคม 2559

นิยามศัพท์เฉพาะ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) หมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทยอมเจรจาอ่อนผันเข้าหากันจนนำไปสู่การทำความตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายในที่สุด

การพัฒนาารูปแบบ หมายถึง การพัฒนาโครงสร้างและความสัมพันธ์ของกระบวนการสร้างเครือข่ายและองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน เพื่อคุณภาพการทำงานของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

ชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในที่ใดที่หนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิด และสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสิ่งที่คล้าย ๆ กันมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกที่ว่า แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น

กระบวนการยุติธรรมชุมชน หมายถึง การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยแนวทางดังกล่าวสามารถใช้ได้ทั้งในและนอกศาล โดยมักนำมาปรับใช้กับความผิดไม่ร้ายแรง โดยจะมีการตั้งตัวให้ผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือในหมู่บ้านมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี และใช้การลงโทษทางสังคมแทนการลงโทษทางกฎหมาย เช่น การให้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนโดยอาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ได้แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ของการใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างสมานฉันท์ สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนต่าง ๆ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องความสมานฉันท์
2. แนวคิดความหมายของชุมชน
3. ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
4. แนวคิดเรื่องการไกล่เกลี่ยการระงับข้อพิพาท
5. แนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชน
6. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดของงานวิจัย

1. แนวคิดความสมานฉันท์

Beck และคณะ, 1997 (อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553: 8) กล่าวว่า ความสมานฉันท์ในสังคม (Social Cohesion) เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เป็นอุปสรรคหรือลดทอน ความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม หรือ โครงสร้างทางพื้นฐานของสังคม ทั้งนี้ระดับของความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่คนทุกคนในสังคมสามารถที่จะอยู่ในสังคมในฐานะของมนุษย์อย่างแท้จริง และในทางตรงกันข้ามความรุนแรงทางสังคมจะแสดงออกในลักษณะของการแบ่งแยกระหว่างภูมิภาค ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของชนกลุ่มน้อย การไม่เท่าเทียมกันในโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากร และการบริการที่รัฐจัดให้ รวมถึงความไม่เท่าเทียมกัน ส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับสภาพที่เป็นวัตถุ และความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

Ritzen, Easterly and Woolcook (2000) กล่าวว่า ความสมานฉันท์ทางสังคม เป็นสภาพทางสังคมที่กลุ่มคนที่รวมกันอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน เช่น ประเทศเดียวกัน แสดงออกถึงทัศนคติพฤติกรรมในลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น

Mc Cracker, 1998 (อ้างถึงใน พันธุ์ศิริ ป้อมบุบผา, 2555: 9) กล่าวว่าความสมานฉันท์ทางสังคม หมายถึง ลักษณะของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางสังคม (Societal Units) เช่น ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม สมาคม หรือระหว่างพื้นที่

ไพฑูถย์ วัฒนศิริธรรม (2555) กล่าวถึง ความสมานฉันท์ คือ ความพอใจร่วมกัน ไม่ได้แปลว่าข้างใดข้างหนึ่ง หรือการควบคุมจัดการโดยที่มีบางฝ่ายไม่ได้พึงพอใจต้องเป็นความพอใจร่วมกัน นอกจากนี้ ความสมานฉันท์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. พื้นฐานของความเป็นจริง แม้จะเป็นความรู้สึกที่ไม่ดี แต่ความจริงเช่นนี้ จะต้องปรากฏเช่น เรื่องที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ยังมีความจริงมากที่เรายังไม่ทราบ คนอาจจะเข้าใจตรงกันข้าม เช่นนี้ก็ยากที่จะเกิดความสมานฉันท์

2. พื้นฐานของความเป็นธรรม ถ้าปราศจากความเป็นธรรม ความสมานฉันท์ถูกบ่อนทำลายทำให้อ่อนแอลง

3. พื้นฐานของความรัก เมตตา กรุณา ความเป็นมิตร การมองคนอย่างเท่าเทียม มีค่ามีศักดิ์ศรี

4. ความสมานฉันท์ต้องตั้งอยู่บนความดี ความดีจะช่วยสร้างความสมานฉันท์ แม้ความสมานฉันท์จะยังไม่เกิด ถ้าเราใช้ความดีให้มากพอ มันจะหนุนเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ได้ในที่สุด

กรุณา แดงสุวรรณ (2553: 16) ให้ความหมายความสมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน เช่น มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ สมานฉันท์ถูกจัดเข้าเป็นลูกคำหรือพหูพจน์ของคำว่า สมาน-1 ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เสมอกันหรือเท่ากัน มิได้จัดไว้ในสมาน-2 ซึ่งเป็นกริยา หมายถึง ทำให้ติดกันหรือทำให้สนิท สมานฉันท์เกิดจากสมาน สมานกับฉันท์ โดยรวมความ หมายถึง ความเห็นพ้องต้องกันในด้านความคิด ความไว้นื้อเชื่อใจกัน อย่่างไรก็ตามความหมายที่สังคมไทยปัจจุบันเข้าใจและใช้กัน ดูจะมีขอบเขตที่นอกเหนือจากพจนานุกรม โดยนำไปใช้ในความหมายด้านสามัคคี การให้อภัยกัน รวมไปถึงการเลิกแล้วต่อกัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2553: บทความ) ให้ความหมายความสมานฉันท์เป็นวลีที่มีการกล่าวถึงและถูกนำไปใช้สร้าง “วาทกรรม” เพื่อสนองต่อผลประโยชน์และอำนาจของกลุ่มบุคคลตามบริบทต่างๆ ในสังคมไทยยุคปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง และแพร่หลาย การเกิดขึ้นของวลีนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้อาจจะสะท้อนให้เราได้เห็นถึง

1. กลุ่มคนในสังคมขัดแย้งระหว่างกันและกัน จนความขัดแย้งดังกล่าวพัฒนาไปสู่ความรุนแรง แบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนทำให้ฝ่ายต่างๆ หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ไม่สามารถเจรจาและแสวงหาทางออกที่แต่ฝ่ายพึงพอใจได้

2. ผลจากข้อที่ 1 ทำให้กลุ่มคนซึ่งได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและความรุนแรงดังกล่าว จำเป็นต้องนำเสนอ “วาทกรรม” นี้ขึ้น เพื่อข่มขู่ให้แต่ละฝ่ายได้ตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่จากวิกฤตการณ์ดังกล่าว ได้หันมาให้ความใส่ใจ สำนึกรู้ และดำเนินการจัดการกับปัญหาต่างๆ ในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง

ข้ออ้างและเหตุผลของการเรียกหา “สมานฉันท์” อาจจะทำให้เกิดการตั้งคำถามทั้งในแง่บวกและลบเช่นกัน กล่าวคือ อาจจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมของกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินชีวิต และธุรกิจ หรืออาจจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ในทางการเมืองของกลุ่มการเมืองที่ปรารถนาจะแสวงหาผลประโยชน์จากวาทกรรมนี้เพื่อการดำรงอยู่แห่งอำนาจที่พึงมีพึงได้อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะกลุ่มต่างๆ จะเรียกร้อง “สมานฉันท์” เพื่อผลประโยชน์อันใดก็ตาม แต่ประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องตั้งคำถามคือ “การที่จะได้มาซึ่งความสมานฉันท์” นั้น เราควรพัฒนา “ตัวแปร” ตัวใดมากที่สุด เพื่อให้ตัวแปรดังกล่าวได้ทำหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้ความสมานฉันท์ได้ผลิดอกออกผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ประยูรชยุตโต (2543) ได้ให้ความหมายของความสมานฉันท์ไว้ว่า มีฉันทะเสมอกัน, มีความพอใจร่วมกัน, พร้อมใจกัน, มีความต้องการที่จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตรงกันหรือเสมอเหมือนกัน ในทางที่ร้ายหรือดีก็ได้, ในทางร้าย เช่น หญิงและชายที่มีสมานฉันท์ในการประกอบกามสมุจฉาจาร (เป็นตัวอย่างที่ท่านใช้ในการอธิบายบ่อยที่สุด) และหมู่คนร้ายที่มีสมานฉันท์ในการทำโจรกรรม ส่วนในทางดี เช่น หมู่คนดีมีสมานฉันท์ที่จะไปทำบุญร่วมกัน เช่น ไปจัดปรับถนนหนทาง สร้างสะพาน ขุดสระ ปลูกสวน สร้างศาลาพักผ่อน ให้ทาน รักษาศีล เด็กกลุ่มหนึ่งมีสมานฉันท์ที่จะบรรพชา ภิกษุหลายรูปมีความสมานฉันท์ที่จะถือปฏิบัติขุดค้ำขื่อนั้นขื่อนี้คนผู้มีสมานฉันท์ในทางร้ายนั้น ไม่ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณา เพียงชอบใจอยากทำก็ประกอบกรรมไปตามอำนาจของราคะ โทสะ และโมหะ ส่วนคนที่มีสมานฉันท์ในทางดี เมื่อแรกมองเห็นด้วยปัญญาแล้วว่ากรรมนั้นดีงามเป็นประโยชน์มีเหตุผลควรทำ จึงเกิดฉันทะคือความพอใจใฝ่ปรารถนาที่จะทำ โดยเข้าใจตรงกัน และพอใจเหมือนกัน ร่วมด้วยกัน

สุเทพ กล้าทวี (2551) ให้ความหมายของความสมานฉันท์ คือ การนำความปรองดอง ความสามัคคี และสันติภาพ กลับสู่สังคมหรือเทศชาติอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นการสร้างความสมานฉันท์จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการป้องกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระยะยาวภายหลังจากสังคมหรือประเทศชาติต้องประสบกับความแตกแยก สงครามหรือความรุนแรงมาแล้วระยะหนึ่ง โดยปกติแล้วเครื่องมือหลักอื่น ๆ ที่นิยมใช้ในการแก้ไข และบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งถึงขั้นมีการใช้กำลัง และความรุนแรง หรือแม้กระทั่งการทำสงคราม มักจะวิธีการเจรจาต่อรอง (Negotiation) และการไกล่เกลี่ย (Mediation) โดยทั้งสองเครื่องมือยังคงถือเป็นเครื่องมือหลักในการแก้ไขและบริหารจัดการความขัดแย้งในระดับสากล สาเหตุที่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสร้างความสมานฉันท์หลังเกิดเหตุความรุนแรงในความขัดแย้งก็เนื่องมาจากว่า โดยทั่วไปแล้วความขัดแย้งที่นำไปสู่การทำสงครามหรือความรุนแรงมักจะสามารถทำให้ยุติลงได้แต่ไม่มีอะไรที่อาจจะ

รับประกันได้ว่าการกระทำของคู่อริในความขัดแย้งทุกฝ่ายจะหาประโยชน์ร่วมกันอย่างแน่นอน หรือสามารถหันหน้ากลับมาคืนดีกันได้โดยง่ายตาย

ภายในระยะเวลาอันสั้น ถ้าไม่มีเครื่องมือที่จะทำให้คู่อริในความขัดแย้งหันหน้ามาคืนดีกันได้ โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงหรือสงครามอีกครั้งหนึ่งก็จะยังคงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง การสร้างความสมานฉันท์เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งสังคมทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทั้งทางตรง และทางอ้อมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการสร้างความสมานฉันท์อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพการณ์ความขัดแย้งในแต่ละรูปแบบ การสร้างความสมานฉันท์โดยปราศจากความเต็มใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในความขัดแย้งจะเป็นความสมานฉันท์ที่ไม่ยั่งยืน และไม่สามารถก่อให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างมุ่งหวัง

สรุปได้ว่า ความสมานฉันท์หมายถึง ลักษณะของสังคมที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยง และสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางสังคม (Societal Units) ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม สมาคม หรือระหว่างพื้นที่และหน่วยทางสังคม ภูมิภาค ประเทศเดียวกัน แสดงออกถึงทัศนคติ พฤติกรรมในลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นมีความพอใจ จริงใจ ความเป็นธรรม มีความรัก เมตตา กรุณา ตั้งอยู่บนความดี นำไปใช้ในด้านความสามัคคี ให้อภัยกัน เลิกแล้วต่อกัน

2. แนวคิดความหมายของชุมชน

ชุมชน (Community) หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื้อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน ซึ่งนักจิตบุคคลสำคัญได้นิยามความหมายไว้ ดังนี้

Mark S.Homan (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543: 25-26) กล่าวว่า คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน

Robert M Maclver (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2544: 1-2) ให้ความหมายไว้ในหนังสือ Society, Its Structure and changes ว่า ชุมชน คือ กลุ่มชนที่อยู่ร่วมกัน และสมาชิกทุกคน ได้ให้ความสนใจ ในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกัน มิเพียงแต่ให้ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะ แต่ให้ความสนใจโดยทั่วไป ซึ่งมีขอบเขตมากพอที่จะอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้แล้วชุมชนนี้อาจหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างง่ายๆ เช่น หมู่บ้านหนึ่ง ชนเผ่าหนึ่ง หรือการอยู่ร่วมกันขนาดใหญ่ เช่น เมืองหนึ่งๆ หรือประเทศหนึ่ง

Peek (อ้างถึงใน ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, 2549: 13) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” คือ ปัจเจกชน ซึ่งเรียนรู้ถึงสื่อสัมพันธ์ด้วยความซื่อสัตย์ และเป็นผู้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่าง แน่นแฟ้น และมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่จะร่วมสุข ร่วมทุกข์ และเกื้อกูลกัน โดย มองว่า ชุมชนที่ดีนั้น ไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย หรือไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างง่าย ๆ เพราะชุมชนนั้นจะต้องมีเป้าหมาย และการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น จะต้องหาหนทางด้วยการใช้ชีวิต อยู่ร่วมกันด้วยความรักและสันติสุข เพื่อให้ชุมชนนั้นจะสร้างความเป็นชุมชนได้สำเร็จ ความรู้สึก ของสมาชิกในชุมชนนั้นรู้สึกอบอุ่น และปลอดภัย

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 72) ได้ให้ความหมายของ ชุมชนไว้ 3 แนวทางดังนี้ คือ

1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบกว่า
2. เขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐาน ความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทาง เศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ ใกล้ชิดกว่า และมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2525: 3) ให้ความหมายของชุมชนว่า พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคนและ หมายรวมถึงกลุ่มของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจวัตถุประสงค์เป้าหมาย และ จุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ทงศักดิ์ คุ้มใจน้ำ (2534: 4) ได้สรุปไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ในที่ใดที่หนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความรู้สึกนึกคิด และสนใจในสิ่งใด สิ่งหนึ่ง หรือสิ่งที่คล้ายๆ กัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกที่ว่าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น

สรุปความหมายชุมชน คือ การที่คนจำนวนหนึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีกิจกรรมและ ภารกิจคล้าย ๆ กัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกันและที่สำคัญคือความ พยายามเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันให้มีความอยู่อย่างสันติสุขต่อไป แต่ขณะเดียวกัน ได้มีการจัดแบ่งประเภทของชุมชนออกเป็นเป็นประเภทต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งแตกต่างกันออกไป เช่น แบ่งตามจำนวนพลเมือง แบ่งตามหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แบ่งตามความ สัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ แบ่งตามลักษณะพิเศษของประชาชน แบ่งตามลักษณะด้านนิเวศวิทยา แบ่งตามกิจกรรมทางสังคม แบ่งตามหน่วยการปกครอง และแบ่งตามลักษณะของคนในชุมชน ซึ่ง ในที่นี้ขอกกล่าวถึงชุมชน “ชนบท” ซึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่น (Rural Community) ซึ่งมีความหนาแน่น

ของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม (Agriculture) จะมีลักษณะความโดดเดี่ยว (Isolation) มีความคล้ายคลึงกันทางสังคม (Homogeneity) กลุ่มสังคมในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องเชื้อชาติ วัฒนธรรม รักหมู่คณะ สมัคสมานสามัคคีกัน ไม่มีความแตกต่างทางสังคมและมีเศรษฐกิจเป็นแบบพอเลี้ยงตนเอง (Subsistence Economy) เป็นต้น (จามะรี เชียงทอง, 2543: 24-25) ดังได้กล่าวความหมายของชุมชนไปแล้ว ต่อไปจะกล่าวถึง ชุมชนชนบท (Rural Community) ซึ่งหมายถึงชุมชนชนบทเป็นบริเวณที่ผู้คนอาศัยอยู่กันตามภูมิประเทศที่อยู่นอกเขตเมืองโดยมีบ้านเรือนกระจุกกระจายทั่วไป และรวมกันอยู่เป็นหมู่ ซึ่งใช้เป็นศูนย์กลางในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดด้วยเหตุนี้ เมื่อกล่าวถึงชุมชนชนบทจึงเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณของตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องที่หน่วยหนึ่งของรัฐบาลลักษณะของชุมชนชนบทโดยทั่วไปเท่าที่รวบรวมได้ มีดังต่อไปนี้ (นาถ พันธุนาวิน, 2523: 19; ประดิษฐ์ มัชฌิมา, 2522: 43-44)

1. ชาวชนบทอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทุกคนรู้จักกันดี มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้านมีมาก ชีวิตความเป็นอยู่และการจัดองค์การทางสังคมเป็นแบบกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) คือมีการติดต่อและสัมพันธ์กันแบบส่วนตัวและอย่างเป็นกันเอง

2. มีการติดต่อและคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่

3. มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยาวนาน

4. ชาวชนบทมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) คือ มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมคล้ายกันหรือเท่าเทียมกัน นับถือศาสนาเดียวกัน มีทัศนคติหรือความเชื่อคล้ายกัน

5. การเลื่อนชั้นทางสังคม การอพยพโยกย้าย และการเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีน้อย โดยมากมักประกอบอาชีพเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นอาชีพเกษตรกรรม รักถิ่นฐาน ไม่ชอบอพยพโยกย้ายไปไหนง่ายๆ และการเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Family) คือ สมาชิกในครอบครัวมีมาก นอกจากพ่อแม่และลูกแล้ว อาจจะมีพ่อแม่ ยาย ญาติและครอบครัวอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

6. มีอัตราการเกิดสูง (Height birth Rates) มีเวลาอยู่ด้วยกันนานจึงทำให้เกิดลูกมากอีกประการหนึ่งเป็นเพราะชาวชนบทมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคุมกำเนิดและวิธีการคุมกำเนิด ตลอดจนมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอที่จะซื้อยา หรือจ้างทำหมันผ่าตัดได้

7. มีระดับการศึกษาและอาชีพต่ำ เพราะขาดสถาบันการศึกษา ขาดสิ่งจูงใจ ขาดรายได้ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือการศึกษา และขาดสถาบันฝึกฝนอาชีพที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้ชาวชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ตามมีตามเกิด

8. เป็นคนหัวโบราณ (Conservative) เชื่อ โชคกลาง มีความคิดคับแคบ ขาดต่อการเปลี่ยนแปลง

9. มีความเชื่อตามประเพณี ท้อแท้ ไม่กระตือรือร้น เคยเชื่ออย่างไรก็เชื่ออย่างนั้น

10. มีอายุเฉลี่ยแล้วน้อยกว่าชาวเมือง เพราะขาดอาหารและสิ่งบำรุงร่างกายอย่างเพียงพอ ขาดแพทย์และพยาบาลที่จะให้บริการแก่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสะอาดและอนามัย

11. ขาดการวางแผนชีวิตและครอบครัวที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ ทำให้ดำเนินชีวิตไปวันๆ อย่างตามมีตามเกิด การเปลี่ยนแปลงใดๆ เป็นเรื่องของภายนอก หรือมาจากภายนอก ไม่ใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจของตนเอง

12. ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น ในงานแต่งงาน บวชนาค งานศพ ทำบุญ หรืองานฉลองอื่นๆ มีการใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก

13. ขาดสถาบันและบริการสาธารณะอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เช่น โรงเรียน พยาบาล ไฟฟ้า ประปา ถนน ตลาด เป็นต้น

14. มักจะทำงานเป็นฤดูกาล และมีการว่างงานเป็นประจำ

15. มีการช่วยเหลือกันโดยไม่คิดมูลค่า หรือต้องการสิ่งตอบแทน

16. การควบคุมสังคม (Social Control) ขึ้นอยู่กับกลุ่มประมุขเป็นส่วนใหญ่

สรุป ชุมชนชนบท คือ ชุมชนที่มีสมาชิกชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทุกคนรู้จักกันดี มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและเพื่อนบ้านมีมาก มีฐานทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมคล้ายกันหรือเท่าเทียมกัน นับถือศาสนาเดียวกัน มีทัศนคติหรือความเชื่อคล้ายกัน สมาชิกในครอบครัวมีมาก ขาดสถาบันการศึกษา ขาดสิ่งจูงใจ ขาดรายได้ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือทางการศึกษา ขาดสถาบันฝึกฝนอาชีพที่อยู่ใกล้เคียง เชื่อ โชคกลาง มีความคิดคับแคบ ขาดต่อการเปลี่ยนแปลง เชื่อตามประเพณี ท้อแท้ ไม่กระตือรือร้น ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น ขาดสถาบันอำนวยความสะดวกในชุมชน ทำงานเป็นฤดูกาล มีการช่วยเหลือกันโดยไม่คิดมูลค่า การควบคุมทางสังคม (Social Control) ขึ้นอยู่กับกลุ่มประมุขเป็นส่วนใหญ่

3. ความเป็นมาของการใกล้เคียงรับซื้อพิพาท

สำหรับการ ใกล้เคียงรับซื้อพิพาทชุมชนนั้นมีมานาน และมีหลายประเทศที่ให้ความสำคัญและมีวิวัฒนาการด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งในที่นี้ขอสรุปไว้ ดังนี้

ประเทศกลุ่มเมลาเนียเซีย (Epstein, A., 1971) หมู่บ้าน โดลาย (Tolai villages) ในนิวกินี มีทั้งผู้ให้คำปรึกษา และคณะกรรมการที่จะมาพบกันเป็นประจำเพื่อรับฟังปัญหาและข้อพิพาท บทบาทของที่ปรึกษา คณะกรรมการคือ “กำกับดูแลกฎเกณฑ์ของการต่อรองอย่างเป็นระเบียบ และความมีอิสระเสรีในการแสดงความเห็นโต้แย้งโดยคู่กรณี รวมถึงใครก็ได้ที่ต้องการแสดงความคิดเห็น” กระบวนการนี้เป็นการตัดสินใจโดยศาล และ”การบรรลุข้อตกลงโดยการบรรลุข้อตกลง โดยการบรรลุผลร่วม” ของคู่กรณี

ประเทศตะวันออกกลาง (Comaroff and Roberts, 1981) มีการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางทั้งในสังคมพื้นบ้านและสังคมใหม่ที่ทันสมัยของแอฟริกา ซึ่งมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปจากชนเผ่าหนึ่งไปอีกเผ่าหนึ่ง และจากภาคหนึ่งไปยังอีกภาคหนึ่ง ตัวอย่างเช่น “ศาลมูธ” (moot court) มักจะเป็นวิธีการที่ใช้แก้ข้อพิพาทระหว่างเพื่อนบ้านเสมอ ๆ ชาวทสวานนา (Tswana) ในแอฟริกาตอนใต้ใช้หัวหน้าเผ่าและคณะกรรมการสภา และบางเผ่าพันธุ์ในประเทศไนจีเรีย ใช้หัวหน้าเผ่าเพื่อนำการเจรจาไกล่เกลี่ยให้บรรลุข้อตกลง

ประเทศลาตินอเมริกัน (อ้างถึงใน ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, 2549: 42) คนพื้นเมืองของประเทศนี้ได้มีการใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง และปัจจุบันยังคงวิธีการดังกล่าวในกรณีพิพาทต่าง ๆ รายงานกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทในหมู่บ้าน เม็กซิกัน ชื่อ “ราลูอา” (Ralu'a) ซึ่งผู้พิพากษาได้ช่วยให้คู่กรณีได้มีการตัดสินใจโดยความเห็นชอบร่วมกัน รูปแบบของการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจากวัฒนธรรมสเปนที่มีการปรับสู่กลุ่มลาตินอเมริกา ดังตัวอย่างที่เรียกว่า ไทยบูนัล เด คาสอา กูอิส (Trilynal de la Aguasหรือศาลน้ำ) ในประเทศสเปน เขายังได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางอย่างไม่เป็นทางการเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทส่วนบุคคล ในอเมริกากลาง การเจรจาไกล่เกลี่ย วิธีการหาข้อเท็จจริง และความช่วยเหลือของคนกลางในข้อพิพาทเรื่องทรัพยากรธรรมชาติในประเทศเอกวาดอร์ ประเทศฮอนดูรัส และประเทศคอสตาริกา ส่วนประเทศอาร์เจนตินาก็กำลังพัฒนาการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว เรื่องแรงงานและผู้จัดการ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า

ประเทศเคนยา (อ้างถึงใน ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, 2549: 13) และประเทศโซมาเลีย การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางได้มีการนำไปใช้โดยคณะกรรมการกลางเมนโนไนซ์ (Mennonite Central Committee) รวมทั้งกลุ่มที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาในท้องถิ่น และกลุ่มทางด้านศาสนาก็ได้ให้ความสนใจในการแก้ปัญหาข้อพิพาทด้านเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ และได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการดังกล่าวขึ้น จากวิธีการดั้งเดิม และพัฒนาขึ้นตอนจากวัฒนธรรมการเจรจาไกล่เกลี่ยให้เหมาะสมกับปัญหาข้อพิพาทในท้องถิ่น

ประเทศอัฟริกาใต้ (อ้างถึงใน ยศศักดิ์ โกโศยกานนท์, 2549: 13) มีประสบการณ์อย่างกว้างขวางที่สุดในทวีปอัฟริกาในการพัฒนา และใช้กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางในปี ค.ศ. 1968 ศูนย์การค้าระหว่างกลุ่ม (Centre for Intergroup Studies) ปัจจุบันเรียกว่า ศูนย์แก้ปัญหาความขัดแย้ง (Centre for Conflict Resolution) ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และลดความรุนแรงอย่างสร้างสรรค์พร้อมด้วยความริเริ่มใหม่ ๆ และในกลางทศวรรษที่ 1980 ได้มีความร่วมมือกันในการก่อตั้ง ส่วนบริการการเจรจาไกล่เกลี่ย (โดยคนกลาง) เสรีของอัฟริกาใต้ (Independent Mediation Services of South Africa :IMSSA) เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านแรงงาน อุตสาหกรรมต่างๆ ความสำเร็จนี้ได้ทำให้เกิดการขยายตัวไปสู่เวทีความขัดแย้งด้านเชื้อชาติและการเมือง

ในช่วง ค.ศ.1980 และระยะต้น ๆ ของ ค.ศ.1990 ได้มีกลุ่มและองค์กรที่มีศักยภาพสูงที่มีบทบาทในชุมชน และแก้ไขพิพาททางการเมืองอย่างเข้มแข็ง ที่น่าจะกล่าวถึงมากที่สุดคือ “ศูนย์กลางการแก้ไขพิพาทอย่างสร้างสรรค์ของอัฟริกา” (African Centre for the Constructive Resolution of Disputes หรือ ACCORK กลุ่ม Wilgespruit Fellowship โครงการเสริมสร้างทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ย (Funda Centre) สถาบันเพื่อประชาธิปไตยทางเลือกอัฟริกา (IDASA: Institute for a Democratic Alternative in South Africa) และโครงการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่มหาวิทยาลัย Port Elizabeth และมหาวิทยาลัย Witwatersrand

ต่อมาปี ค.ศ.1991 องค์กรสำคัญ ๆ ที่สนใจความขัดแย้งในอัฟริกาใต้ ได้แก่ รัฐบาล 2 อัฟริกาใต้เอง สภาแห่งชาติอัฟริกา และพรรคอินคาตาอิสสระ ได้ทำการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อความสงบแห่งชาติ (National Peace Accord) ซึ่งเป็นความพยายามของทั้งประเทศที่จะพิจารณาปัญหาความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นทุกที ซึ่งจะก่อให้เกิดอันตรายต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ความริเริ่มในการดำเนินการดังกล่าวทำให้เกิด คณะกรรมการสันติภาพแห่งชาติแห่งท้องถิ่น ที่ดำเนินการพิจารณาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยวิธีการบริหารความขัดแย้งวิธีการต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในวิธีการนั้นก็คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ถึงแม้กระบวนการจะมีอุปสรรคอย่างมหาศาลทั้งในเรื่องของโครงสร้าง เรื่องการเมือง เรื่องของทรัพยากร และวิธีการดำเนินการ แต่ระบบการแก้ปัญหาข้อพิพาทแห่งชาตินี้ก็ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศ อัฟริกาใต้ที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนามาสู่ระบอบประชาธิปไตย คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ สมาชิกของคณะกรรมการสันติภาพได้ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยอาศัยคนกลางในข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้วอย่างรุนแรง และที่มีแนวโน้มจะเกิดความรุนแรงขึ้นได้อย่างประสบผลสำเร็จ และได้เอื้อให้เกิดการพัฒนาอย่างสำคัญในค่านิยมทางบวก และเกิดวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติขึ้นในประเทศ ตั้งแต่การเลือกตั้งระดับชาติในปี ค.ศ. 1994 การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางได้เปลี่ยนจากการให้ความสำคัญในการปัญหาความรุนแรงไปเป็นการพัฒนา และการทำให้เกิดความเสมอภาคในประเทศอัฟริกาใต้ และประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลาย

ประเทศตูนิเซีย (Hamzeh, A.) จะมีผู้บริหารหรือผู้ให้คำปรึกษาเรียกว่า มูวา-แฟค-เอล-อิครี (Mouwafak el idri) ซึ่งอยู่ในสำนักงานสำนักนายกรัฐมนตรี และทำหน้าที่แก้ไขข้อพิพาทในเรื่องที่ประชาชนมีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลคนกลางที่อยู่ในตลาด และหรือ อามีน (amine) จะช่วยแก้ไขข้อพิพาทระหว่างพ่อค้ากับลูกค้าในตลาดสาธารณะ

ประเทศอิสราเอล (Matz, 1991: 11-46) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางได้มีการพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาททางการค้าระดับชุมชน และระดับครอบครัว การแก้ไขข้อพิพาทหลายครั้งหลายหน รวมทั้งศูนย์วิจัยได้เริ่มที่จะศึกษาและนำกระบวนการคนกลางมาใช้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างชาวยิวที่เคร่งศาสนาได้อย่างกว้างขวางบ่อยครั้งผู้นำทางจิตวิญญาณได้ทำหน้าที่คนกลางในความขัดแย้งทางครอบครัว ความขัดแย้งของคนในละแวกบ้านนั้น และความขัดแย้งของชุมชนอื่น ๆ

ประเทศญี่ปุ่น (Joseph, 1994) มีประวัติการใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางที่ยาวนานในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นระบบที่ดำเนินการให้เกิดการสื่อสารกันระหว่างคู่กรณีพิพาท การเจรจาไกล่เกลี่ยได้ก่อตัวฝังอยู่ในวัฒนธรรมของธุรกิจ โดยมีคนกลางเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดการเจรจา เรียกว่า “โชไก-ชา” (Shokai-sha) ทุกวันนี้การใช้กระบวนการดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในเมืองออสติน รัฐเท็กซัส ที่ซึ่งมีกรณีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการบริการทางการแพทย์ส่วนใหญ่หันมาใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งพบว่าอัตราการตกลงกันได้โดยวิธีดังกล่าวนี้สูงถึงร้อยละ 80 นอกเหนือจากกรณีการฟ้องร้องทางการแพทย์แล้ว ยังมีข้อพิพาทในเรื่องของสุขภาพอื่น ๆ ซึ่งได้นำวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางไปใช้ ได้แก่ เรื่องความขัดแย้งระหว่างแพทย์ ผู้บริหารและโรงพยาบาล ข้อขัดแย้งของศูนย์กลางแพทย์ HMO ของสหรัฐอเมริกา ของกลุ่มแพทย์ และของหุ้นส่วนที่ให้บริการร่วมกัน รวมถึงข้อพิพาทระหว่างแพทย์กับพยาบาล การปฏิเสธการจ่ายเงินของผู้ให้ประกันการปฏิเสธการคุ้มครองของผู้ให้ประกัน ความขัดแย้งเชิงจรรยาบรรณวิชาชีพความขัดแย้งเรื่องเอกสารรับรอง และความขัดแย้งระหว่างแรงงานกับผู้บริหาร

ประเทศเกาหลี(อ้างถึงใน ยศศักดิ์ โกโศยคานนท์, 2549: 45) ได้พัฒนาการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเพื่อใช้กับปัญหาครอบครัว และความแพ่ง ทั้งโดยผ่านกระบวนการทางการศาลและโดยอิสระ เมื่อไม่นานมานี้พรรคการเมืองที่ปกครองประเทศได้จัดตั้ง “คณะกรรมการตัดสินปัญหาประชาชน” ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ตรวจการรัฐสภา (Ombudsman) และเป็นคนกลางเพื่อไกล่เกลี่ย องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติก็ได้พัฒนาคณะกรรมการไกล่เกลี่ยคนกลางเพื่อแก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม

ประเทศอินโดนีเซีย (Moore and Santosa, 1995) แม้ในประเทศอินโดนีเซียจะมีรัฐบาลที่เข้มงวดนับตั้งแต่มีการออกบทบัญญัติใหม่ในปี ค.ศ.1965 ก็ยังคงไว้ซึ่งกระบวนการ “มุซยาวาห์” (Musyawarah) เพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทและใช้การตัดสินใจโดยมิตรร่วมกันในหมู่บ้าน และสถาบันต่าง ๆ นอกจากนั้นการเจรจาเรื่องแรงงานก็มีการดำเนินการโดยองค์กรของรัฐ “คณะกรรมการ

พิจารณาความขัดแย้งด้านแรงงาน” (Committee for Labor Conflicts Settlements) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง กระทบแรงงาน มีการริเริ่มใหม่ที่ใช้แนวทาง “มุชยาวาราห์” (musyawarah) และการเจรจาไกล่ เกลี่ยคนกลาง โดยการนำมาใช้ในเรื่องการแก้ข้อพิพาทในปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้จากการที่ กระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกลุ่มองค์กรเอกชนที่สนใจ ปัญหาสาธารณะรวมทั้ง กลุ่ม วาฮานา ลิงคุนแกนไฮคุปแห่งอินโดนีเซีย (Wahana Lingkungan Hidup Indonesia) และศูนย์กลางกฎหมายสิ่งแวดล้อมของอินโดนีเซีย (Indonesian Center for Environmental Law) ได้สนับสนุน และมีส่วนร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางจำนวนมาก ในเรื่องเกี่ยวกับประเด็นมลพิษในน้ำ และผู้ว่าการของรัฐบาลอินโดนีเซียในเกาะบอร์เนียวก็ได้ให้การ สนับสนุนในการวางรูปแบบและจัดระบบของการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเพื่อแก้ข้อพิพาทใน ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม โครงการหลังนี้เป็นกรดำเนินการร่วมกับ รัฐบาลเยอรมัน (Deutsche Gesellschaft for Technische Zusammenarbeit: GTZ) องค์กรความช่วยเหลือทางเทคนิคของ เยอรมันและกลุ่มปฏิบัติการจัดการบริหารความขัดแย้งของสหรัฐอเมริกา

ประเทศฟิลิปปินส์ (บันทึก คงจันทร์, 2533: 69-71) เริ่มจากการออกกฤษฎีกาของ ประธานาธิบดี ฉบับที่ 1508 (Philippines Presidential Decree) เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในระดับ หมู่บ้านอันเป็นที่ยอมรับโดยครอบครัว และชาวบ้านเนื่องจากสาเหตุที่คดีขึ้นศาลเพราะนิสัยชาว ฟิลิปปินส์ ชอบเอาชนะทำให้ประชาชนนิยมการฟ้องคดี ทำให้คุณภาพของความสัมพันธ์เสื่อมลง เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 1978 ประธานาธิบดี เฟอร์ดินานด์ อี มาคอส (Ferdinand E Marcos) ได้จัดตั้ง ให้มีระบบการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีในระดับหมู่บ้าน เพื่อนำจารีตประเพณีการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทในระดับหมู่บ้านระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยผู้นำหมู่บ้านและผู้อาวุโสของหมู่บ้านแบบ ดั้งเดิมมาใช้บังคับ โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล คำสั่งดังกล่าวมุ่งส่งเสริมการบริหารงาน ยุติธรรมให้ดำเนินไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ลดความแออัดของคดีที่ไปสู่ศาล และเพื่อให้เป็นไปตามบท ที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ว่า “เพื่อพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของ ชาวฟิลิปปินส์ และสถาบันครอบครัวในฐานะ และระเบียบทางสังคมไว้ โดยมีการดำเนินงานแต่ละ หมู่บ้าน จะมีหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรียกว่า Lupong Tagapayapor ประกอบด้วยผู้นำหมู่บ้าน ในฐานะประชาชนและสมาชิกประมาณ 10-20 คน ซึ่งได้รับแต่งตั้งขึ้นทุก 2 ปี จะปฏิบัติหน้าที่โดย ผ่านผู้นำหมู่บ้านจัดเป็นคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เรียกว่า “Pangkat” ประกอบด้วย สมาชิก จำนวน 3 คน ซึ่งผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน โดยตำแหน่ง และข้อพิพาทซึ่งอยู่ภายใต้ขอบเขต ของระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้านต้องนำไปสู่ผู้นำหมู่บ้านก่อน หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ข้อพิพาทนั้นจะถูกส่ง ไปยัง Pangkat ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่คู่กรณีพิพาทเป็นผู้คัดเลือกจาก คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน Lupong นั้นเอง

ประเทศศรีลังกา (Heart, P.B., 1993) ก็มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยคนกลาง เกิดขึ้นตามกฎหมายที่ออกมาในปี ค.ศ.1988 กฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยคนกลางที่ไม่เป็นอิสระอยู่ภายในกระทรวงยุติธรรม และมีหน้าที่ในการจัดหาคณะอนุกรรมการเจรจาไกล่เกลี่ยระดับอำเภอจากประชาชนที่เป็นที่เคารพนับถือทั่วไปทั้งเกาะ ด้วยความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญสหรัฐอเมริกาในการวางรูปแบบระบบการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คณะกรรมการได้ฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ยคนกลางกว่า 6,000 คน และจัดตั้งคณะอนุกรรมการเก่า 240 คณะ ในแต่ละปีมีคดีแพ่งหลายพันคดีได้รับการพิจารณาโดยกระบวนการนี้

ประเทศอินเดีย (Shourie, H., 1988) มีจารีตประเพณี “ปัญจะญัตติ” (panchayat) ที่ได้ธำบะมาแล้วในตอนต้นยังมีการใช้อยู่ในประเทศอินเดีย เนปาล ปากีสถาน และบังกลาเทศ ในประเทศอินเดียกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย คนกลางดำเนินการโดยโครงการช่วยเหลือตามกฎหมายในหลายรัฐ และในรัฐจฮาร์คีตฤพรประเทศ (uttar Pradesh states) มีระบบศาลประชาชน หรือ “ลอค อาดาลัทส์” (Lok Adalats) ที่ให้บริการการเจรจาไกล่เกลี่ยและบริการให้ความเสมอภาค สำหรับข้อพิพาททางแพ่งและคู่สมรส ในประเทศอินเดียระบบต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากตามหลักการกระจายการปกครองของท่านคานธี ในประเทศเนปาล ปากีสถาน และบังกลาเทศ ก็ได้มีการพัฒนา และจัดระบบบริการการเจรจาไกล่เกลี่ยในระดับท้องถิ่นด้วยกัน ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อแก้ข้อพิพาทในการบริหารจัดการเรื่องป่า ความขัดแย้งในการแต่งงาน และความขัดแย้งเรื่องการเงินส่วนปากีสถานและบังกลาเทศ จะเน้นไปในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่องครอบครัวและกรณีความแพ่ง เป็นต้น

กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นระบบ และเป็นทางการ เริ่มจากปัญหาแรงงาน ซิมกิน และกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา ได้จัดตั้ง The Community Relations Service (CRS) เพื่อแก้ไขปัญหาสีผิวหรือชาติกำหนด ต่อมาตั้งกรมการสิทธิมนุษยชนท้องถิ่น และองค์กรเอกชนเรียกชื่อย่อว่า ICMA (1966) ในเกาะฮาวายได้จัดตั้ง Ho'Oponopono และปรับปรุงมากับชนบทพื้นเมืองต่างๆ ในทวีปเอเชีย ประเทศจีน มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยของประชาชน (People's Conciliation Committees) ซึ่งจัดตั้งโดยรัฐบาลจัดบริการด้านการประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน เมือง อำเภอ และท้องถิ่น คนกลางมักจะเป็นผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของท้องถิ่น และการไกล่เกลี่ยของศาล (Court Conciliation) ซึ่งกระทำในศาล ประเทศญี่ปุ่น พบอยู่ในวัฒนธรรมของธุรกิจเรียกว่า Shokai-Sha มีคนกลางเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดการเจรจา ประเทศฟิลิปปินส์ ชุมชนเป็นฐานเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางแพ่ง และข้อพิพาททางอาญาเล็กๆ น้อยๆ เรียกว่า (The Barangay Justice System) ประเทศศรีลังกา คณะกรรมการไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นอิสระอยู่ภายในกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่อบรมผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคณะอนุกรรมการระดับอำเภอ ประเทศออสเตรเลีย ได้จัดตั้ง

ศูนย์กลางการเจรจาไกล่เกลี่ยขึ้นในรัฐและชุมชนเมืองใหญ่ๆ ประเทศนิวซีแลนด์ ได้จัดตั้งหน่วยงานลักษณะเดียวกันประนอมข้อพิพาทซึ่งโดยมากจะเป็นข้อพิพาทในเรื่องธุรกิจการค้า ความแพ่ง ความอาญา ข้อพิพาทครอบครัว แรงงาน บ้าน ที่ดิน และด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงความขัดแย้งระหว่างเมารีกับพากิฮา ประเทศลาตินอเมริกา ได้รับวัฒนธรรมจากสเปน ในการเจรจาไกล่เกลี่ยที่เรียกว่า Tribunal De Las Aguas ผู้พิพากษาได้ช่วยให้คู่กรณีตัดสินใจโดยความเห็นชอบร่วมกันในอเมริกากลาง ประเทศยุโรป พบในประเทศไอร์แลนด์ เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ประเทศนอร์เวย์ และยุโรปตะวันออกได้รับการฝึกอบรม และวางระบบแก้ปัญหาข้อพิพาทจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในประเทศฝรั่งเศสผู้เสียหายสามารถเข้าพบผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliator) ณ ที่ทำการเทศบาล (Mairie) ทุกแห่งได้โดยไม่ต้องนัดหมาย

สรุป: จะเห็นได้ว่า แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนทุกประเทศที่กล่าวมามีแนวคิด กระบวนการ และวิธีการที่เหมือนกันบ้างแตกต่างกันบ้าง แต่มุ่งจะพัฒนาการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางให้ประสบความสำเร็จอันเกิดประโยชน์แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยมีต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย

สมัยกรุงสุโขทัย ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย ยุคนี้ได้เริ่มมีกฎหมายที่พระเจ้ามังรายตราขึ้นที่เรียกว่า “มังรายศาสตร์” เป็นกฎหมายที่มาจากรัฐาธิปัตย์กำหนดลัทธิหน้าที่พลเมือง เนื้อหาของกฎหมายกำหนดคำสอนของศาสนา และจารีตประเพณีไว้ในธรรมนูญลักษณะที่ 203 เป็นคำสอนจำเมือง ซึ่งเป็นผู้ปกครองหัวเมืองว่า “การประนีประนอมยอมความให้ใช้หลักบัวอย่าให้ซ้ำ น้ำอย่าให้ขุ่น งูอย่าให้เคียดเขียดอย่าให้ตาย ไม้อย่าให้ตัด ช้างอย่าให้หัก ฝรั่งอย่าให้พังทลายลงมา” นับว่าเป็นหลักที่ชี้ได้ว่าการไกล่เกลี่ยประนีประนอมได้มีการใช้เพื่อระงับข้อพิพาทสำหรับการปกครองบ้านเมืองสมัยนั้นต่อมาสมัยกรุงสุโขทัยการปกครองก็จะมีลักษณะเสมือนแบบพ่อปกครองลูกที่ผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกับผู้ใต้ปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์นับว่ามีบทบาทในการประสิทธิประสาทความยุติธรรมด้วยพระมหากษัตริย์โดยตรงในหลักการและเนื้อหาแล้วการประสิทธิประสาทความยุติธรรมนั้นได้รับอิทธิพลจากพระธรรมศาสตร์กับพระราชศาสตร์นำมาวินิจฉัยให้ความเป็นธรรมซึ่งในทางปฏิบัติดังปรากฏเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือหลักศิลาจารึกที่ได้กล่าวถึงว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน และรับฟ้องเรื่องราวข้อพิพาทด้วยพระองค์เอง ดังถ้อยคำจารึกในหลักศิลาว่า “ถ้าไพร่ฟ้าลูกขุนผัดแตกแตกต่างกัน ใต้สวนดูแท้แลจริง แล่งความแก่เขาด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลัด” แล “ในปากประตุมิกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเองมีถ้อยความเจ็บฟ้องข้อใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าเทิง ขุนบ่ไว้ไปถันกระดิ่งอันท่านแขวนไว้พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมือง ได้ยินเรียก เมื่อถามสอบความแก่มันด้วยชื่อ ไพร่เมือง สุโขทัยจึงชม” นั่นคือวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย หากประชาชนผู้มีข้อพิพาทกันอาจ

เสนอข้อพิพาทให้เจ้าขุนมูลนายเพื่อระงับข้อพิพาทได้ซึ่งหากเจ้าขุนมูลนายไม่สามารถให้ความเป็นธรรมได้หรือไม่สามารถระงับข้อพิพาทนั้นได้ ก็ให้ถวายฎีกาหรือขอความเป็นธรรมต่อพ่อขุนรามคำแหงได้ซึ่งการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนที่เกิดขึ้นในยุคและสมัยนี้ (วงศัวิชัย วรกิจโสภณไพศาล, 2552: 11)

สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแม้ในสมัยนี้มีศาลเกิดขึ้นโดยมีกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระอัยการ พระราชกำหนด พระธรรมนูญ ออกมาภายในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ อันเป็นรัฐาธิปไตยตั้งแต่แผ่นดินของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและในจุลศักราช 1166 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ได้ทรงชำระกฎหมายที่วิปลาด ไม่ชอบด้วยความยุติธรรม เรียกว่ากฎหมายตราสามดวง โดยหมวดแรกเริ่มด้วยพระมหากษัตริย์รัชกาลต่าง ๆ ที่ทรงบัญญัติขึ้น คัมภีร์พระธรรมนูญแบ่งเป็น สองตอน ซึ่งในตอนแรกจะกล่าวถึงตำนานกำเนิดแห่งคัมภีร์ ตอนที่สองเป็นตัวบทพระธรรมนูญอธิบายถึงลักษณะผู้ที่จะเป็นตระลาการและยังมีพระอัยการกำหนดคุณสมบัติตระลาการอีกด้วย

ประการแรก ตระลาการที่นับถือศาสนาเดียวหรืออยู่ในประเทศเดียวกัน
 ประการที่สอง ตระลาการที่เป็นนายร้อยนายแขวงในหัวเมืองส่วนนอก
 ประการที่สาม ตระลาการที่มีจิตใจไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
 ประการที่สี่ ตระลาการที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นตระลาการผู้ใหญ่
 ประการที่ห้า ตระลาการที่มีพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง
 ประการที่หก ตระลาการผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับเลือกเข้ามาด้วยความยินยอมของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย

ด้วยเหตุนี้ตระลาการมิได้หมายถึงผู้พิพากษาเท่านั้นแต่ยังมีบุคคลอื่นเป็นตระลาการได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นนายร้อย นายแขวง หรือบุคคลธรรมดาที่ได้มีการคัดเลือกให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสมัยนี้ยิ่งเริ่มเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นเนื่องจากมีกฎหมายตราสามดวงที่ได้กล่าวข้างต้น (คำรห์ สุดเตมีย์, 2541: 25-26) ซึ่งเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น คู่กรณีก็จะเลือกบุคคลภายนอกที่บุคคลทั่วไปให้ความเคารพนับถือเพื่อเป็นคนกลางเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ตระลาการ) โดยกฎหมายตราสามดวง ตอนที่สองว่าด้วยบทพระธรรมนูญ กำหนดให้ผู้ที่จะมาทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นจะต้องเป็นผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกับกับคู่กรณีและมีจิตใจที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและตั้งมั่นอยู่ในสัจจะธรรม ฉะนั้นการไกล่เกลี่ยและชี้

ขาดตัดสินข้อ พิพาทเบื้องต้นนั้นจึงอาศัยหลักคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นหลัก ในการดำเนินการ (วงศัวิชัย วรกิจ โสภณไพศาล, 2552: 12)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ยุคสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานีนั้นซึ่งมีระยะเวลาในราชการ 15 ปี ไม่ปรากฏว่ามีการปรับปรุงการปกครองและกฎหมาย เนื่องจากในขณะนั้นประเทศยังอยู่ในสภาวะ การทำศึกสงครามอยู่ พระเจ้าตากสินทรงทำภารกิจในด้านการทำสงครามจึงทำให้ไม่ปรากฏว่ามีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายซึ่งยังคงใช้หลักการในการ ระงับข้อพิพาทนั้นตามหลักการ ของกฎหมายตราสามดวงเป็นแนวทางปฏิบัติในการระงับข้อพิพาทเรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อมาถึงใน สมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์แห่ง ราชวงศ์จักรีเป็น ยุคของ กรุงรัตน โกสินทร์ตอนต้นพระองค์ได้ทรงชำระกฎหมายตราสามดวงใหม่ทรงจัดกฎหมาย ให้เป็นหมวดหมู่การวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินและการไต่เถียงประ นอมข้อพิพาทตามหลักพระ ธรรมศาสตร์ก็ยังคงยึดถือใช้ปฏิบัติอยู่เช่นนั้นเรื่อยมาสมัยรัตน โกสินทร์ตอนกลางซึ่งเริ่มตั้งแต่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปฏิรูปกฎหมายและระบบศาลยุติธรรม โดยทรงตั้ง กระทรวงยุติธรรม มีการปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีอย่างตะวันตกทำให้กฎหมายตราสามดวง (พระ ธรรมศาสตร์) หดไป และเข้าสู่ระบบประมวลกฎหมายที่เทียบอารยะประเทศและต่อมาในปี พ.ศ. 2466 จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ บรรพ 2 (พิชัย นิลทองคำ, 2546: 38) และมีพระราชกฤษฎีกาประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 หลังจากในปี พ.ศ.2472ก็ได้มีพระราชกฤษฎีกายกเลิกบรรพ 3และแก้ไขใหม่ (พิชัย นิล ทองคำ, 2546: 191-192) ซึ่งเป็นผลให้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ ได้รับการแก้ไขใหม่ก็ได้มีการรับรองถึงการ ไต่เถียงและระงับข้อพิพาทไว้โดยได้บัญญัติไว้ขึ้นมา รายละเอียดดังนี้ “มาตรา 850อันว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญา ทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผัน ให้แก่กัน” ที่ให้สิทธิแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายในอันที่จะยุติระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นหรือจะมีขึ้นให้เสร็จ ไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันและกัน ซึ่งภายหลังจากที่มีการบัญญัติการกฎหมายรับรองการไต่ เถียงประ นอมข้อพิพาทแล้วก็มีได้มีการพัฒนาจัดให้มีระบบการ ไต่เถียงอะไรเพิ่มเติม หากแต่ เน้นหนักไปที่การยุติข้อพิพาทโดยศาล

ต่อมาในปีพ.ศ.2535 ฯพณฯ นายประมาท ชันชื้อ ประธานศาลฎีกา ในขณะนั้น ได้มี แนวความคิดสนับสนุนให้เอากระบวนการไต่เถียงระงับข้อพิพาทโดยทางเลือกรื่นนอกจากการ ดำเนินคดีตามปกติของศาลมาใช้ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมผู้รับผิดชอบสนับสนุนในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมของศาลขณะนั้น ก็ได้ดำเนินนโยบายดังกล่าวมาส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาท โดยทางเลือกรื่นขึ้น โดยการเชิญอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาบรรยายให้ความรู้และ

แนวทางในการจัดระบบการไต่ถามข้อพิพาท จากนั้นปี พ.ศ.2537 ศาลแพ่งก็สามารถจัดระบบการไต่ถามข้อพิพาทภายหลังเสนอคดีต่อศาลได้สำเร็จและเป็นศาลต้นแบบของ ศาลอื่นในเวลาต่อมา (วงศัศชัย วรกิจ โสภณไพศาล, 2552: 12-13)

ปัจจุบัน ในการดำเนินคดีแพ่งทางศาลของศาลยุติธรรมทุกศาลนั้นจะเน้นการระงับข้อพิพาทโดยการไต่ถามเพราะทำให้ลดภาระทั้งทางปริมาณคดีในชั้นพิจารณาของศาลและลดขั้นตอนคือทำให้คู่กรณีประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาลทั้งค่าขึ้นศาลและค่าใช้จ่ายของคู่ความเพราะการดำเนินคดีบางครั้งต้องใช้ระยะเวลายาวนานต้องต่อสู้กันหลายปีถึงสามชั้นศาลก็มี (ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกา) ทำให้มีคดีที่ค้างพิจารณาในศาลเป็นจำนวนมาก รัฐต้องเพิ่มภาระทั้งเงินงบประมาณในการจัดตั้งศาลและเพิ่มอัตราค่าล้างผู้พิพากษาขึ้นให้เหมาะสมหรือเพียงพอต่อปริมาณคดีจึงทำให้ในงานอำนวยความยุติธรรมนี้รัฐต้องทุ่มงบประมาณไม่น้อยเพื่อให้บริการต่อประชาชนในด้านการอำนวยความยุติธรรมเพราะอัตราเงินเดือนของผู้พิพากษานั้นต่อท่านนั้น โดยเฉลี่ยต่อเดือนนั้นจะมากกว่าข้าราชการอื่นๆ เนื่องจากต้องใช้วิชาชีพที่เฉพาะและเชี่ยวชาญด้านกฎหมายถึงแม้ค่าใช้จ่ายจะมากเพียงใดรัฐก็ต้องดำเนินการเพราะเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในความยุติธรรมของประชาชนเมื่อมีปริมาณคดีมากแต่อัตราค่าล้างของผู้พิพากษามีน้อยจึงทำให้ข้อพิพาทและความเสียหายที่เกิดขึ้น ได้รับการเยียวยาล่าช้าลง ซึ่งเมื่อภายหลังที่ได้นำเอาระบบการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนควบคู่กับการดำเนินคดีตามปกติแล้วทำให้คดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลและคดีที่เข้าสู่การไต่ถามข้อพิพาท สามารถยุติลงได้ด้วยกรวดนอนฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีปริมาณสูง และคดีมีการค้างพิจารณาน้อยลงเมื่อเทียบกรณีที่ไม่นำระบบการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ แต่ขณะที่คดีที่ทุนทรัพย์ไม่สูงมากที่มีลักษณะเป็นคดีมโนสารอยู่ ในเขตอำนาจศาลแขวง การฟ้องคดีแม้กฎหมายจะให้สิทธิผู้เสียหายจะฟ้องด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้แต่ขั้นตอนการปฏิบัติจริงแล้วประชาชนที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินคดีของศาล ก็เป็นการยากที่จะดำเนินการฟ้องคดีหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาได้เอง และเมื่อต้องสืบพยานกระบวนการสืบ พยานก็จะเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนขณะเดียวกันหากจำเลยเป็นผู้ประกอบธุรกิจก็ย่อมมีทนายความ จึงได้ดำเนินการจัดการให้มีการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาลขึ้น โดยนำวิธีการไต่ถามข้อพิพาทภายหลังดำเนินคดีต่อศาลมาใช้กับการไต่ถามข้อเสนอพิพาทภายหลังดำเนินคดีต่อศาลมาใช้กับการไต่ถามข้อพิพาทก่อนขึ้นเสนอต่อศาล ด้วยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรม ที่สะดวก รวดเร็ว เสมอภาค (The rule of law) ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นการเพิ่มทางเลือกที่เป็นรากฐานในอันที่จะได้มาซึ่งความยุติธรรมต่อไปผลของการไต่ถามข้อพิพาทย่อมทำให้ประชาชนผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่าง

สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ค่าป่วยการทนายความ อีกทั้งไม่ทำให้จำเลยเสียชื่อเสียงทางการค้าหรือบริการ ตลอดจนสามารถลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและประหยัดงบประมาณของสำนักงานศาลยุติธรรมในการบริหารคดีได้เป็นอย่างดี

สรุป: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีการพัฒนามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนถือว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น คือ คู่กรณีจะเลือกบุคคลภายนอกที่บุคคลทั่วไปให้ความเคารพนับถือเพื่อเป็นคนกลางเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สมัยรัตนโกสินทร์ก็สนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเช่นกัน โดยศึกษาจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้รับการแก้ไขใหม่ก็ได้มีการรับรองถึงการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท คือ มาตรา 850ระบุว่า อันว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จนถึงยุคปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งทางศาลยุติธรรมทุกศาลนั้นจะเน้นการระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้ลดภาระทั้งทางปริมาณคดีในชั้นพิจารณาของศาล และลดขั้นตอนคือทำให้คู่กรณีประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาลทั้งค่าขึ้นศาลและค่าใช้จ่ายอื่นๆ

4. แนวคิดการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ความขัดแย้งในสังคมที่เกิดขึ้นเป็นประเด็นข้อขัดแย้งในทางกฎหมาย 3 ลักษณะที่สำคัญคือข้อขัดแย้งในทางอาญา ข้อขัดแย้งในทางแพ่ง และข้อขัดแย้งคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องจากคดีอาญา เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นไม่ว่าจะทางแพ่งหรืออาญา นักกฎหมายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะวิเคราะห์กฎหมายอย่างเคร่งครัดถึงตัวบทกฎหมายว่า การกระทำผิดนั้น ๆ ผิดกฎหมายเรื่องอะไร มีกระบวนการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างไร ถ้าเป็นคดีอาญากฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องคดีอย่างไร ส่วนมุมมองของนักสังคมวิทยา จะมีความแตกต่าง จากทางด้านกฎหมาย โดยมองว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมของท้องถิ่น สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อความประพฤติ การปฏิบัติของมนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีอยู่ตามธรรมชาติ รวมกับความคิดความเชื่ออันเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มหรือของชุมชนหรือสังคม ซึ่งอาจจะเหมือนหรือแตกต่างจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่กำหนด และควบคุมพฤติกรรมของชุมชนในสังคมได้แนวความคิดในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท มีนักสังคมวิทยาและนักวิชาการได้ค้นคว้าพฤติกรรมของประชาชนในการประนีประนอมข้อขัดแย้งไว้หลายท่าน คือ

Fred Riggs (1964) พบว่า ในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย กฎหมายการบังคับการตามกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างหนึ่ง แต่ภาคปฏิบัติของประชาชน และเจ้าพนักงานอาจจะไม่ปฏิบัติตามไปอีกอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะกฎหมายได้ลอกเลียนแบบกฎหมายจากประเทศตะวันตก จึงไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย (Dissensus) กฎเกณฑ์บรรทัดฐานทางสังคมจึงมีหลายอย่าง (Polynorms) บรรทัดฐานและการปฏิบัติตามกฎหมายไม่แน่นอน (Normlessness) บุคคลปฏิบัติตามกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่ตนมากกว่าที่จะคำนึงว่าสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ เพราะเจ้าหน้าที่เองไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย แต่เลือกปฏิบัติเพื่อสนองต่อผลประโยชน์ของตนเองเมื่อสามารถจะทำได้ ลักษณะการบังคับของกฎหมายจึงขาดลักษณะเป็นการทั่วไป (Universal) แต่เป็นการกระทำเฉพาะกรณีและเลือกปฏิบัติ (Specific and Particular) ในสังคมที่มีการพัฒนาจึงมีลักษณะเปลี่ยนแปลงกันระหว่างลักษณะของสังคมเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม กฎหมายแบบตะวันตกกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในชุมชน หากอิทธิพลและวัฒนธรรมจากส่วนกลางยังไม่ถึงชุมชนชนบท วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของสังคมเกษตรก็ยังคงอยู่ต่อไป

Chamablisand Seidman (1971) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีประนีประนอมข้อขัดแย้งของชาวชนบทและในเมืองสรุปว่า “สังคมยังมีชนชั้น และสถานะที่แตกต่างกันน้อยเท่าใด สังคมก็จะเป็นกระบวนการประนีประนอมข้อขัดแย้งโดยการไกล่เกลี่ยเท่านั้น แต่สังคมย่อมมีชนชั้น และสถานะที่แตกต่างกันมากเท่าใด สังคมก็จะเป็นกระบวนการประนีประนอมข้อขัดแย้งโดยการบังคับการให้เป็นที่ไปตามบทบัญญัติของกฎหมายขึ้นเท่านั้น” ที่เป็นเช่นนี้ เพราะในสังคมซึ่งประชาชนมีความแตกต่างกันทางเศรษฐกิจน้อย เช่น สังคมในชนบท ประชาชนมีความคุ้นเคยรู้จักกันหรือพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อเกิดข้อขัดแย้งต้องอะลุ่มอล่วยต่อกัน หากทางปรองดองกัน จะทำอะไรให้รุนแรงก็จะอยู่ร่วมชุมชนนั้นยาก แต่ในสังคมที่ใหญ่โตสลับซับซ้อนมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมกันมาก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในเมืองใหญ่ ๆ นั้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้น ผู้ที่มีสถานภาพได้เปรียบทางเศรษฐกิจจะได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมาย จึงสนใจที่จะใช้กระบวนการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของตน เมื่อแพ้หรือชนะคดีก็ไม่จำเป็นต้องอยู่เห็นหน้าหรือพึ่งพาอาศัยกันเหมือนอย่างคนในชนบท ดังนั้นสังคมของคนในเมืองใหญ่นิยมที่จะบังคับให้เป็นที่ไปตามกฎหมายยิ่งกว่าการประนีประนอม

นอกจากนั้น David M.Engel (1978) ได้สรุปผลวิจัยที่ค้นคว้าพฤติกรรมในการประนีประนอมข้อขัดแย้งในชนบทภาคเหนือของไทย ในเขตเชียงใหม่ว่า คนไทยในเขตชนบทนิยมประนีประนอมข้อขัดแย้งโดยการประนีประนอมยอมความมากกว่าการฟ้องร้องคดี เมื่อมีกรณีพิพาทหากคู่กรณีตกลง

กันเองไม่ได้ ก็จะให้บุคคลที่เป็นผู้ที่น่าเคารพเชื่อถือในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่บ้าน ไกล่เกลี่ยประนีประนอม

ในสังคมไทยมองว่า การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อขัดแย้ง เป็นกระบวนการประนีประนอมข้อขัดแย้งที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ การไกล่เกลี่ยจะช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะคอยเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ โน้มน้าว เสนอแนะ แปรความหรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งให้แก่คู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด การจะตกลงหรือไม่เป็นตัดสินใจของคู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจตัดสินใจข้อขัดแย้งเหมือนดังอนุญาโตตุลาการ หรือผู้พิพากษา

สำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.(2555 : 18)ให้ความหมาย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นวิธีการที่คล้ายกับการเจรจาต่อรอง แต่อาศัยบุคคลที่สามที่เป็นกลาง ซึ่งเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย”คอยช่วยเหลือ สนับสนุนกระบวนการเจรจาต่อรองให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังร่วมกับคู่พิพาทแสวงหาทางออกที่เหมาะสม และเกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย เป็นวิธีการที่รวดเร็ว สะดวก และไม่เป็นทางการ และมักถูกนำมาใช้เสมอ เนื่องจากไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดริเริ่มการเจรจาต่อรอง หรือการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณีไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจาก พบกับทางตันในการเจรจาต่อรอง จนมีผู้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นผลผลิตจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรอง

คณะกรรมการเพื่อความเท่าเทียมทางโอกาส (มปป.) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็เพื่อนำคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้มาพบปะกัน เพื่อหาบทสรุปให้กับข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยมองหาพื้นฐานร่วมกัน ในการช่วยแก้ไขประเด็นปัญหาเพื่อให้ความพึงพอใจแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย เพื่อที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถหาบทสรุปให้กับข้อพิพาทได้เนื่องจากกระบวนการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้มีสิทธิในการได้ออกมาเจรจาจึงเป็นไปได้ที่จะช่วยให้แต่ละฝ่ายเข้าใจถึงสถานการณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งมากขึ้น ซึ่งจะช่วยขจัดความเข้าใจผิดที่เกิดจากสมมติฐานหรือข้อมูลที่มักถูกต้องและเกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติที่แท้จริงข้อมูลทั้งหมดที่ถูกรวบรวมในกระบวนการไกล่เกลี่ยถูกเก็บเป็นความลับและไม่ถูกนำมาเปิดเผยในกระบวนการศาลการไกล่เกลี่ยถือเป็นความสมัครใจอย่างแท้จริง คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ข้อยุติ และมีการลงนามข้อตกลงที่เป็นสัญญาและมีผลผูกพันตามกฎหมายโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายการได้บทสรุปของการไกล่เกลี่ยสามารถอยู่ในรูปของการขอโทษ การเปลี่ยนนโยบายและหลักปฏิบัติกรทบทวนขั้นตอนการทำงาน การแก้ไขคำพูด การชำระเงิน เป็นต้น

การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการยุติหรือระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่ความเอง โดยมีบุคคลที่สามมาเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือ

ระงับข้อพิพาทให้คู่ความต่อรองกันได้สำเร็จการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล หมายถึง การที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลตั้งแต่ศาลรับฟ้องจนถึงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้กับคู่ความ เป็นการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความให้จากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้

Jacob Bercovitch ศาสตราจารย์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ของมหาวิทยาลัย Canterbury in Christchurch ประเทศนิวซีแลนด์ ได้เขียนบทความเรื่อง Mediation and Conflict Resolution ในหนังสือเรื่อง The SAGE Handbook of Conflict Resolution ซึ่ง Bercovitch ได้เป็นบรรณาธิการในหนังสือดังกล่าวด้วย ในบทความเรื่องการไกล่เกลี่ยและการแก้ไขความขัดแย้ง ได้อธิบายถึงข้อจำกัดของการศึกษาการไกล่เกลี่ยคนกลางว่าขาดข้อมูลและการศึกษาที่เพียงพอ นอกจากนี้ ทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับท้องถิ่นหรือระหว่างประเทศ เห็นว่าการไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นศิลปะเฉพาะแห่ง ไม่น่าจะพัฒนาขึ้นมาเป็นการวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ หรือพัฒนาขึ้นมาเป็นการทั่วไปได้ ตัวอย่างที่จะอธิบายได้ชัดเจนขึ้นคือนักปฏิบัติที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกันสองคนคือ Arthur Meyer (1960) เห็นว่าบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย เปรียบได้กับการล่องเรือในทะเลที่ไม่สงบ ไม่มีการเดินทางที่เป็นสูตรสำเร็จ ไม่สามารถใช้ประสบการณ์จากคนอื่นได้ แต่ต้องขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ในขณะที่ William Simkin (1971) ก็เห็นเช่นเดียวกันว่าไม่มีประโยชน์ที่การไกล่เกลี่ยคนกลางจะต้องไปพิจารณาถึงการพัฒนามาเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้เป็นการทั่วไป (Bercovitch, 2009)

การไกล่เกลี่ยคนกลางมาจากลาตินว่า แบ่งครึ่ง (Halve) แต่นิยามและการอธิบายการไกล่เกลี่ยก็มีความแตกต่างกัน ไปคือ 1) ยึดสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำหรือหวังว่าจะบรรลุผล 2) ความแตกต่างระหว่างการไกล่เกลี่ยคนกลางและการแทรกแซงจากบุคคลที่สาม เช่น อนุญาโตตุลาการ 3) การอธิบายคุณลักษณะของนักไกล่เกลี่ย (Attributes) มีรายละเอียดคือ (Bercovitch, 2009)

1. อะไรที่นักไกล่เกลี่ยหวังว่าจะได้รับ และพวกเขาทำอย่างไรในการบรรลุเป้าหมาย (What Mediator Hope to Achieve and How They May Go About Achieving It)

Oran Young.1967 (อ้างถึง ชลัท ประเทืองรัตน.2557) อธิบายว่าการไกล่เกลี่ย เป็นการกระทำโดยผู้ที่ไม่ใช่คู่กรณีโดยตรง เพื่อลดปัญหาด้านความสัมพันธ์ Chris Mitchell (1981) ให้คำจำกัดความว่าการไกล่เกลี่ยเป็นการใช้คนกลางโดยมุ่งหวังให้ได้ข้อยุติร่วมกันระหว่างคู่กรณี หรืออย่างน้อยที่สุดเป็นการยุติพฤติกรรมความขัดแย้งระหว่างกัน ในขณะที่ Blake and Mouton (1985)

นิยามว่า เป็นกระบวนการการแทรกแซงโดยบุคคลที่สาม โดยเข้าไปค้นหาและนิยามปัญหา และใช้วิธีการแยกการพูดคุยเพื่อหาข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การยอมรับร่วมกัน

2. การไม่เน้นผลลัพธ์ที่ได้และเน้นที่การดำเนินการแทรกแซง (Less Outcome-Oriented and Focus On the Act of the Intervention Itself)

Douglas (1957) เห็นว่าเป็นรูปแบบของการทำให้เกิดข้อตกลงสันติภาพ (Peacemaking) ซึ่งบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการเอง หรือการเชิญชวนจากคู่กรณี เพื่อมาช่วยทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน Moore (1986) เห็นว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลที่สามไม่มีอำนาจตัดสินใจ แต่ช่วยให้คู่กรณีนำมาสู่ข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกัน Singer (1990) ก็เห็นว่าเป็นการช่วยเหลือจากบุคคลที่สามซึ่งไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

3. การนิยามที่เน้นความเป็นกลางและไม่ลำเอียง (Focus on Neutrality and Impartiality)

Bingham (2002) เห็นว่าเป็นกระบวนการที่เข้ามาช่วยจากฝ่ายที่สามที่มีความเป็นกลาง ขณะที่ Folberg และ Taylor (1984) เห็นว่าเป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้อง โดยการช่วยเหลือจากบุคคลที่เป็นกลาง แยกประเด็นความขัดแย้งเพื่อสร้างทางเลือก พิจารณาทางเลือกร่วมกัน และนำมาสู่ข้อตกลงที่สนองความต้องการของฝ่ายต่างๆ

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชุมชนเป็นกระบวนการระงับข้อร้องเรียนข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับนิติบุคคล บุคคลกับหน่วยงานของรัฐ และนิติบุคคลกับหน่วยงานของรัฐ ที่มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น ในชุมชนซึ่งชุมชนมีความเจริญมากขึ้นความขัดแย้งก็มากขึ้นตาม ข้อร้องเรียนข้อขัดแย้งเหล่านี้ กลับมามุ่งสู่หน่วยงานท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ แม้ว่าจะมีการร้องเรียนข้อขัดแย้งต่อหน่วยงานใด แต่พื้นที่ท้องถิ่นก็จะได้รับปัญหานั้นมาแก้ไข หน่วยงานท้องถิ่นนั้นต้องทำหน้าที่ดำเนินการหาข้อยุติให้จงได้ การดำเนินการแก้ไขปัญหาคือข้อร้องเรียนหรือข้อขัดแย้ง เป็นแบบทางการบ้าง ไม่เป็นทางการบ้างตามแต่สะดวกตามสถานการณ์ เช่น การเกลี้ยกล่อม การขอมถอย สั่งระงับ สั่งยกเลิก การแก้ปัญหาให้บ้าง ทำให้การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งไม่ยั่งยืน มีผู้แพ้ มีผู้ชนะ (Win-Lose) เป็นปัญหาของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน ที่จะต้องหาคำตอบเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนอย่างยั่งยืนยาวนาน

กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นแนวทางที่หนึ่งซึ่งเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการช่วยให้คู่กรณีขัดแย้งทั้งสองฝ่าย หรือหลายฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน จากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ได้เป็นใครก็คือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเอง ที่จะเป็นคนกระตุ้นให้คู่กรณีขัดแย้งตกลงกันได้ง่ายขึ้น แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่กรณีขัดแย้งแต่อย่างใด กล่าวคือ ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจพิพาทเหมือนคังอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษา โดยเพียงสามารถแปลข้อความแนะนำ เสนอแนะ ล้อใจ เกลี้ยกล่อม หรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหาข้อพิพาทให้แก่

คู่กรณีขัดแย้งเท่านั้น เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปไม่ใช่เพื่อที่จะชี้แนะข้อตกลงให้คู่กรณีขัดแย้ง แต่ก่อนไปทางที่จะช่วยทำให้ การเจรจาต่อรองง่ายเข้าและทำความเข้าใจแก่การติดต่อเจรจาระหว่างคู่กรณีขัดแย้งจนกระทั่งได้รับข้อตกลงร่วมกันหรือมองเห็นทางออกของปัญหาข้อขัดแย้ง (ที่แต่เดิมเป็นทางตัน) ผู้ไกล่เกลี่ย คือ ผู้ที่พยายามนำทางให้คู่กรณีขัดแย้ง เพื่อที่พวกเขาจะได้พบกับทางออกของปัญหาที่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย (ชลัท ประเทืองรัตนา, 2557: 2)

วันชัย วัฒนศัพท์ (2549: 181) กล่าวว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่คู่กรณีซึ่งอาจจะเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการแก้ปัญหา โดยสมัครใจมาพูดคุยอภิปรายถึงความแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ และเนื่องจากเป็นความสมัครใจที่คู่เจรจาทันมาพูดคุยกัน จึงเป็นการร่วมกันหาทางออกต่าง ๆ แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจนำไปสู่ผลที่ คู่เจรจาพึงพอใจ ถ้าคู่เจรจาเข้าใจกระบวนการและสามารถสื่อสารกันได้อย่างดี ก็อาจจะไม่ต้องให้มีคนกลางมาเป็นผู้กำกับกระบวนการ แต่โดยส่วนใหญ่ กว่าที่จะตัดสินใจมารวมเจรจาความขัดแย้ง ก็กลายเป็นข้อพิพาทอย่างรุนแรง จำเป็นต้องมีคนกลางมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่เรียกว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation)

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล (2547: 43) อธิบายว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ การระงับข้อพิพาทที่จะต้องมีคนกลางหรือบุคคลที่สามเข้ามามีบทบาทในการชักจูงและนำชี้ให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจหันหน้าเข้าหากันด้วยความยินดี สมัครใจ บุคคลที่เข้ามาไกล่เกลี่ยเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะไม่เข้าไปตัดสินชี้ขาดข้อพิพาท แต่อาจเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะของผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีผลผูกพันคู่พิพาทที่ต้องปฏิบัติตาม

ภานุ สหิสังสี (2548: 3) กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยให้คู่ความมาเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ โดยเป็นผลผลิตผลประการหนึ่งซึ่งเกิดจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรองกัน แต่ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง กระบวนการ ดังกล่าวมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีข้อพิพาทกันนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนกระตุ้นให้คู่ความตกลงกันได้ง่ายขึ้น แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงแก่คู่ความได้แต่อย่างใด

วิภา มหาคุณ (2537: 41) กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง กระบวนการซึ่งมีการตั้งคณะบุคคลหรือบุคคลโดยเปิดเผย และเป็นกลางระหว่างคู่ความ เพื่อใช้ความพยายามแก้ไขความขัดแย้งในทางแฟงให้บรรลุถึงข้อตกลงอันเหมาะสม

พรทิพย์ อุดมสิน (2546: 3) กล่าวถึง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีคนกลางเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความยุติความขัดแย้งโดยการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน

ชลัท ประเทืองรัตนา (2558: 55) สรุปว่า การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่ไม่ใช่การเจรจาตนเองโดยตรง แต่ใช้คนกลางเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งได้รับการยอมรับจากคู่กรณี ไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ไม่มีอำนาจตัดสินใจ โดยคนกลางเข้าไปแทรกแซง เปลี่ยนมุมมอง พฤติกรรม ด้วยการพูดคุยที่ไม่ใช่การบังคับทางกายภาพ หรือไม่ได้บังคับโดยใช้กฎหมาย

สรุป: กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ทำให้เข้าใจความหมายและกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติเป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่ไม่ใช่การเจรจาตนเองโดยตรง ทำให้เข้าใจมันไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้สำเร็จในข้อตกลงโดยการบีบบังคับ ภายใต้การปฏิบัติตามกรอบกฎหมายอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยต้องวางระเบียบกฎหมายไว้ก่อน แล้วกลับมาดูกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ได้ศึกษามาจากสถาบันพระปกเกล้า อาจสรุปได้จากกระบวนการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยจริง ได้ 4 ประการ

1. ทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบการเจรจาไกล่เกลี่ย กล่าวคือ การนำข้อขัดแย้งเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยนั้น คู่กรณีขัดแย้งทุกฝ่ายต้องสมัครใจให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ และตัวผู้ไกล่เกลี่ยเองก็ต้องสมัครใจเข้าทำหน้าที่ ผู้ไกล่เกลี่ยด้วย

2. การไกล่เกลี่ยเป็นการกระทำที่คู่กรณีขัดแย้งทุกฝ่ายให้เกิดความพอใจแล้วตกลงระงับข้อขัดแย้งกัน ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยกัน การค้นหาความพอใจของคู่กรณีขัดแย้งเป็นหัวใจของการไกล่เกลี่ย เพราะถ้าผู้ไกล่เกลี่ยรู้ถึงความพอใจของ คู่กรณีขัดแย้งทุกฝ่ายแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยก็จะรู้แนวทางการดำเนินการไกล่เกลี่ย และรู้จุดที่จะประสานประโยชน์ของกลุ่มความให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ซึ่งนำไปสู่ข้อตกลงที่เป็นธรรม

3. การไกล่เกลี่ยจะสังเกตการณ์เห็นว่าการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยไม่ใช่สูตรสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ย แต่ความรู้ ประสบการณ์ และที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาคอยเตือนให้อยู่ในกระบวนการหรือเจตนาธรรม หรือ หลักของการเจรจาไกล่เกลี่ย การรักษากรอบกติกา การจับประเด็นได้แล้วไม่เจรจาออกนอกประเด็น ทำให้การเจรจาไม่วกวน กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยนำมาสู่ภาคปฏิบัติการเจรจาไกล่เกลี่ยได้ โดยการบูรณาการ ใช้ร่วมกันกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างดี

4. การเจรจาไกล่เกลี่ยในชุมชนและในศูนย์ไกล่เกลี่ยชุมชนจำเป็นต้องใช้กระบวนการหลาย ๆ อย่างประกอบการเจรจาไกล่เกลี่ย เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้เจรจาไกล่เกลี่ย ความสมัครใจของกลุ่มความ คู่กรณีขัดแย้งทุกคนพอใจต่อคนกลาง สำหรับด้านสถานที่นั้น คู่กรณีขัดแย้งทุกฝ่ายก็ย่อมพึงพอใจ สมัครใจที่จะเจรจาไกล่เกลี่ยที่จะหาข้อยุติให้กับตนเอง ดังนั้นการเจรจาไกล่เกลี่ยนอกศาลจึงเป็นสิ่งที่น่าท้าทายของผู้เจรจาไกล่เกลี่ยที่จะมุ่งมั่นเน้นว่าจะสำเร็จ หรือไม่สำเร็จได้ในครั้งเดียว หรือหลายครั้ง แต่มุ่งมั่นการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นให้คู่กรณีขัดแย้งกลับรื้อฟื้นคืนดีกันนำไปสู่การเป็นมิตร แบบชนะทั้งคู่ตั้งคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืนยาวนานต่อไป

5. แนวคิดเรื่องยุทธธรรมชุมชน

แนวคิดยุทธธรรมชุมชนได้เข้าสู่กระแสการพัฒนาในกระบวนการยุทธธรรมของประเทศ ไทย โดยกรมคุมประพฤติ ภายใต้การนำของ นายกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ พ.ศ.2544-2548 โดยได้รับการ สนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการพัฒนารูปแบบ กลไกภาครัฐ ให้เกิดรูปแบบการทำงานในภาครัฐในการที่จะส่งผลต่อการทำงานแก้ไขปัจจัยเสี่ยง และปัญหาในสังคม อันจะส่งผลต่อการสร้างสุขภาพ เสริมพลังอำนาจให้แก่ชุมชน (รัชนี้ ศรีทาเกิด, 2552: 4) ซึ่งบุคคลที่ศึกษาและให้ความหมายเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชนมีหลายท่าน ดังนี้

Karp and Clear (2000, อ้างถึงใน รัชนี้ ศรีทาเกิด, 2552: 44) กล่าวว่า ยุทธธรรมชุมชนว่า เป็นการป้องกันอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ และกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งหลายในระบบ ยุทธธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของรูปแบบ หรือกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน ยุทธธรรมชุมชนจึงเป็น รากสำหรับกิจกรรมใด ๆ ที่ประชาชน องค์กร ชุมชนท้องถิ่นทั้งหลายและระบบยุทธธรรมทางอาญา ทำงานร่วมกัน เพื่อควบคุมอาชญากรรม และความไร้ระเบียบใด ๆ ในชุมชน เป้าหมายสำคัญของ ยุทธธรรมชุมชนอยู่ที่ชุมชน โดยเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญแก่การแก้ปัญหาเป็นรายคดีเมื่อ เหตุการณ์เกิดแล้ว ด้วยการใช้กระบวนการทำงานที่ต้องบ่งชี้มีอาชีพ มาตรฐานและมีกระบวนการ ทำงานแบบทางการ มาเป็นการให้ความสำคัญแก่หลักคุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม และ ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าผลประโยชน์รายบุคคล

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ (2550: 5) ได้ศึกษาในเชิงความหมาย หลักการแนวคิด พบว่า “ยุทธธรรมชุมชน” หมายถึง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีส่งเสริมสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชน ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกัน ควบคุม จัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม หรือการกระทำผิด ตลอดจน รับผิดชอบผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน ด้วยการฟื้นฟูระบบยุทธธรรมเชิงจารีต หรือพัฒนาระบบยุทธธรรม ชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัย สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ และ เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพ มีความสมานฉันท์ และมีกลไกการทำงานตามระบบยุทธธรรมชุมชนที่ เชื่อมโยงกับระบบยุทธธรรมหลักผ่านงานประสานงานของหน่วยงานยุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ (2551: 14) ได้ให้ข้อคิดสำหรับยุทธธรรมชุมชนว่า ระบบ ยุทธธรรมชุมชนจะดำเนินการโดยอาศัยประชาชน มาทำงานในระบบอาสาสมัคร ร่วมกับเจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตัวกันเป็นเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน โดยมีการบูรณาการการทำงาน ระหว่างภาคที่เกี่ยวข้อง การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านยุทธธรรมชุมชนขึ้น เป็นแนวทางหนึ่งที่ต้องการ ให้เกิดการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม มีความยั่งยืน และขยายผลการดำเนินการให้มากขึ้น โดยการ

จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ควรจะต้องพิจารณาถึงโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน มีรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน ผลกระทบจากการดำเนินการตามระบบยุติธรรมชุมชน จะช่วยลดจำนวนข้อพิพาทของชุมชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้ ทำให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเข้าถึงความยุติธรรมและชุมชนมีศักยภาพ และความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด ศักยภาพของชุมชนในการระดม และใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาบริหารจัดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างกฎ จารีตของชุมชน เกิดวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชนได้

A round-table discussion (2546: 3) ได้ให้แนวคิดด้านยุติธรรมชุมชนไว้ว่า เพื่อให้ความยุติธรรมเกิดขึ้นอย่างแท้จริง โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้อำนวยความสะดวกร่วมกับกระบวนการยุติธรรม จึงเกิดเป็นแนวความคิดของยุติธรรมชุมชนขึ้น ซึ่งความหมายของยุติธรรมชุมชนนั้นหลายท่านอาจมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป บางท่านอาจเห็นว่าเป็นการควบคุมอาชญากรรมโดยชุมชนร่วมมือกับตำรวจในการป้องกันและลดปัญหาอาชญากรรม บางท่านอาจมองว่าเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและ/หรือศาลกับชุมชน โดยตระหนักว่าปัญหาอาชญากรรมเป็นประเด็นของปัญหาดังคม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบต้องให้ความสำคัญเข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น บางท่านอาจมองว่าเป็นการลงโทษหรือแก้ไขผู้กระทำผิดโดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ในขณะที่บางส่วนมองไปที่บทบาทของการจัดการยุติธรรมแบบสมานฉันท์โดยชุมชนเป็นหลักแม้ว่ามุมมองต่อคำว่ายุติธรรมชุมชนหลายฝ่ายจะเข้าใจและมองยุติธรรมชุมชนแตกต่างกันไป แต่มีรากฐานสำคัญยิ่งสิ่งหนึ่งที่ทุกกลุ่มความคิดเห็นเหมือนกัน คือ การทำงานอย่างร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับชุมชน ซึ่งหากให้นิยามของคำว่ายุติธรรมชุมชนแล้ว

คำนิยามควรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป็นกิจกรรมด้านการป้องกันและควบคุมปัญหาอาชญากรรมในชุมชน
2. เป็นการดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน
3. รัฐมีหน้าที่เป็นหุ้นส่วนร่วมกับชุมชน

สมาคมคุมประพฤติและพักการลงโทษของสหรัฐอเมริกา.(ม.ป.ป.: 3) ได้ให้ความหมายยุติธรรมชุมชนคือ วิธีการเชิงกลยุทธ์ในการป้องกันและลดการเกิดอาชญากรรม โดยการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนร่วมกับชุมชน นโยบายหลักของยุติธรรมชุมชนจึงอยู่ที่การแก้ปัญหาเชิงรุกโดยมุ่งที่การป้องกัน ควบคุม และลดการเกิดอาชญากรรม รวมทั้งการเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรม

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิด ดำรงไว้ซึ่งความปลอดภัยและความยุติธรรมในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

วันชัย รุจนวงศ์.(ม.ป.ป.: 11) ยุติธรรมชุมชนเป็นแนวคิดใหม่ในประเทศไทยก็จริง แต่เป็นแนวความคิดที่ได้มีการใช้กันอยู่ในหลายประเทศ เนื่องจากประเทศเหล่านั้นประสบปัญหา เช่นเดียวกับประเทศไทย เพราะอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นตลอดเกินกว่ากำลังเจ้าหน้าที่และทรัพยากร จะดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องจัดรูปแบบให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลจัดการเรื่อง ความยุติธรรม แต่การที่จะให้ประชาชนเข้ามาดูแลกันเองทั้งหมด จะเกิดปัญหาเรื่องอำนาจในการ ดำเนินการ ความรู้ทางด้านกฎหมาย การจัดการ และมาตรฐานของการจัดการกับปัญหา รวมทั้งเรื่อง ของความเป็นธรรม รัฐจึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการร่วมกับประชาชน จัดให้มีการอบรม สัมมนาและหารือกันถึงแนวทางที่จะดำเนินการให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับกฎหมาย สภาวะ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาตลอดจนปัญหาของชุมชน แนวความคิดนี้ หากสามารถจัดการได้อย่าง เป็นรูปธรรมจะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการบริหารเรื่องกระบวนการยุติธรรมและจะ สร้างประโยชน์ให้กับสังคมไทยอย่างยิ่ง รวมทั้งเป็นการปฏิบัติแนวความคิด ความเชื่อในระบอบ กฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมอาญาอย่างสำคัญ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องทำให้ เรื่องของยุติธรรมชุมชนให้เป็นนโยบายชาติ เพื่อให้มีการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม และอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

สรุป ยุติธรรมชุมชนคือการนำความรู้ แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่สามารถนำมาหาข้อยุติ ให้กับเรื่อง หรือสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความไม่เข้าใจกัน ให้กลับมาคืนดีดังเดิม สามารถอยู่กัน ได้แบบมีความสุข พึงพาอาศัยกันดังเช่นเดิม

6. แนวคิดการมีส่วนร่วม

การที่กลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อสังคม โดยร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือทำ และ ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กร รองรับ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ซึ่งมี ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Erwin (อ้างอิงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545: 6) ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไข ปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้ วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

Rose (อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู, 2527: 7) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ กล่าวคือ ชุมชนใดที่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ก็จะทำให้การพัฒนาชุมชน นั้นสามารถเป็นไปได้โดยสะดวกและสามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อ พื้นฐานที่ว่า คนมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง คุณค่าของความคิดและสมรรถภาพของคนเรานั้น จะไม่มีความหมาย ถ้าหากขาด การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น

Szentendre (อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม, 2545) กล่าวถึงการแบ่ง กระบวนการการมี ส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของ การเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิด ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือ เคยมา เข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วม อย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้น สุดท้ายของโครงการ

ชิต นิลพานิช และกุลธณ ธนาพงศธร (2532: 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามี ส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่ เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนากิน (2531: 10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การ เข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรือ งานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความ รับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการ ตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่ แท้จริง และมันเ็นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการ ราชภัฏและทบวงมหาวิทยาลัย (2546: 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือ

ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วม ในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและ ได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง

หลักการมีส่วนร่วม (Public Participation) หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาล ทั้งในส่วนของการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การเสนอความคิดเห็นในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายการพัฒนา ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาคritical ของท้องถิ่น อย่างมีอิสรภาพ และเสมอภาค โดยใช้รูปแบบการแสดงความ คิดเห็น การได้ส่วนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ และการแสดงประชามติ หรือ อื่นๆ อย่าง สมานฉันท์

การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (โกวิท พวงงาม, 2545: 8)

1. ขึ้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนด ความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. ขึ้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจน กำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. ขึ้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการ สร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สำหรับงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมีสมานฉันท์ มีดังต่อไปนี้

สมเกียรติ แพทย์คุณ (2549: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประนอมข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประนอมข้อพิพาทในชั้นอัยการ และ 3) พัฒนารูปแบบการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า 1) วิธิดำเนินการประนอมข้อพิพาทในชั้นดำเนินการของพนักงานอัยการต้องทำตามระเบียบข้อบังคับของสำนักงานอัยการสูงสุด แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลในวันยื่นคำขอ ขั้นตอนที่ 2 นัดคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งมาทราบข้อมูลความต้องการดังกล่าว และรวบรวมข้อมูลความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง ขั้นตอนที่ 3 นัดพร้อมและชี้ให้คู่พิพาททราบถึงสิทธิหน้าที่ ผลทางกฎหมาย ศีลธรรมกับวัฒนธรรม มีคำประนอมให้คู่พิพาททราบว่าตกลงได้หรือไม่อย่างไร 2) ปัจจัยที่ทำให้การประนอมประสบความสำเร็จได้แก่ ปัจจัยอัยการ ได้แก่ ทักษะคดี ความสามารถ และประสบการณ์ ปัจจัยคู่พิพาทข้อมูลสารสนเทศ ปัจจัยลักษณะคดีหรือแรงของอารมณ์ 3) การพัฒนารูปแบบการประนอมข้อพิพาทโดยเพิ่มปรัชญาการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของอัยการสมทบที่ผ่านการคัดเลือกมาจากผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษในเรื่องนั้นและได้สอบผ่านการอบรมแล้ว

บุญยกาญจน์ อินทรบุตร (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การระงับข้อพิพาททางอาญาโดยชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยชุมชนตามแนวคิด “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” และ “ยุติธรรมชุมชน” ว่ามีความเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพเพียงใด เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันจึงทำให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างไม่หยุดยั้งส่งผลให้หลักการดำเนินคดีอาญาที่มีอยู่เดิม และ ที่ใช้เป็นกฎกติกาเพื่อควบคุมสังคมให้อยู่กันอย่างสงบสุขไม่เพียงพออีกต่อไปรวมทั้งการมองปัญหาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะแก้ไขปัญหาก็เปลี่ยนไป อาทิ วัตถุประสงค์ในการลงโทษเดิมจากการแก้แค้นทดแทน เปลี่ยนเป็นการฟื้นฟู และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม กระบวนการยุติธรรมของไทยเจอปัญหาคดีล้นศาล คนล้นคุกทำให้การบริหารจัดการคดี (case Management) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้จำต้องหาวิธีการทางเลือกอื่นเข้ามาช่วยเสริมให้กระบวนการยุติธรรมเข้มแข็งขึ้น จากระบบกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมที่ไม่เพียงพอ จึงได้มีการนำแนวคิดอื่นเข้ามาแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในต่างประเทศอย่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) โดยนำมาปรับใช้ในหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งในแง่การป้องกันการเกิดอาชญากรรม การเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม รวมทั้งในการระงับข้อพิพาทก่อนชั้นพิจารณาคดีของศาล ผลการศึกษาพบว่าการระงับข้อพิพาททางอาญาในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ แม้จะได้มีการแสวงหาทางเลือกอื่นเพื่อแก้ไขปัญหานั้นที่ประสบอยู่ แต่ปริมาณคดีก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น มิได้ลดลงแต่อย่างใดแม้หลายหน่วยงานจะได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างแพร่หลายก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะนำมาใช้แก้ไขเฉพาะแต่ในขั้นตอนของหน่วยงานนั้นๆ มิใช่การแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ จึงได้มีการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนมาช่วยเป็นกลยุทธิ์ในการช่วยแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้น โดยเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนว่ามีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ในชุมชนได้ทั้งนี้โดยมีภาครัฐได้เข้าไปช่วยเหลือให้ความรู้พัฒนาให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการในชุมชนเองได้ อย่างไรก็ตามแม้หน่วยงานต่างๆ จะคำนึงถึงชุมชนในจุดนี้ แต่ก็นำไปใช้ปรับกระบวนการที่ตนแต่เฉพาะองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้ประสานเป็นภาพรวม การแก้ปัญหอย่างเป็นระบบจึงไม่เกิดขึ้น ทั้งที่จริงแล้วในประเทศไทยยังมีปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดยุติธรรมชุมชนอยู่มาก โดยเฉพาะชุมชนในมิติทางภูมิศาสตร์ บางท้องถิ่นที่มีการระงับข้อพิพาทที่ใช้กับคนในชุมชนของตนอยู่แล้ว ทั้งกลไกทางกฎหมายก็ได้มีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

อรพินธ์ สุวัณณปุระ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมโดยยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาบ้านแม่ยางसान อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผล

การศึกษาพบว่า เงื่อนไขปัจจัยที่ชุมชนแม่อย่างसान นำจารีตประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาการจัดการความขัดแย้ง และอาชญากรรมโดยคนในชุมชน รวมทั้งรูปแบบและกระบวนการจัดการการทำงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และผลการจัดการ คือ ความพึงพอใจและความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้จัดการความขัดแย้งและอาชญากรรม ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้เกี่ยวข้อง 8 กรณีศึกษา และคนในชุมชนรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม สังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกแยะเป็นหมวดหมู่ ตีความโดยการกำหนดคำสำคัญ แล้วนำข้อมูลที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์มาประมวลอธิบายเชิงคุณภาพตามกรอบทฤษฎีที่กำหนด การนำจารีตประเพณีมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งเกิดจากวัฒนธรรมความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) ของคนปกากะญอ ที่เชื่อว่า ถ้าประพฤติดีจะได้รับ ความคุ้มครอง ถ้าทำผิดจะถูกลงโทษ ความเชื่อนั้นได้ถูกปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรม และได้นำความเชื่อนั้นมาจัดการความสัมพันธ์ไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติให้เข้าสู่สมดุลเพื่อให้ชุมชนสงบสุขถ้ามีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นเป็นการผิดกฎของสิ่งเหนือธรรมชาติ จะต้องประกอบพิธีกรรมขอขมาโดยผู้นำประเพณี (ฮีโซ) ชุมชนได้ใช้ความเชื่อนั้นควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนไม่ให้มีการล่วงละเมิดต่อกันตลอดมา ต่อมาชุมชนขาดผู้นำประเพณีและมีคนภายนอกบุกรุกเข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และทำลายความคิดความเชื่อ ทั้งรัฐบาลมีนโยบายยกเลิกสัมปทานป่าไม้ และต้องการให้ชุมชนลงไปอยู่บนพื้นราบ วัฒนธรรมความเชื่อไม่สามารถควบคุม และจัดการความขัดแย้งนั้นได้ ต่อมาได้มีการปรับประยุกต์โดยนำความเชื่อมาจัดทำเป็นกฎ และแนวทางของชุมชนเพื่อใช้ควบคุมและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ และความสงบเรียบร้อยของชุมชนรวมทั้งคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบอย่างเป็นทางการ เพื่อให้คนภายนอกและหน่วยงานรัฐบาลยอมรับ และได้จัดการความขัดแย้งมาจนถึงปัจจุบันกระบวนการจัดการความขัดแย้งดำเนินการในชุมชนในรูปแบบการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรูปแบบไม่เป็นทางการด้วยการล้อมวงสนทนาในบรรยากาศที่เป็นมิตรไม่มีใจทักจำเลยไม่มีการใช้อำนาจ ใช้ความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรมชุมชนระยะเวลาในการจัดการความขัดแย้งประมาณ 2-10 วันการบังคับโทษตามกฎหมายของสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) โดยการประกอบพิธีกรรม และกฎของชุมชนโดยการชดใช้ค่าเสียหายหรือการขอขมา การฝ่าฝืนไม่ทำตามกฎของผีเจ้านายชุมชนจะไม่ให้ร่วมพิธีกรรมหรือขับออกจากชุมชน และถ้าไม่ตกลงทำตามกฎของชุมชน จะถูกดำเนินการตามกฎหมายผลการจัดการผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ ผู้เสียหาย และผู้เกี่ยวข้องทุกกรณีศึกษารวมทั้งคนในชุมชน มีความพึงพอใจและเห็นว่า กระบวนการจัดการความขัดแย้ง และอาชญากรรมมีความเป็นธรรม เข้าถึงง่าย ไม่เสียเวลา และค่าใช้จ่าย รวมทั้งรู้สึกสบายใจ

และมั่นคงปลอดภัย ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชน เป็นการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการความยุติธรรมและอยากให้มีการถ่ายทอดและปลูกฝังสู่คนรุ่นใหม่ต่อไป

เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมชุมชนด้านการจัดการความขัดแย้ง: การวิจัยประเมินผลเสริมพลังเครือข่าย จากการศึกษาพบว่า ในอนาคตต่อไปสังคมไทยจะต้องเผชิญกับโจทก์ และความท้าทายแบบใหม่ในการขับเคลื่อนกระบวนการด้านการจัดการความขัดแย้งในชุมชน อันเนื่องมาจากลัทธิบริโภคนิยม และปัจเจกนิยมที่แพร่กระจายไปทั่ว ทำให้ผู้คนมุ่งสนองความต้องการของตนเอง มีระดับความคิดที่คับแคบเกิดขึ้น ความรัก ความเอื้ออาทร ห่วงใย การแบ่งปันลดลงขาดความร่วมมือมีปัญหาการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้คนใฝ่หาความสุขที่หาซื้อได้ด้วยเงิน มากกว่าความสุขอันประณีตเช่นเคยเป็นมา ภาวะดังกล่าวข้างต้นนั้น ชุมชนชนบทไทยแม้ยังคงมีศักยภาพหลายด้านแต่ก็มีข้ออ่อนตรงที่คนส่วนใหญ่ขาดสมรรถนะในการมองเห็นและเท่าทันปรากฏการณ์ ทำให้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันได้มากขึ้น ขณะที่เครื่องมือจัดการความขัดแย้งตามแนวทางกระแสหลักมีข้อจำกัดกับประชาชนส่วนใหญ่ในการเข้าถึง เครื่องมือระดับชุมชนที่มีอยู่เดิมต้องเพิ่มพลังในการรับมือ และป้องกันปัญหาให้มากขึ้นภาวะความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น ในอนาคตจะซับซ้อนมีพลวัต และมีความยากแบบไม่ธรรมดา เนื่องจากต้องเผชิญกับภาวะที่ผู้คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีภาวะผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน (ทั้งมิติเศรษฐกิจ ความคิด และอุดมการณ์) จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนต้องมีกลไกแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไปสู่การเติบโตทางวุฒิภาวะของกลุ่มและผู้คนรอบข้างใช้ปรากฏการณ์ความขัดแย้งเป็นเงื่อนไขในการขัดเกลาไม่ให้อุณหภูมิไปสู่การเผชิญหน้ามุ่งร้ายต่อกัน พัฒนาการเรียนรู้และเติบโตของสมาชิกสังคมให้ตระหนักว่าทุกฝ่ายต้องพึ่งพาอาศัยกัน และแต่ละฝ่ายไม่สามารถดำเนินกิจการใดๆ ไปได้ หากขาดเสียซึ่งความยินยอมหรือความช่วยเหลือและรับฟังในความแตกต่างของฝ่ายอื่นๆ

รังสิต โลไทยสงค์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมชุมชน: กระบวนทัศน์และกระบวนการเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรมมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาถึง 1) ปรัชญาฐานคิดของกระบวนการยุติธรรมไทย 2) รูปแบบและแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน และ 3) ผลการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยมีขั้นตอนในการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ การวิจัยเอกสารในการศึกษาปรัชญาและฐานคิด การวิจัยเชิงวิชาการสำหรับการศึกษาชุมชนต้นแบบ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลบ้านกาศ อำเภอมะนัง ในรูปแบบเตรียมทดลอง ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยยุคดั้งเดิมปกครองโดยกษัตริย์ราชานักปราชญ์ ก่อนการปฏิรูประบบกฎหมายในพื้นที่ของอำนาจรัฐใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นกฎหมายแม่บท ส่วนพื้นที่ห่างไกลคงใช้กฎหมายท้องถิ่น และจารีตประเพณีดั้งเดิมภายหลังการปฏิรูป ไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของยุโรป ดังนั้น ปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการ

ยุติธรรมไทยจึงมาจากแนวคิดเชิงปรัชญาหลายกระแส ระหว่างปรัชญากฎหมายธรรมชาติของไทย ที่ส่งผ่านนิติประเพณีซับซ้อนด้วยปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตย ก่อตัวขึ้นเป็นหลักนิติรัฐของไทย โดยรัฐมีอำนาจจำกัด ด้วยการยินยอมของผู้อยู่ใต้การปกครอง ทั้งที่ไม่สามารถเข้าถึงการเมืองการปกครองได้ วัฒนธรรมดังกล่าวทำให้อำนาจของประชาชน ถูกดึงออกมาจัดการโดยรัฐ จากปรัชญาพื้นฐานดังกล่าวทำให้ฐานคิดของกระบวนการยุติธรรมไทย อยู่ในกรอบของกระบวนการทัศน์ทางกฎหมาย โดยแรกเริ่มเน้นไปที่การควบคุมอาชญากรรม เคลื่อนย้ายมาสู่การคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน 2) รูปแบบและแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน 2.1) ภายใต้ปรัชญาพื้นฐาน กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นกระแสที่แสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทเพื่อลดคดีสู่ศาลซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชน เป็นทางเลือกเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ในเบื้องหลังเป็นการครอบงำเชิงอุดมการณ์ที่ช่วงชิงพื้นที่ความคิดของประชาชน เพื่อให้เกิดการยอมรับตามแนวคิดของกรัมิชี่ ภายใต้ความรู้กฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมีรากฐานการยกย่องอำนาจรัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นการซ่อนเร้นอำนาจ และจัดสรรในทัศนะของเสรีนิยมที่แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ อำนาจนิยม ปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความผิดพลาดเชิงกลไกบางอย่างย่อมแก้ไขด้วยการปรับปรุงไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบ ความคิดดังกล่าวละเลยโครงสร้างอำนาจ ปัญหาแท้จริงจึงยังคงอยู่ต่อไป 2.2) กระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ไม่เรียงมีรูปแบบ ไม่เป็นทางการ ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนเกิดขึ้นด้วยกระบวนการวางแผนแม่บทชุมชน โดยไม่พึ่งพาอำนาจรัฐ ดังนั้น เมื่อสังเคราะห์รูปแบบของรัฐ ไม่เรียง แนวคิดพหุนิยมทางกฎหมาย แนวคิดวัฒนธรรมเป็นฐานยุติธรรมชุมชน แนวคิดกฎหมายคือทรัพยากรบูรณาการเข้ากับแนวคิดกระบวนการประชาธิปไตยแล้วพบว่ารูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมควรเกิดขึ้นด้วยการจัดการตนเอง การเสริมพลังจากอำนาจรัฐนั้นจำเป็นแต่ยังไม่เพียงพอ ต้องมีกระบวนการที่เหมาะสมคือ กระบวนการประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเป็นปึกแผ่นจึงจะเป็นเงื่อนไขเพียงพอให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน 3) กลไกการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนผู้วิจัยได้นำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนของไม่เรียงมาวิจัย และพัฒนาตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง ด้วยกระบวนการประชาธิปไตยผสมกับกลไกทำงานสังคมของกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านกาศ มีกลไกการจัดการตนเองด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ คือ จารีตประเพณี กฎหมู่บ้าน ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน รูปธรรมที่เกิดขึ้นคือ โครงการลดเหล้างานศพการจัดการความขัดแย้งการร่วมจับกุม ผู้ลักลอบตัดไม้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากรอบความรู้ของกระบวนการยุติธรรม คือ อนุธิปไตยชุมชน กฎหมายชาวบ้าน กระบวนการวางแผนแม่บทชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการตนเองของไม่เรียง ภายใต้การมองความจริงว่าเป็นความสัมพันธ์ความจริงของกระบวนการยุติธรรมชุมชนควรเป็นความจริงที่ชุมชนสร้างขึ้นด้วยตนเอง

ยศวินต์ บริบูรณ์ธนา และคณะ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่มีต่อผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด โดยได้สรุปข้อเสนอแนะเชิง นโยบายที่ได้จากผลการที่วิจัยร่วมกับผลการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญของกรมคุม ประพฤติ และหน่วยงานภายนอก และผลการประชุมเชิงปฏิบัติการใน โครงการวิจัยที่รวบรวมความ คิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับการพัฒนางานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ ดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่บุคลากร ที่เกี่ยวข้องทุกระดับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่สำหรับกระบวนการ ยุติธรรม และสังคมไทยการนำมาปฏิบัติจึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะ เพียงพอเพื่ออธิบายให้ผู้เสียหายผู้กระทำผิด และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจและนำกระบวนการมาใช้ อย่าง ถูกต้องตามวัตถุประสงค์

2. การกระตุ้นให้สังคมรู้จัก และรับรู้เกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากขึ้นสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้คดีที่เข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีน้อยลงอาจเนื่องมาจากผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดไม่ทราบเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งจากการสอบถามพบว่าเมื่อสอบถาม ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดที่ได้เข้าร่วมพบว่าผู้เสียหายและผู้กระทำผิดร้อยละ 63 และร้อยละ 52 ตามลำดับไม่ทราบว่ามีการประชุมประสานสัมพันธ์ภาพและผู้เสียหายร้อยละ 56.9 และผู้กระทำผิด ร้อยละ 75.5 ตอบว่าสนใจจะเข้าร่วมซึ่งส่วนใหญ่ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดจะทราบได้ก็ต่อเมื่อ พนักงานคุมประพฤติเป็นผู้แจ้ง แต่ถ้าหากมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางอื่น ๆ ก็จะทำให้ ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดมีโอกาสทราบและแจ้งความประสงค์ได้และยังเป็นการสร้างพื้นฐาน ความเข้าใจเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับผู้เสียหายผู้กระทำผิด และชุมชนทำให้การชี้แจง อธิบายหรือประสานงานของพนักงานคุมประพฤติน่าง่ายขึ้น

3. การเตรียมความพร้อม และการติดตามผลเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จของ กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์การเตรียมความพร้อมมีความสำคัญในการชี้แจงให้ผู้เสียหาย และ ผู้กระทำผิดเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายและผู้กระทำ ผิดเกิดความคาดหวังเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของความยุติธรรมเชิง สมานฉันท์จากงานวิจัยเรื่องนี้พบว่า ผู้เสียหายบางคนคาดหวังเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย และเมื่อ ไม่ได้รับหรืออาจได้รับไม่ตรงตามที่ต้องการหรือผู้กระทำผิดจ่ายเงินล่าช้าก็ทำให้เกิดความไม่พอใจ ได้ และอาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าตอนก่อนเข้าร่วมเนื่องจากความผิดหวังที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมผู้เสียหายและผู้กระทำผิดให้มีความรู้สึกและอารมณ์ที่ไม่รุนแรงยังมีส่วนให้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดำเนินไปได้ด้วยดี

4. การขยายผลกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในขั้นตอนอื่นๆ ของกระบวนการยุติธรรมและความขัดแย้งในชุมชน แม้ว่าจะงานวิจัยนี้จะพบว่าความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เสียหายและผู้กระทำผิด และมีผลในการเยียวยาผู้เสียหายและเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ก็พบว่า ความพึงพอใจและความรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นในบางประเด็นไม่ต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมมากนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นการเปรียบเทียบคดีที่ไม่ร้ายแรงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ซึ่งศาลอาจให้รอการลงโทษแต่มีงานวิจัยที่พบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะให้ผลแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างผู้ที่เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมในคดีที่ร้ายแรงโทษจำคุกสูง

5. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของสังคมต่อความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และประสิทธิผลในด้านอื่นๆ แม้ว่าจะงานวิจัยนี้จะพบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีผลทางบวกต่อผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดในหลายด้านแต่ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเช่น การศึกษาความสอดคล้องระหว่างผลคำพิพากษากับข้อตกลงที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และผลต่อเนื่องหากผลคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามที่ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดคาดหวัง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของคนกลางกับประสิทธิผล

วิเชียร พันธุ์เครือบุตร และรุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน์ (2553: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของความเป็นประชาธิปไตยของประชาชน ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในสังคมไทย และการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และหาแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากการใช้ประชาธิปไตย วิธีการวิจัย ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ระดับลึก การเข้าสนามการวิจัยทำโดยการเป็นส่วนหนึ่งของผู้อยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ. 2553 ผลการวิจัยพบว่า สภาพความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สังคมไทยมีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ แต่เป็นไปอย่างช้าๆ ความเป็นประชาธิปไตยเป็นไปตามการรับรู้ผ่านผู้นำในระดับต่างๆ ความเป็นประชาธิปไตยเป็นเพียงความรู้สึก ยังไม่ใช่สิ่งที่มีการปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นเมื่อใดที่มีความขัดแย้งทางความคิดจะนำไปสู่ความคิดในการเอาชนะต่อกัน มากกว่าการใช้เหตุผล อย่างประชาธิปไตย เมื่อใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายพบว่า ด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ย ที่ใช้หลักการบริหารความขัดแย้ง ที่มีแต่ผู้ชนะ และการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นประชาธิปไตย และหาทางออกอย่างประนีประนอม ไม่ได้

มุ่งเน้นการตัดสินใจที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคิดหรือแพ้ ทำให้ประชาชนที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย มีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของตนเพิ่มขึ้น ทั้งในข้อพิพาท ระดับประเทศ ระดับแขวง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ดังนั้น หากมีการใช้กระบวนการดังกล่าว สร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการไกล่เกลี่ยระดับชุมชน ให้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย เป็นเครื่องมือในการพัฒนา จะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย ของประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

ชฎานันท์ ล้อมฉินพรัตน์ (2553: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญาในระดับชุมชน พบว่า ตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีข้อดีหลายประการ กล่าวคือ เป็นการระงับความขัดแย้งที่ต้นทางอย่างรวดเร็วและใกล้ชิดกับข้อพิพาทมากที่สุด ทำให้ความขัดแย้งไม่ลุกลามบานปลาย โดยมีได้มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ แต่เป็นการหาทางออกร่วมกันของกลุ่มโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ อันจะนำซึ่งความสงบสุขและความสมานฉันท์ภายในชุมชน อีกทั้งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของกลุ่ม นอกจากนี้ กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตามแนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ ยังมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในเรื่องการแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ขังขังและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด อันจะมีผลเป็นการป้องกันอาชญากรรมในอนาคตอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นกระบวนการที่ช่วยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อของอาชญากรรม ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ใดๆก็ดี จากการศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญาในระดับชุมชน ของประเทศไทย เปรียบเทียบกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของสาธารณรัฐประชาชนลาวและประเทศฟิลิปปินส์ รวมทั้งศึกษาบทเรียนจากโครงการนำร่องตุลาการหมู่บ้าน และโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นแล้ว พบว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในระดับชุมชนของประเทศไทยในปัจจุบันยังมีข้อดีอยู่หลายประการ ทั้งในด้านประเภทข้อพิพาทองค์กรที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยตาม แบบแผน หรือและวิธีการในการไกล่เกลี่ย รวมถึงผลของการไกล่เกลี่ยและผลบังคับของข้อตกลงดังนั้นผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากฎหมาย และวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญาในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีความสอดคล้องตามแนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และยุติธรรมชุมชน อันจะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

อภิรักษ์ โปษยานนท์ (2554: บทคัดย่อ) จากการศึกษาวิจัยได้พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปมักจะได้รับการแนะนำให้เกิดการไกล่เกลี่ยจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ เมื่อจะไกล่เกลี่ยจะมีการตั้ง ผู้นำหรือตัวกลางในการไกล่เกลี่ยซึ่งจะเป็นผู้ที่มีความอาวุโส หรือ มีสถานภาพทาง

สังคมเป็นที่ยอมรับ การไกล่เกลี่ยมักจะจัดขึ้นที่บ้านของผู้เสียหาย ผู้ที่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยจะมีมากกว่า 3-5 คนขึ้นไป ประกอบด้วยคู่กรณี เครือญาติคู่กรณี กลุ่มเพื่อนคู่กรณีรวมทั้งเพื่อนบ้าน ช่วงเวลาการไกล่เกลี่ยมักจะเป็นเวลาค่ำ ผู้นำหรือตัวกลางจะเป็นผู้เริ่มต้น มีการสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง มีการถามไถ่ภูมิหลังต่างๆระหว่างคู่กรณี บางครั้งจะมีการเลี้ยงอาหารเครื่องดื่มให้คู่เจรจาด้วย เมื่อผู้นำเห็นว่าได้เวลาที่เหมาะสม ผู้ร่วมได้คลายความรู้สึกการเป็นปฏิปักษ์กันแล้วก็จะเริ่มการเจรจา ในช่วงนี้คู่เจรจาย่อมแสดงน้ำเสียงที่บ่งบอกถึงความต้องการ ความวิตกกังวลกับปัญหาต่างๆในข้อพิพาท ผู้นำหรือตัวกลางจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาข้อยุติที่เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย การไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปมักจะไกล่เกลี่ยกันมากกว่าสองครั้งขึ้นไปจึงบรรลุความต้องการของทั้งสองฝ่าย

ในส่วนของมิติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในระหว่างการไกล่เกลี่ย พบว่า มิติทางวัฒนธรรมในการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ผู้ที่มีบทบาททางสังคม วิถีชุมชนที่มักจะใช้เวลาไกล่เกลี่ยในตอนค่ำ วัฒนธรรมในการผูกมิตร เช่นการเลี้ยงอาหาร การถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ถามไถ่ไต่เรื่องถึงเครือญาติ มิตินิยมเชื่อทางพุทธศาสนา เช่นการไม่จองเวรต่อกัน การให้อภัยต่อกัน และการมีความรู้สึกร่วมในฐานะวัฒนธรรมเดียวกัน เช่นเป็นคนอีสานด้วยกัน เป็นคนจังหวัดเดียวกัน มีภาษาพูดและวัฒนธรรมอื่นๆเหมือนกัน แต่บทบาทที่สำคัญที่สุดในการไกล่เกลี่ยคือ มิติทางวัฒนธรรมในการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสและผู้มีสถานภาพทางสังคม และการมีความรู้สึกร่วมในฐานะวัฒนธรรมเดียวกัน

สุรภา แจ่มแจ่มจิตต์ (2555: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์ในศาล ผลการศึกษาพบว่า ข้อพิพาททางพาณิชย์นั้นมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากข้อพิพาททางแพ่งทั่วไป ดังนั้นเมื่อเกิดข้อพิพาททางพาณิชย์ คู่พิพาทหรือคู่ความจึงต้องการความรวดเร็วในการดำเนินการการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ ไปกับการได้รับความพึงพอใจในการระงับข้อพิพาททั้งสองฝ่าย จึงควรหาแนวทางแก้ไขให้การไกล่เกลี่ยเป็นที่ยอมรับที่จะใช้ในการระงับข้อพิพาททางพาณิชย์เป็นทางเลือก ไม่ใช่เป็นเพียงทางเลือกในการระงับข้อพิพาทเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์มีประสิทธิภาพ และเป็นทางเลือกหนึ่งให้แก่คู่พิพาทได้ จึงควรมีการออกกฎหมายรองรับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์ ในศาล โดยครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งแผนกคดีพาณิชย์ในศาลชั้นต้น เพื่อให้มีการพิจารณาคดีที่แยกออกมาชัดเจน

อนุเทพ อินทรชิต (2555: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ผลการวิจัยพบว่า ควรหาแนวทางแก้ไขให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นที่ยอมรับที่จะใช้ในการระงับข้อพิพาททางพาณิชย์ก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล ดังนี้

1. ควรสร้างระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการออกกฎหมายมารองรับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนนำข้อพิพาททางพาณิชย์ฟ้องต่อศาล
3. การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กระบวนไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีกฎหมายรองรับ
4. ควรมีการส่งเสริมหรือพัฒนาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์

งานวิจัยต่างประเทศ

Johan (as cited in Tjosvold, 1991: 379) พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า “ความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล” คือ “การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน เช่น เมื่อคน ๆ หนึ่งเห็นว่าคนอื่นคนหนึ่งกำลังขัดขวางเขาในอันที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ” อาการอย่างหนึ่งของความขัดแย้ง อาจจะนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบทำลาย ทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่อริหรือแม้แต่ตนเอง สรุปได้ว่า ความขัดแย้งมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของคน และส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

Tjosvold (1993: 245) ได้ให้ทัศนะต่อ “ความขัดแย้ง” ว่าเป็นการสร้างเงื่อนไขของวาระที่ต่างกัน และทำให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร

Van slyke (1999: 94) ให้นิยามถึงความขัดแย้งว่าเป็นการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีความต้องการเป้าหมาย และความปรารถนา หรือความคิดที่เข้ากันไม่ได้ทำให้คนเรากดดันกัน ไม่ได้ทั้งขึ้นอยู่กับ 3 ปัจจัย ได้แก่ การแข่งขัน (competition) การที่ต้องพึ่งพากันและกัน (interdependence) และการรับรู้ที่เข้ากันไม่ได้ (perceived incompatibility)

Berry (2007) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสบการณ์การทำโครงการในชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือเรียกว่า ICWP ผลการศึกษาพบว่าผู้กระทำผิดกฎหมายอาญา และต้องโทษจำคุกในเรือนจำนั้น เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วก็จะประสบปัญหาต่อไปอีกเป็นการตอกย้ำ และซ้ำเติมปัญหายิ่งขึ้น เนื่องจากถูกตีตราว่าเคยติดคุกมาก่อน การลงโทษให้ต้องติดคุกไม่ทำให้ปัญหาในสังคมสิ้นสุดลงแต่อย่างใดการลงโทษให้ต้องติดคุกนั้นไม่เป็นการยับยั้งอาชญากรรมและไม่เป็นการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซึ่งต่างจากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ที่จะให้ผลดีกว่าเป็นการฟื้นฟูสภาพของปัญหา และบุคคลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งชุมชนนั้น ๆ ด้วย การทำโครงการในครั้งนี้แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่ก็ไม่ได้ผลดีทำให้เห็นคุณค่าของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากกว่า การต้องให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษในเรือนจำ โดยให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมและชุมชนนั้น ๆ ทดแทนการต้องรับโทษในเรือนจำ จริงอยู่แม้การสมานฉันท์จะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายได้อย่างเต็มตามความต้องการ แต่ทุกฝ่ายก็เห็นพ้องต้องกันว่ายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ประโยชน์มากกว่าการที่ต้องให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษในเรือนจำและการศึกษาวิจัย

ครั้งนี้ เห็นว่าคุณค่าของโครงการนี้อยู่ที่การมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันของผู้กระทำผิด และชุมชนที่ร่วมโครงการนี้

Miller (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คณะกรรมการชุมชนในเวอร์มอนต์: การติดตามอย่างใกล้ชิดกับกรณีการทำความผิดของสมาชิกในชุมชนผลการศึกษาพบว่า มีหลายคนที่สนับสนุนการลงโทษที่รุนแรงสำหรับการทำความผิดอาญาและมองว่านโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่นั้นยังไม่เด็ดขาดและอ่อนแอเกินไป แต่เมื่อมีการตั้งโต๊ะเจรจากันระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการในชุมชนด้วยกันก็พบว่า ปัญหาการกระทำผิดของสมาชิกในชุมชนนั้นมีความซับซ้อนกว่าที่กฎหมายที่มีอยู่จะช่วยให้ และต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าสมาชิกทุกคนในชุมชนต้องเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น โดยถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือฟื้นฟูเหยื่อที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิด ผู้กระทำผิด และสมาชิกในชุมชนที่จะต้องอาศัยอยู่ร่วมกันและจากการศึกษาวิจัยในอดีตที่ผ่านมา ก็สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่มองว่าการทำความผิดที่เกิดขึ้นถือเป็นความรับผิดชอบของชุมชนที่จะต้องช่วยกันฟื้นฟูเยียวยาและแก้ไขให้กลับมาดีดังเดิม

Roberts (2010) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินผลการสืบสวนสอบสวนวัตถุประสงค์ และการปฏิบัติงานในโครงการการประเมินผลยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เป็นการบูรณาการทฤษฎียุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับแนวปฏิบัติที่ได้มีการปฏิบัติมาไม่น้อยกว่า 30 ปีมาแล้ว และเกิดปรากฏการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศในหลาย ๆ ประเทศที่ตื่นตัวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า RJ หลายคนมักจะสงสัยและเกิดคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจกับโปรแกรมที่รู้สึกว่ามันตรงกับความต้องการของพวกเขา และก็ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ความสำคัญของวรรณกรรมควบคู่กับการวิเคราะห์ต่อไปภายในกรณีศึกษาขอแนะนำการทำงานมากขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความก้าวหน้าของการประเมินผลของความยุติธรรมสมานฉันท์ ได้แก่ แนว ความคิดที่ชัดเจนและมาตรการของความสำเร็ใช้ข้อมูลร่วมกันและการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Dutton (2010) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับแนวคิดการลงโทษผู้กระทำผิดภายใต้รูปแบบและวัฒนธรรมที่ควรจะเป็น โดยได้กล่าวว่ามีเรื่องสองอย่างที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในการวิเคราะห์ ซึ่งจำแนกออกเป็นการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างของจริยธรรมการตรวจสอบปรับปรุงอันเป็นประโยชน์ต่อยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างไรก็ตามไม่มีอะไรที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนการทดลอง การวินิจฉัยวิถีทางแห่งจริยธรรมที่แสดงออกให้เห็นการลงโทษ และโครงสร้างของจริยธรรมชุมชน แต่ปัญหาก็ไม่ได้หยุดนิ่งยังคงเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

ดำรงอยู่ และยังคงอยู่ เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ตลอดเวลา โครงสร้างของจริยธรรมเป็นตัวกำหนดแนวโน้ม และทิศทางแต่จริยธรรมก็ยังคงอยู่ในมโนทัศน์ตลอด เป็นการยากที่วิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นจริงในเชิงประจักษ์ แต่ด้วยโครงสร้างนั้นก็ช่วยการวิเคราะห์ได้มากแต่ก็มีข้อแนะนำในการจัดแบ่งประเภทยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยไม่ควรละเลยมิติทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่เป็นการลงโทษแบบการแก้แค้นแต่จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่กำหนดขึ้นด้วยกิจกรรมที่ถูกกำหนดนั้นสามารถตอบสนองว่าควรเป็นเช่นไร และได้ประโยชน์มากกว่าการลงโทษพบว่า การประนีประนอมเป็นหนทางที่ดีกว่าการลงโทษ

แผนภูมิที่ 1 กรอบการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยในลักษณะพหุเทศกรณี (Multisite Multi-case) โดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ทางสังคมตามสภาพความเป็นจริง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างหลากหลายจากกรณีศึกษาที่แตกต่างกัน (Negative Case) เพื่อเปรียบเทียบ (Comparative Case Studies) และอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในการไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่การวิจัยในลักษณะพหุเทศกรณี (Multisite Multi-case) ผู้วิจัยได้กำหนดการคัดเลือกพื้นที่ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นศูนย์ไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทชุมชนที่มีความพร้อมของคณะกรรมการศูนย์ไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทในชุมชนด้านสถานที่ 2) มีผู้นำที่มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับของสถาบันต่าง ๆ ของชุมชน และนอกชุมชน 3) เป็นศูนย์ไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทที่เคยได้รับรางวัลหรือมีผลงานการไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทเป็นที่ยอมรับ ซึ่งพบว่าได้พื้นที่การวิจัย 3 พื้นที่ ดังนี้

1. ศูนย์ไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทชุมชนตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
2. ศูนย์ไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทชุมชนตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
3. ศูนย์ไต่ถามถึงระดับข้อพิพาทชุมชนตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย โดยจำแนกออกเป็น การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ประชากร จำนวน 2 กลุ่มได้แก่ ประชาชนศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่บริเวณศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

กลุ่มที่ 1 ประชากรที่เป็นสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 160 คน ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 60 คน

สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน

สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 70 คน

กลุ่มที่ 2 ประชากรที่เป็นประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ผู้วิจัย จะกำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ประกอบด้วย

ประชาชนบริเวณศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน

ประชาชนศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 60 คน

ประชาชนศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัด สมุทรสงคราม จำนวน 70 คน

โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ระดับชุมชน ทั้ง 3 แห่ง โดยการใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973: 727-729) ในการคำนวณเพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ขอมให้มีมีความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 ซึ่งมีรายละเอียดของการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาททั้ง 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ	n	คือ	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง	
	N	คือ	ขนาดประชากร	
	E	คือ	คลาดคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง	
			ประชากรพื้นที่อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม	จำนวน 3,083 คน
			ประชากรพื้นที่อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่	จำนวน 3,560 คน
			ประชากรพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	จำนวน 154,686 คน
			รวมประชากรทั้งสิ้น	จำนวน 161,329 คน

แทนค่า

$$n = \frac{161,329}{1 + 161,329 (0.05)^2}$$

$$n = 398$$

จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เกลี่ยระดับข้อพิพาททุกพื้นที่ ค่าที่คำนวณได้เท่ากับ 398 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน ในแต่ละแห่งเพื่อให้ข้อมูลมีการกระจายและครอบคลุม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรพื้นที่ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม	จำนวน 18 คน
ประชากรพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่	จำนวน 140 คน
ประชากรพื้นที่ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	จำนวน 242 คน
รวมประชากรทั้งสิ้น	จำนวน 400 คน

สำหรับการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยการสุ่มตัวอย่างจากหน่วยของประชากร ซึ่งสุ่มโดยกำหนด ช่วงละ 3 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยประธานศูนย์ใกล้เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 3 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์สมาชิกศูนย์ใกล้เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 157 คน เก็บข้อมูลโดยวิธีพูดคุยในกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ 3-6 คน จำนวน 18 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นจังหวัดละ 6 กลุ่ม รวม 108 คน และส่วนที่เหลือใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูล จำนวน 49 คน รวมทั้งสิ้น 160 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสามารถจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) และแบบประเมินรูปแบบดังต่อไปนี้

1.1 แบบสอบถาม

1.1.1 ลักษณะของแบบสอบถาม

สำหรับแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้าง และพัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกื้อยาระดับข้อพิพาทโดยชุมชน มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ 1) แบบสอบถามสำหรับประชาชน และ 2) แบบสอบถามสำหรับประธานศูนย์ไถ่เกื้อยาระดับข้อพิพาทและสมาชิกศูนย์ไถ่เกื้อยาระดับข้อพิพาทชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1.1 แบบสอบถามสำหรับประชาชน เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด (Open Ended Questions) และคำถามปลายปิด (Close Ended Questions) โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ภูมิภาคเกิด ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การศึกษาอาชีพและรายได้ ประสบการณ์ใช้ศูนย์ไถ่เกื้อยหรือไม่ ความพึงพอใจต่อศูนย์ไถ่เกื้อยาระดับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจประชาชนเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก ได้แก่ ใช่/ไม่ใช่ โดยให้คะแนน 1 หมายถึง ตอบถูก และให้คะแนน 0 หมายถึง ตอบผิด ซึ่งข้อคำถามเป็นคำถามเชิงบวก (Positive) และเชิงลบ (Negative) จำนวน 11 ข้อ โดยเกณฑ์การให้คะแนนมี ดังต่อไปนี้

คำตอบ	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
ใช่	1	0
ไม่ใช่	0	1

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เกณฑ์การแปลผลข้อมูล ดังต่อไปนี้

80-100	คะแนน	หมายถึง	ระดับความรู้เข้าใจสูง
60-79	คะแนน	หมายถึง	ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง
0-59	คะแนน	หมายถึง	ระดับความรู้ความเข้าใจต่ำ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการ
ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้าน
กฎระเบียบ ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกศูนย์ใกล้
ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งข้อคำถามเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 22 ข้อ
โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น
ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ Best (1981: 179-187) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชน ประกอบด้วย
คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับจำนวน
6 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้ความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น
ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ Best (1981: 179-187) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
-------------	-----------	---------	---------------------------------------

คะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะทั่วไปด้านการใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามปลายเปิดเพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นด้านการใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

1.1.1.2 แบบสอบถามสำหรับประธานศูนย์ไกล่เกลี่ย และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน แบบสอบถามสำหรับประธานศูนย์ฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนเป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด (Open Ended Questions) และคำถามปลายปิด (Close Ended Questions) โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประธานศูนย์ฯและสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ภูมิลำเนาเกิด ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การศึกษา อาชีพ และรายได้ เคยมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือไม่ ความพึงพอใจต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก ได้แก่ ใช่ ไม่ใช่ โดยให้คะแนน 1 หมายถึง ตอบถูก และให้คะแนน 0 หมายถึง ตอบผิด ซึ่งข้อคำถามเป็นคำถามเชิงบวก (Positive) และเชิงลบ (Negative) จำนวน 11 ข้อ โดยเกณฑ์การให้คะแนนมี ดังต่อไปนี้

คำตอบ	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
ใช่	1	0
ไม่ใช่	0	1

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ดังต่อไปนี้

80-100	คะแนน	หมายถึง	ระดับความรู้เข้าใจสูง
60-79	คะแนน	หมายถึง	ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง
0-59	คะแนน	หมายถึง	ระดับความรู้ความเข้าใจต่ำ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนฯ และสมาชิก ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านกฎระเบียบ ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 22 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้ความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ Best (1981: 179-187) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนฯ และสมาชิก ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 6 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้ความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ Best (1981: 179-187) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
-------------	-----------	---------	---------------------------------------

คะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะทั่วไป ด้านการให้บริการ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามปลายเปิดเพื่อให้ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นด้านการให้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

1.2 การสร้างแบบสอบถาม

1.2.1 ศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างสมานฉันท์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

1.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนมาสร้างแบบสอบถามโดยให้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ที่ทำการวิจัยครั้งนี้

1.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วหาคูณภาพของแบบสอบถาม

1.2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาคูณภาพแล้ว ไปเก็บข้อมูลกับประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย

1.3 การหาคูณภาพของแบบสอบถาม

สำหรับวิธีการหาคูณภาพของแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ใช้วิธีตรวจสอบความเป็นปรนัย (Objectivity) ซึ่งพิจารณาจากความชัดเจนของข้อคำถามและคำตอบ และการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และภาษา โดยการพิจารณาจากนิยามเชิงทฤษฎี และนิยามศัพท์เฉพาะ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชน และมีประสบการณ์ด้านการวิจัยเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนทำการตรวจสอบ รวมทั้งมีตารางแสดงประเด็นที่ต้องการวิจัยควบคู่กับข้อคำถามว่าแบบสอบถามนั้นมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดหรือไม่ รวมถึงการพิจารณาความเป็นปรนัย (Objectivity) ในความชัดเจนของข้อคำถาม และคำตอบว่าเข้าใจตรงกันหรือไม่ ซึ่งในการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ใช้การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังต่อไปนี้

- + 1 รู้สึกแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา
- 0 รู้สึกไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา
- 1 รู้สึกแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา

สำหรับการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
R	คือ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
$\sum R$	คือ	ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน
N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การแปลค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) คือ ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 -1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 พิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามแต่ละชุดดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามสำหรับประชาชน ระหว่าง 0.61-1.00 0.80-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแก้ไข และขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนจะนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างละ 30 คน ซึ่งได้แก่ ประชาชนศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน และประชาชน ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามชุดที่ 1 แบบสอบถามประชาชน มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .758 และแบบสอบถามชุดที่ 2 แบบสอบถามกรรมการศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .865

1.4 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำไปมอบให้กับหน่วยงาน และชุมชนที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการไถ่เกี้ยช้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ไถ่เกี้ยระดับช้อพิพาทชุมชนตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ไถ่เกี้ยระดับช้อพิพาทตำบลหมากแข้ง จังหวัดอุดรธานี และศูนย์ไถ่เกี้ยระดับช้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามและขอความร่วมมือให้ประธานศูนย์ไถ่เกี้ยระดับช้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ไถ่เกี้ยระดับช้อพิพาทชุมชน และประชาชนตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยทำการคัดเลือกแบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์เท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้ทำการคัดเลือกแล้วมาจัดระเบียบข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

2. แบบประเมินรูปแบบ

สำหรับแบบประเมินรูปแบบที่ใช้ในการประเมินรูปแบบในครั้งนี้เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยได้สร้าง และพัฒนาขึ้นเอง ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตราประเมินค่าตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) ที่มีระดับของการประเมิน 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 72-74) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

5	คะแนน	หมายถึง	รูปแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	รูปแบบมีความเหมาะสมมาก
3	คะแนน	หมายถึง	รูปแบบมีความเหมาะสมปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	รูปแบบมีความเหมาะสมน้อย
1	คะแนน	หมายถึง	รูปแบบมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในภาพรวม และจำแนกตามรายช้อคำถาม ใช้เกณฑ์การแปลผลข้อมูลตามแนวคิดของเบสต์ (Best, 1981: 179-187) ดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายถึง	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายถึง	มาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายถึง	น้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

จากนั้นนำแบบประเมินรูปแบบที่ได้จากการพิจารณาตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงแก้ไข และขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนนำแบบประเมินรูปแบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททำการประเมินรูปแบบ และให้ข้อเสนอแนะรูปแบบต่อไป

3. เครื่องมือเชิงคุณภาพ

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์และแนวทางการสนทนากลุ่ม

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1.1 การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)

ผู้วิจัยได้ศึกษา และวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยชุมชน เพื่อได้เข้าใจข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาพื้นฐานการทำความเข้าใจในการวิเคราะห์ และตีความข้อมูลต่าง ๆ โดยแหล่งข้อมูลเอกสารดังกล่าว ได้แก่ เอกสารท้องถิ่น เอกสารวิชาการ เอกสารราชการงานวิจัย สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และจุลสาร ตลอดจนสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการวิจัย ได้แก่ บทบาทอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการป้องกันอาชญากรรมและการจัดการความขัดแย้งในชุมชน บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการระงับข้อพิพาท: กรณีศึกษาโครงการประណอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน กระบวนการ ใกล้เคียงข้อพิพาทในประเทศไทย การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการ ใกล้เคียง และงานคุมประพฤติกับชุมชน การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม การประណอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประណอมข้อพิพาท

3.1.2 การสังเกต (Observation)

การสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยชุมชน โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการใกล้เคียงข้อพิพาทในระดับชุมชนต่าง ๆ

3.1.3 การสัมภาษณ์ (Interview)

สำหรับการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก (In-depth Interview) โดยจะเน้นในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยเลือกสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งได้แก่ ประธานศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อ

พิพาทชุมชน จำนวน 3 คน สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 20 คน และประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

3.1.4 การจัดเวทีประชาคม

สำหรับการจัดเวทีประชาคมในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ผู้มีบทบาทด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการระดมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ ตลอดจนการให้การรับรองรูปแบบการพัฒนาการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเวทีประชาคม คือแบบสัมภาษณ์ตัวแทนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

3.2 การสร้างเครื่องมือ

3.2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และการจัดเวทีประชาคม

3.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน มาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้าง และขอบเขตของเครื่องมือ โดยให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่ศึกษา โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.2.3 สร้างหรือกำหนดประเด็นของเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพแต่ละประเภทไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจัดเวทีประชาคมหลังจากนั้นนำประเด็นที่สร้างเสร็จเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.2.4 นำประเด็นของเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพแต่ละประเภทที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเก็บประเด็นสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

สำหรับขั้นตอนการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินงานของการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร จำนวน 1 กลุ่ม ได้แก่ ประธานศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 กลุ่ม ได้แก่ สมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชนทั้ง 3 แห่ง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ในการเก็บข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ ประธานศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประชาชน และตัวแทนหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน โดยเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ และมีบทบาทต่อการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ ประธานศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประชาชน โดยเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ และมีบทบาทต่อการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน พร้อมทั้งนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งทำให้ได้ทราบถึง วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทชุมชนตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับ

ข้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ทั้ง 3 แห่ง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทระดับชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ ประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประชาชน และตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน โดยเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ และมีบทบาทต่อการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และมีความเที่ยงตรงพร้อมทั้งนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งทำให้ได้ทราบถึง ปัจจัยหรือเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน สำหรับการวิจัยในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการวิจัยขั้นที่ 2 จะแตกต่างกันตรงประเด็นหรือเรื่องที่วิจัยเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

การวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย การสนทนากลุ่ม โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ ประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประชาชน และตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน โดยเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ และมีบทบาทต่อการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และมีความเที่ยงตรงพร้อมทั้งนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนตำบลเวียง อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรง ซึ่งจะนำไปทดลองใช้สร้างรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

เมื่อทดลองใช้รูปแบบการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์แล้ว นำมาสร้างรูปแบบการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินรูปแบบการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ โดยให้ คะแนนเพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมิน จากนั้นนำรูปแบบและแบบ ประเมินที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อทำการประเมินรูปแบบ และให้ข้อเสนอแนะ รูปแบบ จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปพัฒนา และปรับปรุงรูปแบบการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการนำไปปรับประยุกต์ใช้จริง

ขั้นตอนที่ 6 การรับรองรูปแบบการพัฒนาการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน อย่างมีสมานฉันท์

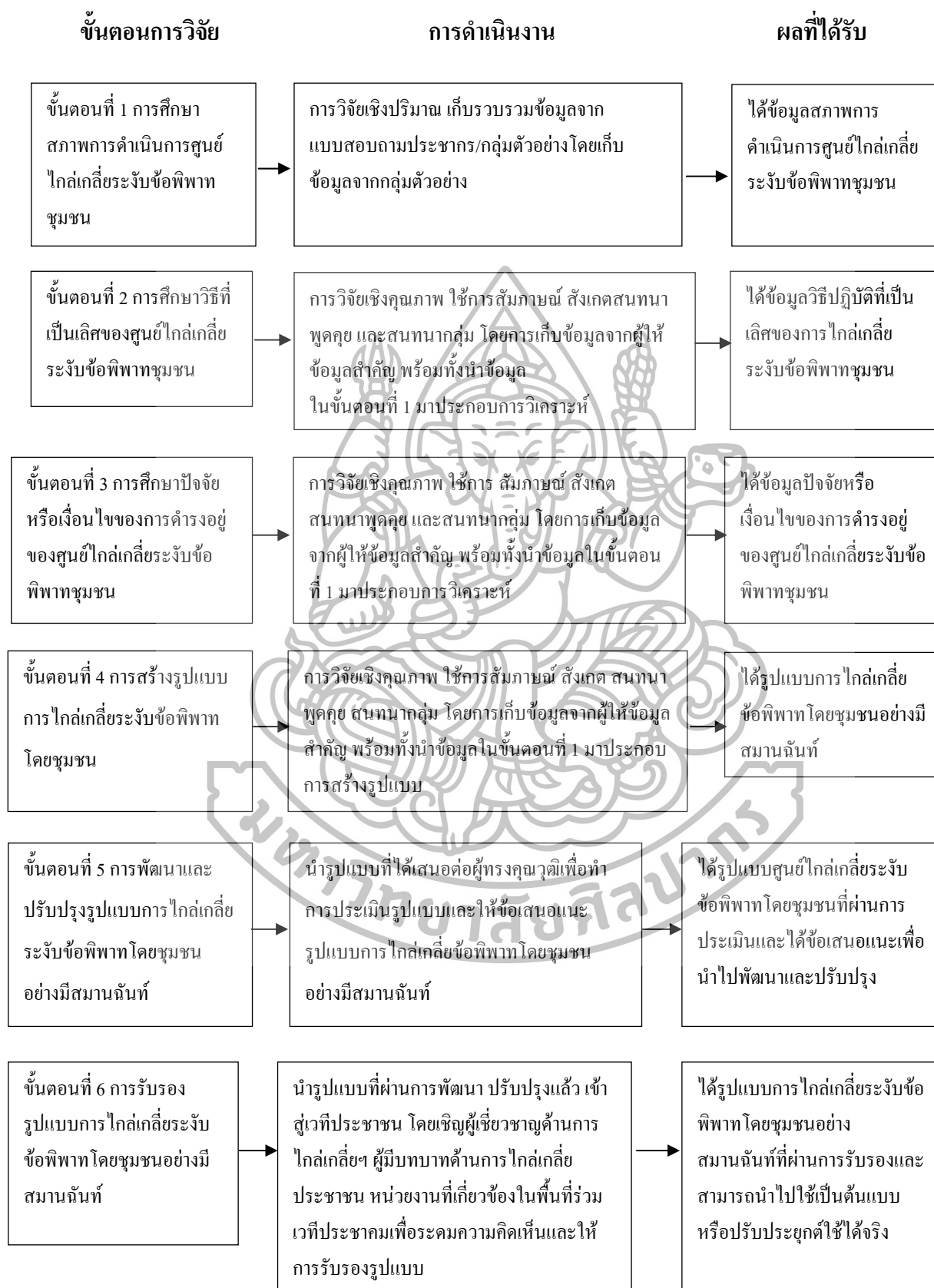
เมื่อทำการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมี สมานฉันท์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำรูปแบบเข้าสู่เวทีประชาคม โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการไถ่ เกี๋ยระงับข้อพิพาท ผู้มีบทบาทด้านการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาท ผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนในพื้นที่ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน มาร่วมเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น และ ให้การรับรองรูปแบบการพัฒนาการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ โดย คำนึงถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อให้ได้รูปแบบที่สามารถนำไป เป็นต้นแบบหรือปรับประยุกต์ใช้ ได้จริงกับชุมชนแห่งอื่น ๆ ต่อไป

ตารางที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัย

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ	ผลที่ได้รับ
1.ศึกษาสภาพการ ดำเนินงานศูนย์ไถ่ เกี๋ยข้อพิพาทโดย ชุมชนอย่างมี สมานฉันท์	-วิจัยเชิง ปริมาณ	-ประธานศูนย์ฯ -สมาชิกศูนย์ฯ -ประชาชน และ ตัวแทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	-แบบสอบถาม/ แบบสัมภาษณ์ หรือแนวทางการ สันทนากลุ่ม	-ทราบสภาพการ ดำเนินการไถ่ เกี๋ยข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมี สมานฉันท์
2.ศึกษาวิธีปฏิบัติที่ เป็นเลิศของการไถ่ เกี๋ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมี สมานฉันท์	-วิจัยเชิง คุณภาพ	-ประธานศูนย์ฯ สมาชิกศูนย์ฯ ประชาชน และ ตัวแทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องโดยเน้นผู้มี ประสบการณ์ และ บทบาทต่อศูนย์ฯ	แบบสอบถาม/ หรือแนวทางการ สันทนากลุ่ม/ สัมภาษณ์	-วิธีปฏิบัติที่เป็น เลิศของการไถ่ เกี๋ยข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมี สมานฉันท์

ตารางที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัย (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ	ผลที่ได้รับ
3.การศึกษาปัจจัย เงื่อนไขการดำรง อยู่ของศูนย์ไกล่ เกลี่ยระดับข้อ พิพาทโดยชุมชน อย่างมีสมานฉันท์	-วิจัยเชิง คุณภาพ	-ประชาชนศูนย์ฯ- สมาชิกศูนย์ฯ- ประชาชน และ ตัวแทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับผู้มี ส่วนได้เสีย	-แบบสอบถาม/ แบบสัมภาษณ์ หรือแนวทางการ สนทนากลุ่ม	-ทราบถึง เงื่อนไขของการ ดำรงอยู่ของการ ไกล่เกลี่ยระดับ ข้อพิพาทโดย ชุมชน
4.การสร้างรูปแบบ การไกล่เกลี่ยระดับ ข้อพิพาทโดย ชุมชนอย่างมี สมานฉันท์	-วิจัยเชิง คุณภาพ	-ประชาชนศูนย์ฯ- สมาชิกศูนย์ฯ- ประชาชน และ ตัวแทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องโดยเน้นผู้มี ประสบการณ์ มี บทบาทต่อศูนย์ฯผู้มี ส่วนได้เสียฯ	-แบบสอบถาม/ แบบสัมภาษณ์/ แบบสังเกต/ สนทนาพูดคุย รายบุคคล-กลุ่ม	-รูปแบบการ ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทโดย ชุมชนอย่าง มีสมานฉันท์
5.การพัฒนา รูปแบบและ ปรับปรุงรูปแบบ การไกล่เกลี่ยระดับ ข้อพิพาทโดย ชุมชนอย่างมี สมานฉันท์	-วิจัยเชิง คุณภาพ	-ประชาชนศูนย์ฯ- สมาชิกศูนย์ฯ- ประชาชน และ ตัวแทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง โดยเน้นผู้มี ประสบการณ์ และ บทบาทต่อศูนย์ฯ	-แบบประเมิน รูปแบบการไกล่ เกลี่ยระดับข้อ พิพาทโดยชุมชน อย่างมี สมานฉันท์	-รูปแบบการ ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทโดย ชุมชนอย่าง มีสมานฉันท์
6.การรับรอง รูปแบบการ พัฒนาการไกล่ เกลี่ยระดับข้อ พิพาทโดยชุมชน อย่างมีสมานฉันท์	-จัดเวที ประชาคม รับรองรูปแบบ การไกล่เกลี่ย ระดับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่าง มีสมานฉันท์	-ผู้เชี่ยวชาญด้านการ ไกล่เกลี่ยฯ ผู้มี บทบาทด้านการไกล่ เกลี่ยฯ-ผู้มีส่วนได้ เสีย-ประชาชนใน พื้นที่	-เวทีประชาคม	-รูปแบบศูนย์ ไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทโดย ชุมชนอย่าง มีสมานฉันท์

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ในส่วนของการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์และพัฒนารูปแบบการไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์โดยอาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อประเมินรูปแบบการไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการ ไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

- 1.1 สภาพการดำเนินงานศูนย์ไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทชุมชน
- 1.2 ศึกษาวิธีการที่เป็นเลิศ
- 1.3 ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง
- 1.4 การสร้างรูปแบบการ ไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาท

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

2.1 นำรูปแบบที่ได้จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานศูนย์ไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ การศึกษาวิธีการที่เป็นเลิศในการไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาทโดยชุมชน และศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องมาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกรไถ่เกตุ้ระงับข้อพิพาท ตรวจสอบ และรับรองด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสอดคล้อง และการนำไปใช้ประโยชน์

2.2 นำรูปแบบที่ผ่านการตรวจสอบและรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ไปให้ประชาชน จำนวน 35 คน แสดงความคิดเห็นด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต นำไปใช้ประโยชน์จริง ความสมบูรณ์ครอบคลุม มีความสมบูรณ์ การยอมรับ ความทันสมัย และรูปแบบดังกล่าวส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และยั่งยืน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปสำหรับประชาชนศูนย์ และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่และ จังหวัดสมุทรสงคราม

โดยแบ่งการวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็น 5 ด้าน คือ (1) สภาพข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล (2) การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจของประชาชนทั่วไป และประชาชนบริเวณศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (3) การวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป และประชาชนบริเวณศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (4) การวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนทั่วไป และประชาชนบริเวณศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (5) ปัญหาอุปสรรค และข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 สภาพการดำเนินงานศูนย์ ผู้วิจัยศึกษาสภาพการดำเนินงานศูนย์โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล จากประชาชนศูนย์ สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากประชาชน และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นประชาชน และสมาชิกศูนย์ ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 160 คน โดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ภูมิกำเนิด ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน การศึกษา สูงสุด อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การมาใช้ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทตำบล ความพึงพอใจต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทตำบล และสถานะภาพในชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชน และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
1. เพศ				
ชาย	13(43.33)	31(51.67)	32(45.71)	76(47.50)
หญิง	17(56.67)	29(48.33)	38 (54.29)	84(52.50)
รวม	30 (100)	60 (100)	70(100)	160(100)

ด้านเพศ พบว่าในภาพรวมประชาชน และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท 3 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เป็นเพศหญิง จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 และเพศชาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 และเมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทของแต่ละแห่ง พบว่า ศูนย์ใกล้เคียง

ระงับข้อพิพาทแต่ละแห่งมีสมาชิกเพศหญิงและเพศชายไม่ต่างกันมากนัก ดังนี้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทระดับตำบล จังหวัดอุดรธานี มีเพศหญิง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 56.67 เพศชาย จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.33 สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จังหวัดเชียงใหม่ มีเพศหญิง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 48.33 เพศชาย 31 คน คิดเป็นร้อยละ 51.67 และศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทจังหวัดสมุทรสงคราม มีเพศหญิง จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 54.29 เพศชาย จำนวน 32 คนคิดเป็นร้อยละ45.71

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
2. อายุ				
20-29 ปี	1(3.33)	6(10.00)	-	7(4.36)
30-39 ปี	3(10.00)	8(13.33)	-	11(6.88)
40-49 ปี	8(26.67)	14(23.33)	7(10.00)	29(18.13)
50-59 ปี	12(40.00)	18(30.04)	35(50.00)	65(40.63)
60 ปีขึ้นไป	6(20.00)	14(23.30)	28 (40.00)	48(30.00)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

ด้านอายุ พบว่า ในภาพรวมประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 40.63 รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมีอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 18.13และสุดท้ายอายุระหว่าง 20-29 คน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.36

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
3.สถานภาพ โสด	2(6.67)	15(25.00)	22(31.43)	39(24.38)
สมรส/อยู่ด้วยกัน	24(80.00)	34(56.67)	41(58.57)	99(61.87)
	4(13.33)	11(18.33)	7(10.00)	22(13.75)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

สถานภาพสมรส พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ทั้ง 3 จังหวัด ในภาพรวม มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 61.88 ลำดับ ต่อมา คือ โสด จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 24.38 และลำดับสุดท้ายคือ หม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 และเมื่อพิจารณาสถานภาพสมรสของประชาชน และสมาชิก ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด แต่ละแห่งมีข้อมูลไม่ต่างกันมากนัก คือ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 สถานภาพหม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33 และสถานภาพโสด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชน และ สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 56.67 สถานภาพหม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 18.33 และโสด จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาท มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 58.57 สถานภาพโสด จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 31.43 และสถานภาพหม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
4.ศาสนา				
พุทธ	30(100)	45(75.00)	70(100)	145(90.63)
คริสต์	-	14(23.33)	-	14(8.75)
อิสลาม	-	1 (1.67)	-	1(0.62)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

ศาสนา พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ในภาพรวมอันดับแรก นับถือศาสนา พุทธ จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 90.63 ลำดับสอง คือนับถือศาสนา คริสต์ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 และศาสนาอิสลาม จำนวน 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 0.62 และเมื่อพิจารณาประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท แต่แห่ง พบว่า จังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท นับถือศาสนา พุทธ จำนวน 30 คน ร้อยละ 100 ลำดับต่อมาคือจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเช่นกัน จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และศาสนาคริสต์ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 และ ศาสนาอิสลาม จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.67 สุดท้ายคือจังหวัดสมุทรสงครามประชาชน และ สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ 70 คน ร้อยละ 100

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประธานฯ และ สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
5.ภูมิลำเนาเกิด ในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งศูนย์ฯ	30(100)	51(85.00)	60(85.71)	141(88.13)
ต่างจังหวัด	-	9(15.00)	7(100)	16(10.00)
กรุงเทพมหานคร	-	-	3 (4.29)	3(1.87)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

ภูมิลำเนาเกิด พบว่า ส่วนใหญ่ประธานฯ และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัดส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเกิดในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 88. ลำดับสอง คือต่างจังหวัด จำนวน 16 คน และลำดับสุดท้ายคืออยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.87

ตารางที่ 8 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประธานฯ และ สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
6.ระยะเวลาที่ อาศัยอยู่ในชุมชน น้อยกว่า 10 ปี	-	2(3.33)	2(2.86)	4(2.50)
10-15 ปี	8(26.66)	9(15.01)	3(4.29)	20(12.50)
16-20 ปี	5(16.67)	20(33.33)	14(20.00)	39(24.38)
มากกว่า 20 ปี	17(56.67)	29(48.33)	51(72.85)	97(60.62)
รวม	30 (100)	60(100)	70(100)	160(100)

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่า ในภาพรวมประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน มากกว่า 20 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 60.62 รองลงมาได้แก่ 16-20 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 24.38 และ 10-15 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 สุดท้ายคือ น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 และเมื่อพิจารณาประธาน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท แต่ละแห่งมีข้อมูลไม่แตกต่างกันมากนัก คือ จังหวัดอุดรธานี ประธาน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี เช่นกัน คือ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 56.67 และ 10-15 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 และ 16-20 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ประธาน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอาศัยมีระยะเวลาอยู่ในชุมชน มากกว่า 20 ปีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 48.33 และ 16-20 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และอายุ 10-15 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 15.01 และน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 สำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม ประธาน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอาศัยมีระยะเวลาอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 72.85 ลำดับต่อมาคือ อายุ 16-20 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และอายุ 10-15 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.29 และสุดท้ายคือ อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86

ตารางที่ 9 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
7.การศึกษาสูงสุด				
ประถมศึกษา	9 (30.00)	3 (5.00)	4 (5.70)	16(10.00)
มัธยมศึกษา	3(10.00)	6(10.01)	10(14.29)	19(11.88)
มัธยมศึกษาตอน ปลาย/เทียบเท่า	13(43.33)	17(28.33)	22(31.43)	52(32.50)
อนุปริญญา/ เทียบเท่า	-	14(23.33)	17(24.29)	31(19.38)
ปริญญาตรี	5(16.67)	17(28.33)	17 (24.29)	39(24.36)
ปริญญาโท	-	3(5.00)	-	3(1.88)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

การศึกษาสูงสุด พบว่า ในภาพรวมประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ทั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 ลำดับรองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 24.39 และอนุปริญญา/เทียบเท่า จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 19.38 และสุดท้ายจบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.88

ตารางที่ 10 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
8.อาชีพ				
นักเรียน/ นักศึกษา	-	2(3.33)	-	2 (1.25)
รับราชการ	-	2(3.33)	-	2 (1.25)
พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	-	3(5.00)	1(1.43)	4 (2.50)
พนักงาน บริษัทเอกชน	6(20.00)	4(6.67)	1(1.43)	11 (6.88)
ค้าขาย/ธุรกิจ ส่วนตัว	21(70.00)	21(35.00)	38(54.29)	80(50.00)
เกษตรกร	1 (3.33)	12(20.00)	13(18.57)	26 (16.25)
รับจ้าง	2(6.67)	15(25.00)	11 (15.71)	28(17.50)
อื่น ๆ	-	1(1.67)	6(8.57)	7(4.37)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

อาชีพ พบว่า ในภาพรวมประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ลำดับรองลงมา คือ อาชีพ รับจ้าง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 ลำดับต่อมาคือ เกษตรกร จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 อาชีพรับราชการ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 และอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33

ตารางที่ 11 จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
9.รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				
ไม่มีรายได้	-	1(1.67)	5(7.14)	6(3.75)
น้อยกว่า 5,000 บาท	1(3.34)	1(1.67)	13(18.57)	15(9.38)
5,000-10,000 บาท	19(63.33)	12(20.00)	12(17.14)	43(26.88)
10,001-15,000 บาท	10(33.33)	9(15.00)	22(31.43)	41(25.63)
15,001-20,001 บาท	-	23(38.33)	14(20.01)	37(23.13)
มากกว่า 20,000 บาท	-	14(23.33)	4(5.71)	18(11.25)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ในภาพรวมประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 5,000-10,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 26.88 ลำดับต่อมาคือ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 10,001-15,000 บาท จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 25.63 และลำดับถัดไป คือ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 15,001-20,001 บาท จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 23.13 และไม่มีรายได้ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75

ตารางที่ 12 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประธานฯและ สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
10.ท่านเคยมาใช้ ศูนย์ไกล่เกลี่ย หรือไม่				
ไม่เคยมา	15(50.00)	28(46.67)	50(71.43)	93 (58.12)
1-5 ครั้ง	15(50.00)	23(38.33)	9(12.86)	47 (29.38)
6-10 ครั้ง	-	6(10.00)	8(11.43)	14 (8.75)
มากกว่า 10 ครั้ง	-	3(5.00)	3(4.29)	6 (3.75)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

ท่านเคยมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหรือไม่ พบว่า ในภาพรวมประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่ไม่เคยมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบล จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 58.12 ลำดับต่อมา คือ มาใช้บริการ 1-5 ครั้ง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 29.38 ลำดับถัดมาคือ มาใช้บริการ 6-10 ครั้ง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 และมาใช้บริการมากกว่า 10 ครั้ง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75

ตารางที่ 13 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
11.ท่านมีความ พึงพอใจมาก น้อยเพียงใด มากที่สุด	-	25(41.67)	30(42.86)	55(34.38)
มาก	28(93.33)	24(40.00)	29(41.43)	81(50.62)
ปานกลาง	2(6.67)	11(18.33)	11 (15.71)	24(15.00)
รวม	30(100)	60(100)	70 (100)	160(100)

ท่านมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบล พบว่า ในภาพรวมประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่ประธาน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท มีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 50.63 ลำดับถัดมาก็คือมากที่สุด จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 34.38 และลำดับสุดท้ายคือปานกลาง จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00

ตารางที่ 14 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
12.สถานะภาพ ในชุมชน				
กำนัน	-	3(5.00)	-	3(1.88)
ผู้ใหญ่บ้าน	-	4 (6.66)	5 (7.14)	9(3.75)
สารวัตรกำนัน	-	1(1.67)	-	1(1.09)
แกนนำองค์กร ชุมชน	-	6(10.00)	8(11.43)	14 (8.75)
อาสาพัฒนาชุมชน	-	24 (40.00)	2 (2.86)	26(16.25)
อาสาพัฒนาสังคม	-	1(1.67)	-	1(1.09)
อาสาสาธารณสุข	-	15(25.00)	2(2.86)	17(10.63)
สมาชิกสภาองค์กร ท้องถิ่น	-	4 (6.66)	1(1.43)	5(3.13)
กรรมการศูนย์ ยุติธรรมชุมชน	30 (100)	1(1.67)	51(72.85)	82(51.25)
คณะกรรมการ องค์กรประชา สังคม	-	-	1(1.43)	1(1.09)
อื่น ๆ	-	1(1.67)	-	1(1.09)
รวม	30(100)	60(100)	70(100)	160(100)

สถานะภาพในชุมชนของท่าน พบว่า ในภาพรวมประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่มีสถานะภาพเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 ลำดับถัดมา คือ อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 ลำดับต่อมา คือ อาสาพัฒนาสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.63 และสุดท้ายคือ สารวัตรกำนัน อาสาพัฒนาสังคม (อพม.) คณะกรรมการองค์กรประชาสังคม และอื่น ๆ มีสถิติอย่างละ 1 คน รวม 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.09

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในการใกล้เคียงข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์ของประชาชนฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่และ จังหวัดสมุทรสงคราม

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจในการใกล้เคียงข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์ของประชาชนและสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดสมุทรสงครามจำนวน 160 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนฯ สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัด สมุทรสงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
1.ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในชุมชน	30 (100)	-	60 (100)		70 (100)	-	160 (100)	-

ตารางที่ 15 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	จังหวัดอุดรธานี		จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดสมุทรสงคราม		รวม	
	ตอบถูก	ตอบผิด	ตอบถูก	ตอบผิด	ตอบถูก	ตอบผิด	ตอบถูก	ตอบผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
2.กระบวนการยุติธรรมที่นำมาใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่กันได้	30 (100)	-	59 (98.33)	1 (1.67)	70 (100)	-	159 (99.37)	1 (0.63)
3.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้ลดขั้นตอนการดำเนินคดี และปริมาณคดีในศาลทำให้คู่กรณีประหยัดค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการดำเนินคดี	30 (100)	-	60 (100)	-	70 (100)	-	160 (100)	-
4.ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทเป็นเพียงคนกลางในการยุติข้อขัดแย้งเท่านั้น ไม่มีอำนาจตัดสินใครถูกใครผิด	30 (100)	-	60 (100)	-	70 (100)	-	160 (100)	-

ตารางที่ 15 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
5.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้สำเร็จโดยการบีบบังคับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่การเจรจาไกล่เกลี่ย	30 (100)	-	60 (100)	-	70 (100)	-	160 (100)	-
6.การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการการกระทำเพื่อให้คู่กรณีทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจและตกลงระงับข้อขัดแย้งร่วมกัน	30 (100)	-	60 (100)	-	70 (100)	-	160 (100)	-
7.คุณสมบัติด้านความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญต่อการให้ความร่วมมือการยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของคู่กรณี	30 (100)	-	59 (98.3)	1 (1.7)	70 (100)	-	160 (100)	-

ตารางที่ 15 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
8.การเลือกรูปแบบและ วิธีการที่นำมาใช้ไกล่ เกลี่ยต้องคำนึงถึงความ เหมาะสมของความ ขัดแย้งนั้น ๆ (กลุ่มเป้าหมาย)	30 (100)	-	60 (100)	-	66 (94.29)	4 (5.71)	156 (97.50)	4 (2.50)
9.การไกล่เกลี่ยไม่ใช่ สูตรสำเร็จในการเจรจา ที่จะใช้ได้ในทุกกรณี	30 (100)	-	57 (95.00)	3 (5.00)	70 (100)	-	157 (98.13)	3 (1.88)
10.ผลสัมฤทธิ์ของการ ไกล่เกลี่ยระงับข้อ พิพาทคือ การที่ชุมชน อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข รักษาความสัมพันธ์ ระหว่างคนในชุมชน ไว้ได้	30 (100)	-	60 (100)	-	70 (100)	-	160 (100)	-
รวมคะแนน	300	-	595	5	696	4	1,592	8
ร้อยละ	100	-	99.16	0.84	99.42	0.57	99.5	0.5

จากตารางที่ 15 พบผู้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยประชาชน และสมาชิก
ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม
ได้แสดงถึงความรู้ความเข้าใจเรื่องการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ในพื้นที่ ร้อยละ
4 ยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง คือ ข้อ 8 การเลือกรูปแบบและวิธีการที่นำมาใช้ไกล่เกลี่ยต้อง

คำนึงถึงความเหมาะสมของความขัดแย้งนั้น ๆ (กลุ่มเป้าหมาย) (ร้อยละ 2.50) ข้อ 9 การไกล่เกลี่ยไม่ใช่สูตรสำเร็จในการเจรจาที่จะใช้ได้ในทุกกรณี (ร้อยละ 1.88) ข้อ 7 คุณสมบัติด้านความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญต่อการให้ความร่วมมือการยอมรับ และปฏิบัติตามข้อตกลงของคู่กรณี (ร้อยละ 0.68) และ ข้อ 2 กระบวนการยุติธรรมที่นำมาใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าสามารถอำนวยความสะดวกแก่กันได้ (ร้อยละ 0.63) เช่นกัน ส่วนใหญ่ประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด มีความรู้ความเข้าใจในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์ในชุมชน อยู่ในระดับ ร้อยละ 100 ดังนี้ ข้อ 1 ศูนย์ไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในชุมชน ข้อ 3 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้ลดขั้นตอนการดำเนินคดีและปริมาณคดีในศาลทำให้คู่กรณีประหยัดค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการดำเนินคดี ข้อ 4 ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทเป็นเพียงคนกลางในการยุติข้อขัดแย้งเท่านั้น ไม่มีอำนาจตัดสินใครถูกใครผิด ข้อ 5 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้สำเร็จ โดยการบีบบังคับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่การเจรจาไกล่เกลี่ย ข้อ 6 การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการกระทำเพื่อให้คู่กรณีทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจและตกลงระดับข้อขัดแย้งร่วมกัน และ ข้อ 10 ผลสัมฤทธิ์ของการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท คือ การที่ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนไว้ได้

สรุป ผลการวัดความรู้ พบว่า คะแนนความรู้ของประชาชน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชนจังหวัดอุดรธานีอยู่ในระดับสูง โดยมีคะแนนความรู้เท่ากับ 300 คิดเป็นร้อยละ 100 เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ตอบในจังหวัดเชียงใหม่ มีคะแนนความรู้เท่ากับ 595 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 99.16 และจังหวัดสมุทรสงคราม มีคะแนนความรู้เท่ากับ 696 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 99.42

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของประชาชนฯ และคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

การวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ซึ่งผลปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
1. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน	1.06	0.36	น้อยที่สุด	1.40	0.66	น้อยที่สุด	1.35	0.76	น้อยที่สุด	1.31	0.61	น้อยที่สุด
2. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน	1.06	0.36	น้อยที่สุด	1.13	0.34	น้อยที่สุด	1.60	1.04	น้อย	1.32	0.77	น้อยที่สุด
3. ประชาชนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน	1.06	0.36	น้อยที่สุด	1.25	0.54	น้อยที่สุด	1.67	0.77	น้อย	1.40	0.67	น้อยที่สุด
4. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนสร้างภาระให้คนในชุมชน	1.06	0.36	น้อยที่สุด	1.20	0.60	น้อยที่สุด	1.42	0.79	น้อยที่สุด	1.26	0.67	น้อยที่สุด

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
5.ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย	1.06	0.36	น้อยที่สุด	1.16	0.58	น้อยที่สุด	1.34	0.77	น้อยที่สุด	1.22	0.65	น้อยที่สุด
6.การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาาร่วมกันอย่างมีความสุข	3.69	1.18	มาก	4.86	0.34	มากที่สุด	4.51	0.55	มากที่สุด	4.50	0.53	มากที่สุด
7.การมีศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น	3.96	1.82	มาก	4.86	0.34	มากที่สุด	4.55	0.54	มากที่สุด	4.70	0.52	มากที่สุด
8.การมีศูนย์ใกล้เคียงในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง	3.96	1.82	มาก	4.43	0.81	มาก	4.74	0.50	มากที่สุด	4.48	0.66	มาก
9.การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด	3.96	1.82	มาก	4.40	0.92	มาก	4.57	0.60	มากที่สุด	4.39	0.72	มาก

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
10.คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท	3.93	0.25	มาก	4.23	0.53	มาก	3.60	0.99	มาก	3.90	0.79	มาก
11.คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน	3.93	0.25	มาก	4.30	0.46	มาก	3.55	0.95	มาก	3.90	0.77	มาก
12.คนในชุมชนยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์	3.96	0.18	มาก	4.46	0.50	มาก	3.98	0.67	มาก	4.16	0.59	มาก
13.คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.38	0.49	มาก	3.82	0.63	มาก	4.06	0.57	มาก
14.มีการกระจายอำนาจให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.35	0.48	มาก	3.45	0.86	มาก	3.88	0.76	มาก
15.การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท	3.96	0.18	มาก	4.86	0.34	มากที่สุด	3.90	0.76	มาก	4.27	0.71	มาก

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
16.มีการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะคนในชุมชนที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับ ข้อพิพาท	3.96	0.18	มาก	4.18	0.39	มาก	3.82	0.97	มาก	4.22	0.83	มาก
17.ชุมชนต้องมีการพัฒนาส่งเสริม ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้คง อยู่ตลอดไป	3.96	0.18	มาก	4.78	0.41	มากที่สุด	4.58	0.49	มากที่สุด	4.54	0.51	มากที่สุด
18.มีการป้องกันและเฝ้าระวัง ผลกระทบด้านการเกิดคดีความ ในชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.80	0.40	มากที่สุด	3.81	0.62	มาก	4.21	0.66	มาก
19.มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหา ของการเกิดข้อพิพาทในชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.30	0.49	มาก	6.62	0.87	มาก	3.94		มาก

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
20.มีการให้ความรู้แก่คนในชุมชน เรื่องการปกป้องสิทธิและการระงับข้อพิพาท	3.96	0.18	มาก	4.08	0.69	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	4.05	0.68	มาก
21.มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนในชุมชนได้รู้อย่างทั่วถึง	3.96	0.18	มาก	4.70	0.46	มากที่สุด	3.40	0.78	มาก	3.99	0.83	มาก
22.คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ	3.96	0.18	มาก	4.80	0.40	มากที่สุด	3.62	0.83	มาก	4.13	0.80	มาก

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชน และกรรมการศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

การวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชน และสมาชิกที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ซึ่งผลปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
1.การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.33	0.47	มาก	3.97	0.86	มาก	4.10	0.66	มาก
2.การช่วยประชาสัมพันธ์หรือแนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการระงับข้อพิพาท	3.96	0.18	มาก	4.31	0.46	มาก	3.70	0.74	มาก	3.98	0.63	มาก
3.การให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท	3.96	0.18	มาก	4.83	0.37	มากที่สุด	3.98	0.75	มาก	4.30	0.68	มาก

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
4.การติดตามข่าวสารหรือความ เป็นไปของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อ พิพาท	3.96	0.18	มาก	4.70	0.56	มากที่สุด	3.88	0.84	มาก	4.20	0.76	มาก
5.การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การใกล้เคียงระดับข้อพิพาทใน ชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.66	0.47	มากที่สุด	3.71	0.87	มาก	4.11	0.78	มาก
6.การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ใน ด้านการระงับ ข้อพิพาทโดยชุมชน	3.96	0.18	มาก	4.70	0.59	มากที่สุด	3.54	0.77	มาก	4.05	0.81	มาก

ตารางที่ 16 แสดงผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่าง ๆ ของประธานฯและสมาชิกศูนย์
ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับ
ข้อพิพาทชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3 อันดับ คือ การมีศูนย์ไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 4.70) ลำดับต่อมาคือ ชุมชน
ต้องมีการพัฒนาส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้คงอยู่ตลอดไป (คะแนนเฉลี่ย 4.54) และ
การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาาร่วมกันอย่างมี
ความสุข (คะแนนเฉลี่ย 4.50) และประธานฯ สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนมีความ
คิดเห็น อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ดังนี้ การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง (คะแนน
เฉลี่ย 4.48) การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด
(คะแนนเฉลี่ย 4.39) การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับข้อ
พิพาท (คะแนนเฉลี่ย 4.27) มีการรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัด
ระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 4.22) มีการป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความใน
ชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 4.21) คนในชุมชนยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ (คะแนนเฉลี่ย
4.16) คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (คะแนนเฉลี่ย 4.13) คนใน
ชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 4.06) มี
การให้ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการปกป้องสิทธิและการระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 4.05) มี
การโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนในชุมชนได้รู้อย่างทั่วถึง (คะแนนเฉลี่ย
3.99) มีการรณรงค์ปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาของการเกิดข้อพิพาทในชุมชน
(คะแนนเฉลี่ย 3.94) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
(คะแนนเฉลี่ย 3.90) คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย
3.90) มีการกระจายอำนาจให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
(คะแนนเฉลี่ย 3.88) และความคิดเห็นของประธาน และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ประชาชนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับ
ข้อพิพาทชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 1.40) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้าน
ความสัมพันธ์ของชาวบ้าน (คะแนนเฉลี่ย 1.32) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิด
ความไม่สงบสุขในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 1.31) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนสร้างภาระให้คน
ในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 1.26) และศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทำให้ประเพณีอันดีงามของ
ท้องถิ่นสูญเสี (คะแนนเฉลี่ย 1.22)

ตารางที่ 17 แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ คือ การให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำในการส่งเสริม และพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ($\bar{X} = 4.30$) การติดตามข่าวสารหรือความเป็นไปของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ($\bar{X} = 4.20$) การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ($\bar{X} = 4.11$) การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทชุมชน ($\bar{X} = 4.10$) การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ในด้านการระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ($\bar{X} = 4.05$) และการช่วยประชาสัมพันธ์หรือแนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการระงับข้อพิพาท ($\bar{X} = 3.98$)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทได้ข้อสรุป ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 160 คน ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 61.87 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 90.63 และมีภูมิลำเนาเกิดอยู่ในจังหวัดเดียวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 88.13 ส่วนใหญ่ มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 60.62 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 26.88 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พึงพอใจมากกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 50.62 สถานะในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกรรมการยุติธรรมชุมชน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25

การวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอย่างมีสมานฉันท์ขอประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ส่วนใหญ่ประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตอบข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์ขอประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในพื้นที่ 3 จังหวัด จำนวน 10 ข้อคำถาม ตอบถูกเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 159.2 และตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 8 การวิเคราะห์แบบสอบถามด้านการวัดความคิดเห็นของประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ขอประธานฯ ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ส่วนใหญ่ประธานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ย

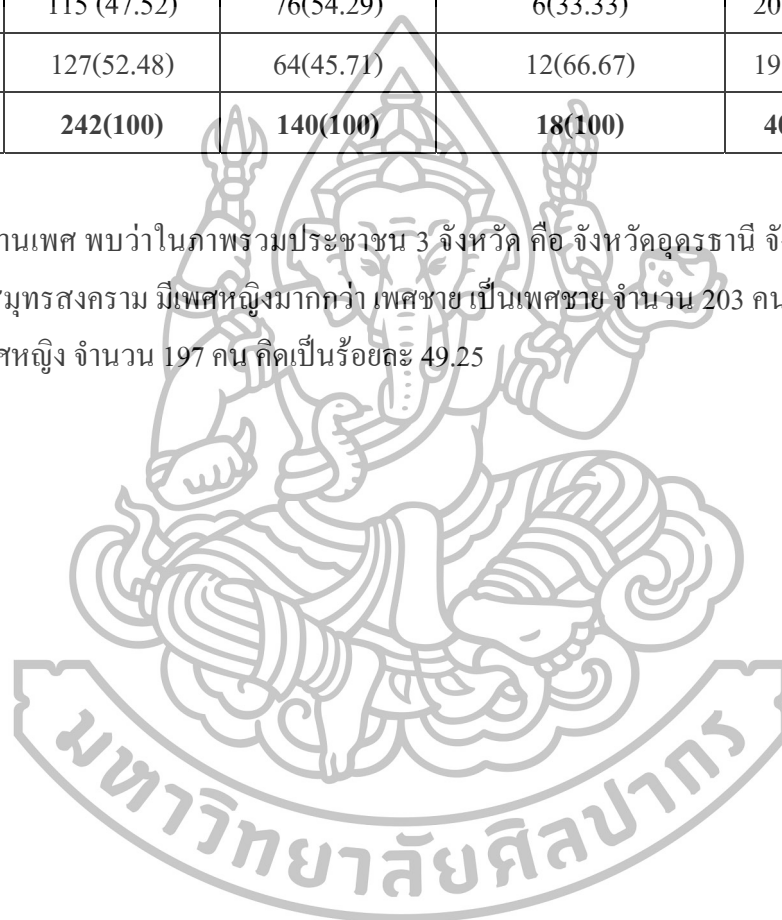
ระงับข้อพิพาทตอบข้อคำถาม จำนวน 22 ข้อ ดังนี้ ประชานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ จำนวน 5 ข้อ ดังนี้ ก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน สร้างภาระให้คนในชุมชน และทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย อยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.51 ส่วนข้อคำถามอีก 17 ข้อ ประชานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ คือ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาาร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรู้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ฯ สนับสนุนศูนย์ฯ ได้รับประโยชน์จากศูนย์ฯ มีการกระจายอำนาจ เป็นการพัฒนาและส่งเสริม รั้งฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ มีความยั่งยืน ป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความในชุมชน ปลุกจิตสำนึกคนในชุมชน ให้ความรู้แก่คนในชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์ คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 4.19 และผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ประชานฯ และสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทแสดงความคิดเห็นให้กับ 6 ข้อคำถามอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 4.12

1.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทร สงครามจำนวน 400 คน โดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ภูมิลำเนาเกิด ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน การศึกษา สูงสุด อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบล ความพึงพอใจต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบล และสถานะภาพในชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับ
ข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
1.เพศ				
ชาย	115 (47.52)	76(54.29)	6(33.33)	203(50.75)
หญิง	127(52.48)	64(45.71)	12(66.67)	197(49.25)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

ด้านเพศ พบว่าในภาพรวมประชาชน 3 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่
และ จังหวัดสมุทรสงคราม มีเพศหญิงมากกว่า เพศชาย เป็นเพศชาย จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ
50.75 และเพศหญิง จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25

ตารางที่ 19 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
2.อายุ				
ต่ำกว่า 20 ปี	13 (5.37)	1 (0.71)	-	14 (3.50)
20-29 ปี	36 (14.88)	2 (1.43)	-	38 (9.50)
30-39 ปี	67(27.69)	19(13.57)	2(11.11)	88(22.00)
40-49 ปี	62(25.62)	32(22.86)	7(38.89)	101(25.25)
50-59 ปี	51(21.07)	50(35.71)	4(22.22)	105 (26.25)
60 ปีขึ้นไป	13(5.37)	36(25.71)	5(27.78)	54 (13.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

ด้านอายุ พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.25 และมีอายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 88 คิดเป็นร้อยละ 22.00 และอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50

ตารางที่ 20 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
3.สถานภาพ				
สมรส/โสด	63(26.03)	12(8.75)	3(16.67)	78(19.50)
สมรส/อยู่ ด้วยกัน	153(63.22)	96(68.57)	13(72.22)	262 (65.50)
หม้าย/อย่าร้าง/ แยกกันอยู่	26(10.74)	32(22.86)	2(11.11)	60 (15.00)
รวม	242(100)	140(100)	18 (100)	400(100)

สถานภาพสมรส พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 รองลงมา คือ สถานภาพโสด จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 และมีสถานภาพหม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00

ตารางที่ 21 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
4.ศาสนา				
พุทธ	233(96.28)	130(92.86)	18(100)	381(95.25)
คริสต์	6(2.48)	10(7.14)	-	16(4.00)
อิสลาม	3(1.24)	-	-	3(0.75)
รวม	242(100)	140 (100)	18 (100)	400 (100)

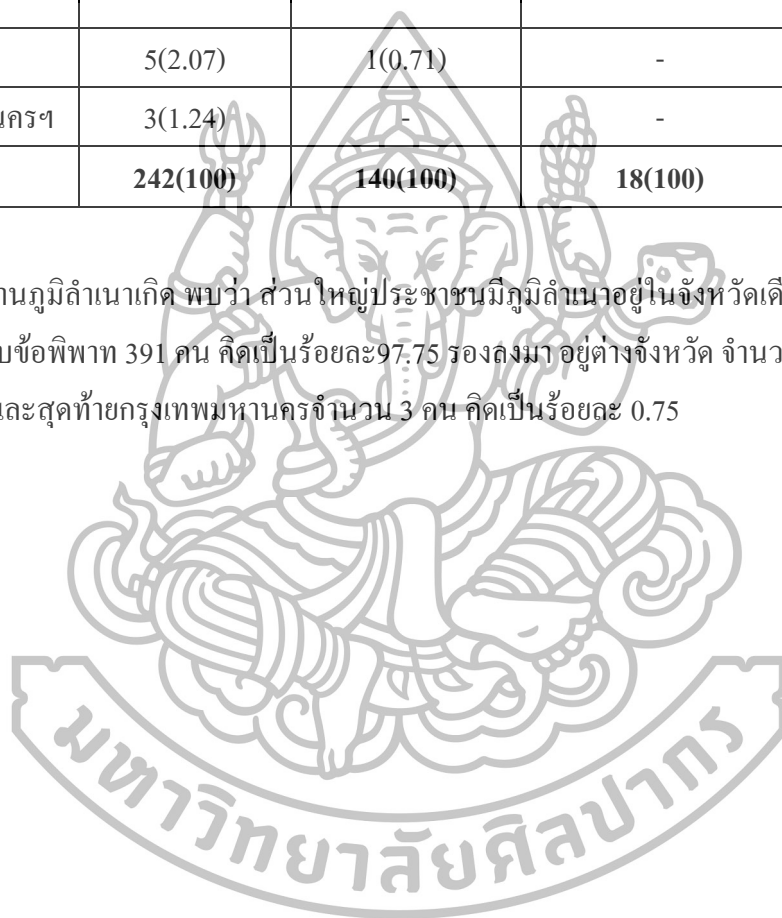
ศาสนา พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 381 คน คิดเป็นร้อยละ 95.25 รองลงมา คือ ศาสนาคริสต์ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และอิสลาม มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75

ตารางที่ 22 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
5.ภูมิลำเนาเกิด ในจังหวัดเดียวกับ ที่ตั้งศูนย์ฯ	234(96.69)	139(99.29)	18(100)	391(97.75)
ต่างจังหวัด	5(2.07)	1(0.71)	-	6(1.50)
กรุงเทพมหานครฯ	3(1.24)	-	-	3(0.75)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400 (100)

ด้านภูมิลำเนาเกิด พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท 391 คน คิดเป็นร้อยละ 97.75 รองลงมา อยู่ต่างจังหวัด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50 และสุดท้ายกรุงเทพมหานครจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75

ตารางที่ 23 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
6.ระยะเวลาที่อาศัย อยู่ในชุมชน น้อยกว่า 10 ปี	29(11.98)	6(4.29)	-	35 (8.75)
10-15 ปี	60(24.79)	8(5.71)	-	68(17.00)
16-20 ปี	33(13.64)	38(27.14)	-	71(17.75)
มากกว่า 20 ปี	120(49.59)	88(62.86)	18(100)	226 (56.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่า ภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ส่วนใหญ่ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 รองลงมา ได้แก่ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระหว่าง 16-20 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระหว่าง 10-15 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00

ตารางที่ 24 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
7.การศึกษาสูงสุด ต่ำกว่าประถม	3(1.24)	1(0.71)	-	4(1.00)
ประถมศึกษา	55(22.73)	29(20.71)	4(22.22)	88(22.00)
มัธยมศึกษา	79(32.64)	32(22.86)	6(33.34)	117(29.25)
มัธยมตอนปลาย/ เทียบเท่า	42(17.36)	44(31.43)	4(22.22)	90(22.50)
อนุปริญญา/ เทียบเท่า	23(9.50)	15(10.71)	-	38(9.50)
ปริญญาตรี	33(13.64)	16(11.43)	4(22.22)	53(13.25)
ปริญญาโท	5(2.07)	3(2.14)	-	8(2.00)
ปริญญาเอก	2(0.83)	-	-	2(0.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

การศึกษาสูงสุด พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษามากที่สุด จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25 ลำดับรองลง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.50 และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50

ตารางที่ 25 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
8.อาชีพ				
นักเรียน/นักศึกษา	5(2.07)	1(0.71)	-	6(1.50)
รับราชการ	19(7.85)	4(2.86)	1(5.56)	24(6.00)
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	10(4.13)	4(2.86)	1(5.56)	15(3.75)
พนักงานบริษัทเอกชน	35 (14.46)	-	-	35(8.75)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	82 (33.89)	26(18.57)	7(38.89)	115(28.75)
เกษตรกร	33(13.64)	68(48.57)	4(22.21)	105(26.25)
รับจ้าง	57(23.55)	32(22.86)	5(27.78)	94(23.50)
อื่น ๆ	1 (0.41)	5(3.57)	-	6 (1.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

อาชีพ พบว่า ในภาพส่วนใหญ่ประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.75 ลำดับรองลงมาคือ เกษตรกร จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 และลำดับต่อมาคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 ลำดับน้อยที่สุด 2 อาชีพ คืออาชีพ นักเรียน/นักศึกษาและอื่น ๆ จำนวน 1.50 คิดเป็นร้อยละ 1.50

ตารางที่ 26 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
9.รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				
ไม่มีรายได้	10(4.13)	3 (2.15)	1(5.56)	14(3.50)
น้อยกว่า 5,000 บาท	54(22.31)	23(16.43)	5(27.78)	82(20.50)
5,000-10,000 บาท	71(29.34)	51 (36.43)	12(66.66)	134(33.50)
10,001-15,000 บาท	52(21.49)	33(23.57)	-	85(21.25)
15,001-20,001 บาท	44(18.18)	22(15.71)	-	66(16.50)
มากกว่า 20,000 บาท	11(4.55)	8(5.71)	-	19(4.75)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ทั้ง จังหวัด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 รองลงมาคือ รายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25 และ รายได้น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50

ตารางที่ 27 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
10.ท่านเคยมาใช้ ศูนย์ไกล่เกลี่ย ตำบลหรือไม่ ไม่เคยมา	156 (64.46)	89(63.57)	12(66.67)	257(64.25)
1-5 ครั้ง	82 (33.89)	45(32.14)	6(33.33)	133(33.25)
6-10 ครั้ง	3(1.24)	5(3.58)	-	8(2.00)
มากกว่า 10 ครั้ง	1(0.41)	1(0.71)	-	2(0.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

ท่านเคยมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบล พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่ไม่เคยมาใช้ศูนย์ระงับข้อพิพาทตำบล จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 64.25 รองลงมาคือ เคยมา 1-5 ครั้ง จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 และเคยมา 6-10 ครั้ง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 และเคยมามากกว่า 10 ครั้ง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50

ตารางที่ 28 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน(ร้อยละ)			
11.ท่านมีความ พึงพอใจมาก น้อยเพียงใด มากที่สุด				
	103(42.56)	80(57.14)	16(88.88)	199(49.75)
มาก	101(41.74)	43(30.71)	1(5.56)	145(36.25)
ปานกลาง	33(13.64)	15(10.71)	1(5.56)	49(12.25)
น้อย	3 (1.24)	2(1.44)	-	5(1.25)
น้อยที่สุด	2(0.82)	-	-	2(0.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

ท่านมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบล พบว่า ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่ประชาชนมีความพึงพอใจมากที่สุด จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 49.75 ลำดับรองลงมาคือ ประชาชนมีความพึงพอใจมาก จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25 ประชาชนมีความพึงพอใจปานกลาง จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 และมีความพึงพอใจน้อย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 0.50

ตารางที่ 29 จำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ข้อมูลทั่วไป ประชาชน	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสมุทรสงคราม	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)			
12.สถานะภาพใน ชุมชนของท่าน กำนัน	26(10.74)	13(9.29)	-	39(9.75)
ผู้ใหญ่บ้าน	35(14.46)	3(2.14)	-	38(9.50)
สารวัตรกำนัน	1(0.14)	1(0.71)	-	2(0.50)
แกนนำองค์กรชุมชน	2(0.83)	4(2.86)	-	6(1.50)
อาสาพัฒนาชุมชน	44(18.18)	8(5.71)	-	52(13.00)
อาสาพัฒนาสังคม	5 (2.07)	3(2.14)	1(5.56)	9(2.25)
อาสาสาธารณสุข	5(2.07)	17(12.14)	-	22(5.50)
สมาชิกสภาท้องถิ่น	4(1.65)	10(7.14)	-	14(3.50)
กรรมการศูนย์ ยุติธรรมชุมชน	112(46.28)	69(49.29)	16(88.88)	197(49.25)
คณะกรรมการ องค์กรประชาสังคม	1(0.41)	6(4.29)	-	7(1.75)
อื่น ๆ	7 (2.90)	6 (4.29)	1 (55.56)	14 (3.50)
รวม	242(100)	140(100)	18(100)	400(100)

สถานะภาพในชุมชนของท่าน พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนทั้ง 3 จังหวัด มีสถานะภาพเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 ลำดับต่อมาคือ อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 ลำดับสุดท้าย ได้แก่กำนัน จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.75

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการไถ่
 เกลี่ยระงับข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัด
 สมุทรสงคราม

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจในการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์
 ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 400 คน
 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการ
 วิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการไถ่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
 อย่างสมานฉันท์

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัด สมุทรสงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
1.การไถ่เกลี่ยข้อ พิพาทหมายถึง กระบวนการระงับข้อ พิพาทโดยมีบุคคลที่ สามเข้ามาทำหน้าที่ เป็นคนกลางในการ ไถ่เกลี่ยเพื่อให้ คู่พิพาทยอมเจรจา ผ่อนผันเข้าหากันจน นำไปสู่การทำ ความ ตกลงกันได้ด้วยความ พึงพอใจของทั้งสอง ฝ่ายในที่สุด	234 (96.69)	8 (3.31)	136 (97.14)	4 (2.86)	18 (100)	-	388 (97.00)	12 (3.00)

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการไต่ถ้อยระงับข้อพิพาทชุมชน
อย่างสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
2.ความสมานฉันท์ที่จะ เกิดเป็นจริงขึ้นได้ก็ด้วย ความอดทน และความ เสียสละของทุกฝ่าย จน เกิดความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน	234 (96.69)	8 (3.31)	129 (92.14)	11 (7.86)	18 (100)	-	381 (95.25)	19 (4.75)
3.กระบวนการยุติธรรม ชุมชนหมายถึง การเปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการเจรจา ไต่ถ้อยข้อพิพาทที่ เกิดขึ้น	231 (95.45)	11 (4.55)	93 (66.43)	47 (33.57)	18 (100)	-	342 (85.50)	58 (14.50)
4.กระบวนการยุติธรรม ชุมชนเป็นแนวทางที่ ใช้ได้ทั้งในและนอก ศาล	234 (96.69)	8 (3.31)	97 (69.29)	43 (30.71)	18 (100)	-	349 (87.25)	51 (12.75)

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการใกล้ชิดระดับข้อพิพาทชุมชน
อย่างสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
5.กระบวนการยุติธรรม ชุมชนสามารถนำมา ปรับใช้กับคดีความผิด ไม่ร้ายแรงเท่านั้น เช่น คดีลหุโทษเล็กน้อย หรือคดีที่อัตราโทษไม่ เกิน 3 ปี	197 (81.40)	45 (18.60)	92 (65.71)	48 (34.29)	18 (100)	-	307 (76.75)	93 (23.25)
6.กระบวนการยุติธรรม ชุมชนใช้วิธีการนำผู้ที่ ได้รับความยอมรับนับ ถือในชุมชนมาเป็นผู้ ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี	230 (95.04)	12 (4.96)	128 (91.43)	12 (8.57)	18 (100)	-	376 (94.00)	24 (6.00)
7.เครื่องมือของ กระบวนการยุติธรรม ทางอาญาคือ การใช้ มาตรการลงโทษทาง สังคมแทนการลงโทษ ตามกฎหมาย เช่น การ บำเพ็ญประโยชน์	200 (82.64)	42 (17.36)	95 (67.86)	45 (32.14)	18 (100)	-	313 (78.25)	87 (21.75)

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการใกล้ชิดระดับข้อพิพาทชุมชน
อย่างสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุตรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
8.กระบวนการยุติ ธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การอำนวยความสะดวก ความยุติธรรมที่ต้อง การทำให้ทุกฝ่ายที่ ได้รับผลกระทบจาก อาชญากรรมได้รับ การเยียวยาหรือระงับ ข้อพิพาทจนสามารถ กลับสู่สภาพเดิม	235 (97.11)	7 (2.89)	133 (95.00)	7 (5.00)	18 (100)	-	386 (96.50)	14 (3.50)
9.เป้าหมายที่สำคัญ ของกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมาน ฉันท์คือ การสร้าง ความสมานฉันท์ ขึ้นในสังคม ซึ่งต้อง ทำด้วยความสมัครใจ ของทุกฝ่าย	231 (95.45)	11 (4.55)	131 (93.57)	9 (6.43)	18 (100)	-	380 (95.00)	20 (5.00)

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
อย่างสมานฉันท์(ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
10.ประชาชนสามารถ เข้าถึงการไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทได้ โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และไม่ยุ่งยากซับซ้อน และช่วยลดค่าใช้จ่าย ต่าง ๆ เช่น ค่าทนาย ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ รวมทั้งช่วยลดเวลาใน การยุติข้อขัดแย้ง	231 (95.45)	11 (4.55)	127 (90.71)	13 (9.29)	18 (100)	-	376 (94.00)	24 (6.00)
11.การไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาทเป็นกระบวนการ ที่สามารถแก้ปัญหา ได้อย่างเหมาะสม และ มีประสิทธิภาพสามารถ รักษาสัมพันธภาพ และ ความสงบสุขของคน ชุมชนไว้ได้แม้ว่าจะ มีความขัดแย้งเกิดก่อน หน้านั้น	229 (94.63)	13 (5.37)	127 (90.71)	13 (9.29)	18 (100)	-	374 (93.50)	26 (6.50)

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน
อย่างสมานฉันท์ (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	จังหวัด อุดรธานี		จังหวัด เชียงใหม่		จังหวัดสมุทร สงคราม		รวม	
	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	ตอบ ถูก	ตอบ ผิด
	จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ		จำนวนร้อยละ	
12.การใกล้เคียงระดับ ข้อพิพาทช่วยส่งเสริม การพัฒนาชุมชนอย่าง ยั่งยืน	231 (95.45)	11 (4.55)	110 (78.57)	30 (21.43)	18 (100)	-	359 (89.79)	41 (10.25)
รวม	2,717	91	1,398	282	216	-	4,331	469
ร้อยละ	93.56	3.13	82.67	16.78	100	-	90.22	9.77

จากตารางที่ 30 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยประชาชนในพื้นที่ จังหวัด
อุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ข้อคำถามที่ประชาชนในพื้นที่ มากกว่า
ร้อยละ 20 ยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง คือ ข้อ 5 กระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถนำมา
ปรับใช้กับคดีความผิดร้ายแรงเท่านั้น เช่น คดีลักขโมยเล็กน้อยหรือคดีที่อัตราโทษไม่เกิน 3 ปี (ร้อย
ละ 23.25) และข้อ 7 เครื่องมือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือ การใช้มาตรการลงโทษทาง
สังคมแทนการลงโทษตามกฎหมาย เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ (ร้อยละ 21.75) ส่วนข้อคำถามที่มี
ผู้ตอบผิดระดับปานกลาง คือ ข้อ 3 กระบวนการยุติธรรมชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ชุมชน
เข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น (ร้อยละ 14.50) ข้อ 4 กระบวนการ
ยุติธรรมชุมชนเป็นแนวทางที่ใช้ได้ทั้งในและนอกศาล (ร้อยละ 12.75) และข้อ 12 การใกล้เคียง
ระดับข้อพิพาทช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (ร้อยละ 10.25) และข้อคำถามที่ประชาชน
ในพื้นที่ ไม่ถึงร้อยละ 10 ยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง คือ ข้อ 11 การใกล้เคียงระดับข้อพิพาท
เป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ สามารถรักษา
สัมพันธภาพ และความสงบสุขของคนชุมชนไว้ได้แม้ว่าจะมีความขัดแย้งเกิดก่อนหน้านั้น (ร้อยละ
6.50) ข้อ 10 ประชาชนสามารถเข้าถึงการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และ
ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และช่วยลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าทนายค่าธรรมเนียมต่าง ๆ รวมทั้งช่วยลดเวลา
ในการยุติข้อขัดแย้ง ข้อ 6 กระบวนการยุติธรรมชุมชนใช้วิธีการนำผู้ที่ได้รับความยอมรับนับถือใน

ชุมชนมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี (ร้อยละ 6.00) ข้อ 9 เป้าหมายที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ การสร้างความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ซึ่งต้องทำด้วยความสมัครใจของทุกฝ่าย (ร้อยละ 5.00) ข้อ 2 ความสมานฉันท์จะเป็นจริงขึ้นได้ก็ด้วยความอดทน และความเสียสละของทุกฝ่ายจนเกิดความพอใจร่วมกันความเห็นพ้องกัน (ร้อยละ 4.75) ข้อ 8 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หมายถึง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้รับการเยียวยาหรือระงับข้อพิพาทจนสามารถกลับสู่สภาพเดิม (ร้อยละ 3.50) และสุดท้าย ข้อ 1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทยอมเจรจาผ่อนผันเข้าหากันจนนำไปสู่การทำความเข้าใจความตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายในที่สุด (ร้อยละ 3.00)

สรุป ผลรวมของการวัดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอย่างมีสมานฉันท์ พบว่า จังหวัดอุดรธานีประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 93.56) จังหวัดเชียงใหม่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 82.67) และจังหวัดสมุทรสงครามประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากเช่นกัน (ร้อยละ 90.22) ผลรวมของ 3 จังหวัด อยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 90.22)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของประชาชน ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

การวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ซึ่งผลปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 31

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=242)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=140)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=18)			รวม (n=400)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
1. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน	1.69	1.02	น้อย	2.13	1.24	น้อย	1.05	.35	น้อยที่สุด	1.82	1.12	น้อย
2. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน	1.91	1.02	น้อย	1.80	1.01	น้อย	1.11	0.32	น้อยที่สุด	1.83	1.01	น้อย
3. ประชาชนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน	2.06	1.07	ปานกลาง	1.99	1.03	น้อย	1.11	0.32	น้อยที่สุด	1.99	1.05	น้อย
4. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนสร้างภาระให้คนในชุมชน	1.99	1.00	น้อย	1.60	0.97	น้อย	1.05	0.23	น้อยที่สุด	1.76	0.99	น้อย

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
5. ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย	2.07	1.88	น้อย	1.52	0.85	น้อย	1.00	0.00	น้อยที่สุด	1.83	1.09	น้อย
6. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาาร่วมกันอย่างมีความสุข	3.95	0.72	มาก	3.76	0.87	มาก	4.72	0.57	มากที่สุด	3.92	0.80	มากที่สุด
7. การมีศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น	3.95	0.70	มาก	4.07	0.80	มาก	4.55	0.54	มาก	4.02	0.74	มาก
8. การมีศูนย์ใกล้เคียงในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง	3.96	1.82	มาก	4.43	0.81	มาก	4.74	0.50	มากที่สุด	4.48	0.66	มาก
9. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด	3.95	0.71	มาก	3.76	1.02	มาก	4.55	0.61	มากที่สุด	3.91	0.85	มาก

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
10. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท	3.85	0.79	มาก	3.27	0.98	ปานกลาง	4.27	0.57	มาก	3.67	0.90	มาก
11. คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน	3.81	0.67	มาก	3.58	0.95	มาก	3.94	0.23	มาก	3.74	0.78	มาก
12. คนในชุมชนยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์	3.75	0.67	มาก	3.92	0.91	มาก	4.27	0.46	มาก	3.83	0.76	มาก
13. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน	3.85	0.62	มาก	3.81	0.87	มาก	4.27	0.66	มาก	3.85	0.73	มาก
14. มีการกระจายอำนาจให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน	3.78	0.67	มาก	3.78	0.98	มาก	4.11	0.47	มาก	3.80	0.78	มาก

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
15. การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ฯ ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท	3.77	0.71	มาก	3.15	0.90	มาก	3.11	1.36	ปาน กลาง	3.65	0.83	มาก
16. มีการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะคนในชุมชนที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับ ข้อพิพาท	3.82	0.63	มาก	3.59	0.91	มาก	4.27	0.46	มาก	3.76	0.75	มาก
17. ชุมชนต้องมีการพัฒนา ส่งเสริมศูนย์ใกล้เคียงระงับ ข้อพิพาทให้คงอยู่ตลอดไป	4.01	0.73	มาก	4.04	0.64	มาก	4.83	0.38	มาก ที่สุด	4.06	0.70	มาก
18. มีการป้องกันและเฝ้าระวัง ผลกระทบด้านการเกิดคดีความใน ชุมชน	4.04	2.59	มาก	3.58	1.09	มาก	4.33	0.48	มาก	3.98	2.13	มาก

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=30)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=60)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=70)			รวม (n=160)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
19. มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหา ของการเกิดข้อพิพาท ในชุมชน	3.84	0.64	มาก	3.70	0.82	มาก	4.44	0.51	มาก	3.82	0.72	มาก
20. มีการให้ความรู้แก่คนในชุมชน เรื่องการปกป้องสิทธิ และการระงับข้อพิพาท	3.99	0.68	มาก	4.08	0.69	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	4.05	0.68	มาก
21. มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนใน ชุมชนได้รู้อย่างทั่วถึง	3.80	0.68	มาก	4.16	0.73	มาก	4.05	0.23	มาก	3.99	0.68	มาก
22. คนในชุมชนสามารถใช้บริการ ได้อย่างรวดเร็วและ มีประสิทธิภาพ	3.94	0.70	มาก	4.35	0.69	มาก	4.77	0.46	มาก	4.12	0.72	มาก

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

การวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ซึ่งผลปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 32

ตารางที่ 32 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=242)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=140)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=18)			รวม (n=400)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
1.การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทชุมชน	3.88	0.65	มาก	3.60	0.64	มาก	4.16	0.38	มาก	3.79	0.66	มาก
2.การช่วยประชาสัมพันธ์หรือแนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการระงับข้อพิพาท	3.80	0.68	มาก	3.63	0.67	มาก	4.38	0.50	มาก	3.77	0.68	มาก
3.การให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท	3.92	0.64	มาก	3.58	0.65	มาก	4.50	0.51	มากที่สุด	3.83	0.67	มาก

ตารางที่ 32 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน (ต่อ)

พฤติกรรม	จังหวัดอุดรธานี (n=242)			จังหวัดเชียงใหม่ (n=140)			จังหวัดสมุทรสงคราม (n=18)			รวม (n=400)		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
4.การติดตามข่าวสารหรือความเป็นไปของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท	3.92	0.64	มาก	4.00	0.74	มาก	4.44	0.51	มาก	3.88	0.73	มาก
5.การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน	3.76	0.77	มาก	3.66	0.64	มาก	4.16	0.51	มาก	3.74	0.72	มาก
6.การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ในด้านการระงับข้อพิพาทโดยชุมชน	3.79	0.75	มาก	3.66	0.76	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	3.78	0.76	มาก

ตารางที่ 31 แสดงผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของประชาชนที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของประชาชนที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 5 อันดับแรก ได้แก่ คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (คะแนนเฉลี่ย 4.12) รองลงมาคือ ชุมชนต้องมีการพัฒนาส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้คงอยู่ต่อไป (คะแนนเฉลี่ย 4.06) ลำดับถัดมา คือ มีการให้ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการปกป้องสิทธิและการระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 4.05) ลำดับต่อไป คือ การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 4.02) ลำดับสุดท้าย คือ การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง (คะแนนเฉลี่ย 4.00) และต่อไปตามลำดับคือ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนในชุมชนได้รู้อย่างทั่วถึง (คะแนนเฉลี่ย 3.99) มีการป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.98) การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนชุมชนตระหนักถึงปัญหาพร้อมกันอย่างมีความสุข (คะแนนเฉลี่ย 3.92) การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทำให้คนชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด (คะแนนเฉลี่ย 3.91) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.85) คนในชุมชนยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ (คะแนนเฉลี่ย 3.83) มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้คนชุมชนตระหนักถึงปัญหาของการเกิดข้อพิพาทชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.82) มีการกระจายอำนาจให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 3.80) มีการรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 3.76) คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 3.74) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 3.67) การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับข้อพิพาท (คะแนนเฉลี่ย 3.65) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยตามลำดับ คือ ประชาชนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 1.99) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน (คะแนนเฉลี่ย 1.83) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย (คะแนนเฉลี่ย 1.83) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 1.82) ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนสร้างภาระให้คนในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 1.76)

ตารางที่ 32 แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ คือ ลำดับแรกคือ การติดต่อข่าวสารหรือความเป็นไปของศูนย์ไถ่เกี๋ยข้อพิพาท ($\bar{X} = 3.88$) การให้ข้อคิดเห็นเห็นหรือข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาท ($\bar{X} = 3.83$) การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการระงับข้อพิพาทชุมชน ($\bar{X} = 3.79$) การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ในด้านการระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ($\bar{X} = 3.78$) การช่วยประชาสัมพันธ์หรือแนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการระงับข้อพิพาท ($\bar{X} = 3.77$) และลำดับสุดท้าย คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทในชุมชน ($\bar{X} = 3.74$)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประชาชน

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่หนึ่งข้อมูลพื้นฐานประชากรได้ข้อสรุป ดังนี้ ประชาชนที่ให้ข้อมูลในจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 381 คน คิดเป็นร้อยละ 95.25 และมีภูมิลำเนาเกิดอยู่ในจังหวัดเดียวกับศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาท จำนวน 391 คน คิดเป็นร้อยละ 97.75 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 ประชากรส่วนใหญ่พึงพอใจมากที่สุดกับศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทในชุมชน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 49.75 สถานะในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกรรมการยุติธรรมชุมชน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25

การวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทอย่างมีสมานฉันท์ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนตอบข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทอย่างมีสมานฉันท์ของประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัด จำนวน 12 ข้อคำถามตอบถูกเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 90.22 และตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 9.77

การวิเคราะห์แบบสอบถามด้านการวัดความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนตอบข้อคำถาม จำนวน 22 ข้อ ดังนี้ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

ก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชน สร้างภาระให้คนในชุมชน และทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 1.84 ส่วนข้อคำถามอีก 17 ข้อ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ คือ ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรู้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ สนับสนุนศูนย์ฯ ได้รับประโยชน์จากศูนย์ฯ มีการกระจายอำนาจ เป็นการพัฒนาและส่งเสริมรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะ มีความยั่งยืน ป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความในชุมชน ปลุกจิตสำนึกคนในชุมชน ให้ความรู้แก่คนในชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์ คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 66.35 และผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ประชาชนแสดงความคิดเห็นให้กับ 6 ข้อคำถามอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 4.55

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประชาชนฯ สมาชิกศูนย์ฯ และกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่หนึ่งได้ข้อสรุป ดังนี้ ประชาชนและกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 560 คน ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 361 คน (82.14%) ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 526 คน (95.92%) และมีภูมิลำเนาเกิดอยู่ในจังหวัดเดียวกับศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท จำนวน 532 คน (95%) ส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี จำนวน 323 คน (57.67%) ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 177 คน (31.60%) ประชาชนส่วนใหญ่พึงพอใจมากที่สุดกับศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชน 280 คน (50%) สถานะในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกรรมการชุดิธรรมชุมชน 279 คน (82.1%)

ด้านความคิดเห็นของประชาชนและกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ส่วนใหญ่ประชากรตอบข้อคำถาม จำนวน 22 ข้อ ดังนี้ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ จำนวน 5 ข้อ ดังนี้ ก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชน สร้างภาระให้คนในชุมชน และทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 2.30 ส่วนข้อคำถามอีก 17 ข้อ ประชาชนและกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ คือ ศูนย์ใกล้เคียง

เกลี้ยกระจัดข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาพร้อมกันอย่างมีความสุข มีความรู้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ฯ สนับสนุนศูนย์ฯ ได้รับประโยชน์จากศูนย์ฯ มีการกระจายอำนาจ เป็นการพัฒนาและส่งเสริมรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะ มีความยั่งยืนป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความในชุมชน ปลุกจิตสำนึกคนในชุมชน ให้ความรู้แก่คนในชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์ คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 66.35 และผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ประชาชนแสดงความคิดเห็นให้กับ 6 ข้อคำถามอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 4.55

ศึกษาวิธีการที่เป็นเลิศ

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทกล่าวคือ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาท ณ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และการไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทในพื้นที่ จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชาชนผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาท เจ้าหน้าที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่เข้าร่วมการจัดเวทีประชาคม โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบคำถามการวิจัยเช่น ภาพรวมด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาท ดังนี้

1. การดำเนินการศูนย์ไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทโดยชุมชน (วิธีปฏิบัติ/รูปแบบที่เป็นรูปธรรมควรเป็นอย่างไร

ควรเป็นการดำเนินการ โดยประชาชนในชุมชน แต่ควรมีกฎหมายรองรับ รูปแบบควรเป็นการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แต่ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติควรได้รับการสนับสนุนจาก กระทรวงยุติธรรมเพื่อให้เป็นการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ และเป็นเสมือนพี่เลี้ยงให้ประชาชนที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ดำเนินการด้วยตนเองควรจัดตั้งดำเนินการตามกรอบภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) ในงานด้านการไกล่เกลี่ยควรมีระบบที่ชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์ ให้มีประชาชนทราบ มีการสร้างความเชื่อมั่น หาวิธีการที่ทำให้ประชาชนรู้สึกสบายใจควรมีกฎหมายรองรับ และดำเนินการโดยภาคประชาชน เจ้าหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงมีคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่เป็นนักบริหารจัดการไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทชุมชน และประสานงานโดยทำหน้าที่ให้ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นที่ยอมรับของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยกระจัดข้อพิพาทชุมชน จะต้องมีความกรรมการศูนย์ฯ ที่ชัดเจน โดยเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน หรือผ่านการคัดเลือกเข้ามามีโครง

สร้างของคณะกรรมการ และมีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือนมีทะเบียนรายชื่อผู้ไถ่
 เกลี่ยที่มีความชำนาญในแต่ละด้าน เพื่อใช้ในการเชิญเข้าร่วมการไถ่เกลี่ย และเป็นที่ยอมรับของ
 คู่กรณีทั้งสองฝ่าย มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง เช่น
 การจัดการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาแก่ประชาชนในชุมชน มีการจัดนิทรรศการผลการดำเนินงาน
 ในงานต่าง ๆ ที่หน่วยงานจัดขึ้นในชุมชนมีการจัดบันทึกผลการไถ่เกลี่ย และแบบบันทึกผลงานใน
 การไถ่เกลี่ยเพื่อเป็นหลักฐาน มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อ
 พินาตชุมชน และรายงานถึงผลสำเร็จ ที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันเป็นปกติในชุมชน รวมทั้งมี
 การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงาน (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ) ทราบมีการขึ้น
 ทะเบียนศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ว่า ศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทที่
 ตั้งขึ้นโดยมีกลไกของรัฐควบคุมกำกับ เพื่อให้ประชาชนให้ความเชื่อถือ และเป็นกลาง จนเกิด
 ศรัทธาการปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชนว่าจะ ได้รับความเป็นธรรมมี
 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเมื่อมี
 ประชาชนมาติดต่อขอรับบริการจะได้มีเจ้าหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน มีวัสดุอุปกรณ์
 พร้อม เช่น คอมพิวเตอร์ กระดาษ ปากกา ตู้ โต๊ะ สำหรับเก็บเอกสาร แฟ้มเอกสาร เป็นต้นควรให้
 ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการ โดยให้สำนักงานระดับข้อพิพาทสังกัดหน่วยราชการเป็นผู้กำหนด
 นโยบาย เพราะการดำเนินงานบางศูนย์ ยังประสบปัญหาในการดำเนินงาน จึงจำเป็นต้องมีการ
 แลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งสถานการณ์ปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในจังหวัด การดำเนินการไถ่เกลี่ยของ
 องค์กรไถ่เกลี่ยต่างๆ ความสำเร็จที่เกิดขึ้น ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งทราบทิศทางแนวทางการ
 ดำเนินการในระยะต่อไป และการเตรียมการเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ฯและบุคลากร เครือข่าย
 อาสาสมัครฯสามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในพื้นที่ได้ตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

2. ปัจจัยที่จะส่งผลสำเร็จต่อศูนย์ฯ ควรมีอะไรบ้าง

ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทาง การ
 และไม่เป็นทางการ อาสาสมัครต่าง ๆ ภาครัฐจัดให้มีกฎหมายรับรอง คนในชุมชนให้ความ สำคัญ
 และร่วมมือในการดำเนินการต่าง ๆ เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการไถ่เกลี่ยระดับข้อ
 พินาตในชุมชน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องให้ความสนใจอย่างจริงจังและให้ความร่วมมือโดย
 ทัวถึง การสนับสนุนให้ผลการดำเนินงานของผู้ไถ่เกลี่ย องค์กรความรู้ งบประมาณ และการประสาน
 ติดตามอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการพัฒนาศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาท ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
 ปัจจัยด้านตัวผู้ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนมีความรู้ความ เชี่ยวชาญรักงานขยันขันแข็ง ผู้รับผิดชอบ
 ที่มีนโยบายสนับสนุนที่มั่นคง และยั่งยืน มีกฎหมายรองรับและได้รับการสนับสนุนจากทุกภาค
 ส่วนการสนับสนุนจากกระทรวงยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ บทบาทของผู้ไถ่เกลี่ย

เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ไม่ชี้ว่าผลของการ โกล่เกลี่ยใครผิดใครถูก เกิดความไว้วางใจ และเชื่อมั่นต่อ งานของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน รวมทั้งบุคลากร มีความรู้ ประสบการณ์ มีกฎหมายใน การทำงาน และหลักสูตรในการอบรมบุคลากรในด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

2.1 ปัจจัยภายใน

คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทจะต้องมีตัวตนชัดเจน เช่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครต่าง ๆ มีการปฏิบัติงานจริง และจะต้องเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าเป็น กรรมการ หรือผ่านการคัดเลือกจากคนในชุมชน เนื่องจากคณะกรรมการเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่จะ ทำให้ศูนย์ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะพบเสมอว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่มีกรรมการดำเนินงาน อย่างจริงจังมีจิตสาธารณะจะมีผลงานมากศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ บทบาท และผลการดำเนินงาน หรือสำเร็จของงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากวิทยุชุมชน หอกระจายข่าว บอร์ดนิทรรศการ หรือเปิดบูธในงานต่าง ๆ ของชุมชนศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนจะต้องมี ที่ทำการชัดเจน และต้องมีกรรมการประจำศูนย์ตลอดเวลา เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มา ติดต่อหรือขอความช่วยเหลือรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนหรือมีคุณสมบัติ ความสามารถเฉพาะในด้านนั้น ๆ มีการทำสนธิสัญญางานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่มีผลงาน ดีเด่น เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของตน

2.4 ปัจจัยภายนอก

หน่วยงานจะต้องมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ชุมชน ยังขาดแคลนการจัดการอบรมพัฒนาศักยภาพกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน อย่างต่อเนื่อง ควรอบรมให้ความรู้อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งเพื่อการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนตามความ คิดเห็นซึ่งกันและกันมีการนิเทศติดตามการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน โดย หน่วยงานส่วนกลาง เสนอชื่อศูนย์ที่มีผลงานดีเด่นเข้ารับรางวัล มีการประชาสัมพันธ์ผลงานของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อ พิพาทต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย สามารถดัดชั้นตอนการ ทำงาน ต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้น เป็นผู้ที่สามารถสรุปประเด็นในการเจรจาไกล่เกลี่ยได้ดี ต้องมีความเป็นกลาง เก็บความลับได้ดี และมีจิตวิทยานุเคราะห์มีจิตอาสาบริการ ผู้นำศูนย์ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทชุมชน ต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทไปสู่เป้าหมายที่ชุมชน วางไว้

3. ความพึงพอใจของประชาชนมีด้านใดบ้าง

เกิดความสะดวก ความไว้วางใจ ความรวดเร็ว ความขัดแย้งไม่บานปลาย มีความ โปร่งใส และไม่เสียหน้า ด้านการให้บริการระงับข้อพิพาทที่รวดเร็ว ประหยัด ค่าใช้จ่ายและเวลา

เกิดจากความพึงพอใจสูงสุด สามารถแก้ปัญหาให้กับคู่พิพาทได้อย่างทั่วถึง ด้านกระบวนการมีความเป็นกลาง มีบรรยากาศในการพูดคุยที่เหมาะสมด้านเนื้อหา มาจากการตกลงกันของคู่กรณี สถานที่ บุคลากร กระบวนการ ใกล้เคียงความสำเร็จของจำนวนคดีที่ใกล้เคียงในแต่ละปีจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น และศรัทธาต่อการดำเนินงานของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน และหันมาใช้บริการมากขึ้น เนื่องจากทุกฝ่ายที่เป็นคู่กรณีที่ได้รับผลสำเร็จทั้งสองฝ่ายร่วมกันการมีสถานที่ทำการที่ชัดเจนจะทำให้ประชาชนมีความสะดวกในการมาติดต่อใช้บริการ และสะดวกในการเดินทาง จะทำให้ประชาชนสามารถคำนวณค่าใช้จ่ายในการใกล้เคียงได้ว่าประหยัดกว่าการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหรือไม่รายชื่อผู้ใกล้เคียงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนพึงพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากรายชื่อผู้ใกล้เคียงเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชนเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และลดระยะเวลาในการเดินทาง ไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้าอำเภอ จังหวัด หรือ กทม. ด้านการให้บริการของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทหน้าที่มีจิตในการให้บริการ การให้คำปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ ศูนย์ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีแผนผัง ขั้นตอนการดำเนินงานเรื่องความเป็นธรรมที่ประชาชนต้องการ ได้รับพอใจในปัจจุบันี่ ฐานะความเป็นอยู่ ฐานะสังคมเหมาะสมแก่การเป็นผู้นำชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปัญหาอุปสรรคที่ควรแก้ไขมีด้านใดบ้าง

ด้านความยั่งยืน เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับโดยตรง จึงเป็นเพียงนโยบายจากผู้บริหาร ดังนั้นหากผู้บริหารหน่วยงานเปลี่ยนไปงานการใกล้เคียงก็อาจจะล้มเลิกได้งบประมาณองค์ความรู้ในการสร้างผู้ใกล้เคียงการสนับสนุนจากกรมฯ อย่างต่อเนื่องและมีระบบการสื่อสารที่ชัดเจนการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงบทบาทภารกิจด้านงบประมาณขาดการอุดหนุนต้องใช้จ่ายเงินส่วนตัวในการขับเคลื่อนศูนย์ฯ ต้องทอดรองจ่ายไปก่อน เช่น ค่าอาหาร การรับรองการประชุม ค่าน้ำ ไฟ ของศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ผู้ใกล้เคียงขาดความรู้ความเชี่ยวชาญ ไม่เป็นกลาง และอิสระ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนต่อการระงับข้อพิพาทเรื่องเจ้าหน้าที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ไม่มีค่าตอบแทนทำงานในลักษณะอาสาสมัครการใกล้เคียงแต่ละคดีควรมีการเชิญหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมสังเกตการณ์การดำเนินการใกล้เคียงและเมื่อการดำเนินการใกล้เคียงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงาน เพื่อเป็นการให้ความสำคัญกับหน่วยงานและเป็นการพัฒนาศูนย์ฯ ตามความคิดเห็นของหน่วยงานด้วย เพื่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท โดยชุมชนยังไม่มีกฎหมายรองรับไม่มีงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานของศูนย์ใกล้เคียงชุมชนไม่มีค่าตอบแทนผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงสนับสนุนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนรู้ว่าถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นต้องมาที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ก่อนที่จะไปดำเนินการฟ้องร้องต่อศาล

5. ศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ควรเป็นอย่างไร

ควรเป็นศูนย์ ที่เกิดขึ้น โดยประชาชนในชุมชนพื้นที่ และผู้ใกล้เคียงเป็นผู้ที่ ชุมชนให้การยอมรับ ศรัทธา เชื่อมั่นว่าจะให้ความยุติธรรมเขาได้ทั้ง 2 ฝ่าย และเข้าใจในการนำ แนวคิดวิธีการระงับข้อพิพาทในเชิงสมานฉันท์ว่า สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือระงับหรือยุติข้อ พิพาทได้อย่างแท้จริง ศูนย์ควรมีความเป็นอิสระจากหน่วยงานอื่น เพื่อป้องกันการแทรกแซงจาก หน่วยงานอื่น หรือผู้มีอิทธิพล ควรให้เจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่แทรกแซง

ควรมีการจัดสรรงบประมาณเข้ามาช่วยเหลือแก่ศูนย์โดยตรงเน้นนักด้านการ มีส่วนร่วมของประชาชน เข้าถึงง่าย ประชาชนรู้จัก มีความเป็นกลางทำให้ประชาชนอยากใช้บริการ มีขั้นตอนการใกล้เคียงที่ชัดเจน เป็นระบบ มีห้องใกล้เคียงที่เหมาะสม มีบุคลากรที่มีความรู้ ความ เข้าใจ ในด้านความสมานฉันท์ มีการผลักดันให้ปฏิบัติตามข้อตกลง และมีการติดตามว่าการปฏิบัติ ตามข้อตกลงหรือไม่อยู่ใกล้ชุมชนสามารถกระจายการให้บริการ ได้ทั่วถึงมีคณะกรรมการที่มีความ เชี่ยวชาญ มีหน่วยงานในการให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องสถานที่หาง่าย บุคลากรมีทักษะ มีการ ประสานงานกับส่วนกลางอย่างต่อเนื่องทำงานตามเป้าหมายประสงค์ ปัญหาเกิดที่ชุมชน การแก้ไข ปัญหาเหล่านั้น ชุมชนทราบดีกว่าบุคคลอื่น หรือหน่วยงานภายนอก เพราะฉะนั้นการใกล้เคียง ระงับข้อพิพาทในชุมชนจึงควรเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนด้วยกัน ซึ่งมีข้อมูลชุมชน วิถีชุมชน เดียวกัน มีความเป็นเครือญาติกัน อันจะนำมาสู่การพูดคุยทำความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและ กันของคู่ขัดแย้งได้ดีกว่า บุคคลหรือหน่วยงานภายนอก และการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทมิใช่การ ตัดสินให้ใครแพ้ใครชนะแต่เป็นความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ทั้งสองฝ่ายก็สามารถอยู่ร่วมกัน ในสังคม ชุมชนอย่างมีความสุขไม่รู้ลึกลับว่าตนเองฝ่ายแพ้ ควร มีสถานที่ มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ มีบัญชีผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมทำ หน้าที่ใกล้เคียงระงับข้อพิพาท เป็นศูนย์ฯ เล็ก ๆ แต่มีประสิทธิภาพระงับข้อพิพาทอย่างมีระบบ

สรุป: การดำเนินงานศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทชุมชน การจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงระงับ ข้อพิพาทชุมชน ควรเป็นหน้าที่ของประชาชนในชุมชน โดยผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำ ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งอาสาสมัครต่าง ๆ และควรมีกฎหมายรองรับ ควรมี ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เหมือนกันทุกศูนย์ฯ กระทรวงยุติธรรมควรมีการขึ้นทะเบียนอาสาสมัครฯ มีงบประมาณสนับสนุน มีกฎหมายรองรับ มีการประชาสัมพันธ์ มีการประสานงานอย่างเป็น รูปแบบธรรม ผู้ใกล้เคียงในชุมชนควรมีการเพิ่มความรู้ให้ประชาชนไว้วางใจ และเชื่อมั่นต่อศูนย์ ในด้านความสะดวก ไว้วางใจ รวดเร็ว ความขัดแย้งไม่บานปลาย และไม่เสียหน้า รวดเร็ว ประหยัด เกิดความพึงพอใจทั้ง 2 ฝ่าย

ดังนั้น ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทจะต้องสร้างความยั่งยืน เป็นอิสระ โดยมีกฎหมายรองรับมีงบประมาณ มีการเพิ่มพูนความรู้ มีการสื่อสาร และการสนับสนุนจากส่วนกลางอย่างชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงบทบาทภารกิจของชุมชน โดย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครต่าง ๆ ผู้นำทุกประเภท และเจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่แทรกแซงการทำงาน สถานที่ตั้งควรอยู่ใกล้ชุมชน สามารถกระจายการบริการได้อย่างทั่วถึงต่อเนื่อง

ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลสำคัญเช่น อดีตอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ประธานมูลนิธิสถาบันศึกษาและพัฒนาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และสำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม และบุคคลที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การพัฒนารูปแบบการ ใกล้เกลี่ยระดับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ดังนี้

1. การดำเนินงานศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

มีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าแบบพิมพ์ ค่าน้ำดื่มผู้เข้ามาใช้บริการ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับติดต่องานด้านต่าง ๆ ประชาชนรู้จักจากประชาสัมพันธ์/ยุทธธรรมลัญจรชุมชนมี ผู้ใหญ่บ้าน เครื่องถ่าย ใช้เสียงตามสาย โทรศัพท์ประชาสัมพันธ์ประชาชนพอใจ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำศูนย์ช่วยชุมชน ศูนย์ควรอยู่ต่อไปการ ใกล้เกลี่ยชุมชนสำเร็จเพราะพ่อหลาทำแบบเครือญาติ ใช้ผู้ใหญ่บ้านในบ้าน และผู้สูงอายุเป็นผู้ใกล้เคียงใช้เวลาคุยร่วมกันจบที่บ้านส่วนใหญ่สำเร็จในตำบลทำความเข้าใจประชาชนที่มาร้องเรียนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ใกล้เคียงเอง ส่วนใหญ่สำเร็จ ชาวบ้านมาเอง มีการเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านเข้ามาใกล้เคียงคู่กรณียินยอมให้ใกล้เคียง มีการให้ความรู้แก่กลุ่มสร้างความสามัคคีของกลุ่ม การให้ความร่วมมือมีส่วนร่วม โดยจัดประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ประชาชนให้ความร่วมมือ และรับความพึงพอใจมากในเรื่อง ด้านการให้ความรู้ ให้คำปรึกษาข้อกฎหมาย มีทนายความจัดให้ว่าต่างคดี ด้านการเรียกคู่กรณีเข้ามาเพื่อใกล้เคียงระดับข้อพิพาท การติดต่อกับหน่วยงานราชการบางครั้งไม่ได้ความร่วมมือเท่าที่ควร

ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนต้องมีการประชุมทุกเดือน และนัดหมายการประชุมรอบต่อไปทุกครั้ง เป็นศูนย์รับรายงานตัวคุมประพฤติ และศูนย์อบรมวัฒนธรรม พัฒนา นักโทษ พาไปพัฒนา คุมประพฤติ กฎระเบียบง่าย ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ควรเน้นเรื่อง ประชาสัมพันธ์ ประชาชนเกินครึ่งรับรู้เรื่องรายการดำเนินการ ควรมีการปรับปรุงสถานที่ของ ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ผู้ใหญ่บ้านนำชาวบ้านมาเอง ทำแบบเครือญาติ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุใช้เวลาคุยพร้อมกัน ส่วนใหญ่สำเร็จในตำบลทำความเข้าใจกับคนที่มาร้องเรียนเอาความ ยุติธรรมเป็นหลักกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ใกล้เกลี่ย ถ้าเรื่องใหญ่ไปศูนย์ใกล้เคียงอำเภอ เก็บข้อมูลมี ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ช่วยชุมชน/ศูนย์ควรอยู่ต่อไป ขยับให้ออกจากระบบราชการ

รูปแบบ ลีอบบียีส ประชาชนพอใจ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ หมู่บ้านมีการ ไกล่เกลี่ยโดยชุมชนสำเร็จ เพราะส่วนใหญ่ไม่นับถือผู้ใหญ่ที่มาไกล่เกลี่ย ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับ กฎระเบียบ ต้องมีการประชุมเครือข่าย และประธาน ต้องปรับปรุงที่ดำเนินการในด้านระเบียบต่าง ๆ ปัจจุบันขาดงบประมาณ การดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน สถานที่ ค่าประชุม ของว่าง ค่าเดินทางไม่มีรายได้เข้าสู่ศูนย์ฯ ต้องช่วยเหลือกันเอง เป็นการแบ่งเบาภาระศูนย์อำเภอ ไม่ใช่งบประมาณ ทำแบบชาวบ้าน นับถือผู้ใหญ่บ้านคนไหนไปเอามา ขาดงบประมาณ ความรู้ บุคลากรที่จะสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ การดำเนินการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนประสบความสำเร็จเกิดความหมายเกินครึ่งของการดำเนินงาน เชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม ได้รับความร่วมมืออย่างดี ทางศูนย์เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานอื่นด้วย ทำในลักษณะเป็นกรณี ๆ ไปร่วมกับ ตำรวจ กรณีคดีอาญา ติดตามสำนวน ให้ความรู้แก่ผู้ต้องหา ศาล สำนักงานบังคับคดี ให้ความรู้แก่ประชาชน พัฒนาในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป มีการจัดประชาชนอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัคร ประชาชนประมาณ 150 รุ่น เรื่อง กฎหมาย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดำเนินการเพื่อจัดตั้งศูนย์ ยุติธรรมชุมชน

2. ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

ปัจจัยภายในมาด้วยใจสมัคร ไม่มีค่าตอบแทนปัจจัยภายนอก พระราชบัญญัติเกิดประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก่อนไม่เคยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เชื่อมราชการได้ เช่น ตำรวจขอคู ผลการไกล่เกลี่ยได้จากข้อมูลที่จัดเป็นระบบ งานเป็นรูปธรรมหน่วยงานพอใจ แบ่งเบาภาระศูนย์ อำเภอต่าง ๆ ไม่ใช่บังคับฯ ทำแบบชาวบ้าน นับถือ ผู้ใหญ่บ้านคนไหนไปเอามา ขาดงบประมาณ/ ความรู้/ขาดบุคลากรในการสนับสนุนศูนย์ฯ ให้เกิดความทันสมัย พอใจไม่ยุ่งยาก กำหนดทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ย ถ้าไม่สำเร็จไปอำเภอขาดคณะทำงาน งบประมาณ สถานที่ และอุปกรณ์ใช้ของศูนย์

ต้องการความร่วมมือจากรัฐในด้านงบประมาณ และวิชาการ ศูนย์ต้องมีอิสระจาก หน่วยงานอื่น และต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ปัจจุบันขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์ ทำป้าย บอกต่อ โทรศัพท์ เวทีประชาคม ต้องการพัฒนาตัวอาคาร ขาดพัดลม โต๊ะเก้าอี้ ห้องน้ำ ชาวบ้านไม่รู้การไกล่เกลี่ยที่ถูกวิธี และขาดวัสดุ/อุปกรณ์ในการสนับสนุน ทุกที่ควรมีศูนย์ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทชุมชนเพื่อแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ ทำงานเป็นทีม คนไม่พอขอหม้ออื่นมาช่วยทุกข์ ของประชาชนเป็นภาระของเรา ไม่แสวงหาผลประโยชน์เชื่อมั่นทุกคนมีความสามารถเป็นเครือข่าย ได้ การขับเคลื่อนให้มองงานเป็นหลัก จุดเด่นของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนประธานเป็นที่ยอมรับ มีการรวมตัวพร้อมเพรียง ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ทุกคนมีจิตอาสาช่วยกันออก ค่าใช้จ่ายต่าง แต่ยังมีจุดด้อยด้านขาดงบประมาณจัดสรร ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานต่างๆ ต้องการการมีส่วนร่วมของภาครัฐการบูรณาการระหว่างภาครัฐกับรัฐ รัฐกับประชาชน ควรอบรม

เพิ่มพูนความรู้ผู้ที่มีหน้าที่ใกล้เคียง ปล่อยให้ศูนย์ทำงานอย่างเป็นอิสระแต่สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ หรืออื่น ๆ

3. ความพึงพอใจของประชาชนต่อศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

การบริการสะดวก 24 ชม. ไม่มีค่าใช้จ่าย ไม่มีระบบราชการ มีความยืดหยุ่น ประชาชนพอใจใกล้เคียงสำเร็จ ประชาชนพึงพอใจเพราะใช้คณะกรรมการชุมชนไม่ต้องไปพึ่งพิงภายนอกชุมชน เกิดความยุติธรรมได้รับความยุติธรรมทั้งสองฝ่ายได้รับความเป็นธรรมในที่สุดมีการติดตามผลหลังใกล้เคียง เช่น เยี่ยมเยียนผู้ได้รับผลกระทบ หรือผู้เสียหาย ไม่เคยมีปัญหาเกิดหลังใกล้เคียง ประชาชนพอใจกับผลของการใกล้เคียงใกล้เคียงสำเร็จเกิดความพึงพอใจทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ยุ่งยากเป็นเรื่องของคนในตำบลเดียวกัน ใช้คนชุมชนเดียวกันพูดกันเองปัญหาหมดคุยกันในชุมชน ใช้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละแห่งที่มีความสามารถในเรื่องดังกล่าว ไม่มีปัญหาคนในชุมชนส่วนใหญ่พี่น้องกัน ใช้ผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการ กรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ ประชาชนต้องมีส่วนร่วม ประชาชนรู้ด้วยวิธีประชาสัมพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ และอื่น ๆ ไม่มีรูปแบบขั้นตอนมาก ทำไปอยู่ไปให้ดีขึ้น ทำให้เพื่อชุมชน ควรมีอยู่กับชุมชนตลอดไป

4. ปัญหาอุปสรรค

ต้องหาอุปกรณ์ใช้สอย เครื่องมือสำหรับดำเนินการเอง แต่ถ้าไม่แก้ชาวบ้านจะไปหาใครไม่มีปัญหาในการทำงาน คนในพื้นที่ส่วนใหญ่พี่น้องกันใช้ ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางทำให้ชาวบ้านรับรู้เรื่องการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท ไม่มีปัญหาขาดความรอบคอบ และที่สำคัญขาดงบประมาณ ความเหลื่อมล้ำ ความมีมาตรฐานในศูนย์ และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่มีกฎหมายรองรับ งบประมาณรองรับศูนย์ใกล้เคียงฯ ศูนย์ไม่มีสถานที่ที่น่าเชื่อถือยอมรับ ต้องการเพิ่มจำนวนผู้ที่สามารถใกล้เคียงได้ โดยหน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ควรจัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนแก่ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง ควรมีเงินอุดหนุนให้กับศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน เพื่อเป็นการบริหารค่าใช้จ่ายในศูนย์ ปัจจุบันมีการอบรมเพิ่มเติมความรู้ การดำเนินงานของศูนย์ควรมีการคุยนอกรอบ ควรดำเนินงานส่งเสริม และพัฒนา ไม่ใช่ปล่อยให้ทำงานกันเอง

5. ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนควรเป็นอย่างไร

ปัญหาทำเชิงรับสร้างงานเชิงรุก ไปหาชาวบ้าน ทุกเดือนใจที่ให้เราทำเป็นเรื่องคุยกันในชุมชนให้ ผู้ใหญ่บ้านแต่ละแห่งทุกที่ควรมีเพื่อแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ทำงานเป็นทีม หมู่ที่ 1 ขอ หมู่ที่ 10 ไปช่วยในการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท เป็นการทำงานที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วม ประชาชนรู้ด้วยวิธี เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ไม่ต้องมีรูปแบบ ไม่ต้องมีขั้นตอนมากทำไปให้ดีขึ้นไปด้วยความจริง (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรับผิดชอบ(Accountability) การให้อภัย

(Forgiveness) และการเคารพความหลากหลายทางศาสนา และวัฒนธรรม (Dialogue) เพื่อชุมชนควรมีในชุมชนตลอด เช่น ถ้าหากกันไปหาตำรวจโดยก้านันไปกับสารวัตรก้านันควรช่วยเหลือประชาชนได้อย่างต่อเนื่องควรมีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ชักชวนเพื่อนให้เข้ามาใช้บริการศูนย์ฯ ประชาสัมพันธ์ปากต่อปากได้ผลดีทำในนามของศูนย์ฯ ได้รับความร่วมมืออย่างดี เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดประชุม ให้ความคิดเห็น รับฟังปัญหาการไม่ให้ความร่วมมือไม่มีเวลาร่วม อาสาแต่ละคนทำหลายหน้าที่ทำให้ไม่มีเวลาการณรงก์กิจกรรม เชิญชวนผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีผู้แสดงความความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ในกรณีใกล้เคียงแล้วมีการติดตามผล คู่กรณีมีความพึงพอใจหลังใกล้เคียงรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ ทำให้เป็นวิถีชีวิตอยู่แบบชาวบ้าน มีความโปร่งใส สบายใจ ทำงานเพื่อประชาชน

สรุป: การดำเนินงานศูนย์ฯ มีค่าใช้จ่าย เช่น ค่าแบบพิมพ์ ค่าน้ำดื่ม ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับผู้มาติดต่องานด้านต่าง ๆ ประชาชนรู้จักศูนย์ฯ ด้วยการประชาสัมพันธ์ ยุติธรรมสัญญา เครือข่าย เสียงตามสาย โทรศัพท์ ประชาชนเกิดความพึงพอใจ ศูนย์ฯ ควรอยู่ต่อไป เพราะการใกล้เคียงสำเร็จโดยผู้นำชุมชนเอง ทำแบบเครือญาติ ใช้ ก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ ผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ จบที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีการเลือกกรรมการมาใกล้เคียง คู่กรณียินยอม ปักจัญที่ส่งผลสำเร็จ ประชาชนคู่กรณีมาด้วยใจสมัคร ไม่มีค่าตอบแทน ปักจัญภายนอกเกิดประโยชน์ต่อชุมชนราชการ แบ่งเบาภาระการทำงานของอำเภอ ไม่ใช้งบประมาณ ทำแบบชาวบ้าน นับถือผู้ใหญ่บ้าน คนไหน ผู้นำคนไหน ไปเอามา ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ขาดความรู้ด้านการใกล้เคียง ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน ขาดสถานที่ที่เหมาะสมและอุปกรณ์สำนักงานที่จำเป็นประชาชนพึงพอใจเพราะศูนย์ฯ เปิด 24 ชั่วโมง ไม่มีค่าใช้จ่ายไม่มีระบบราชการ มีความยืดหยุ่น ประชาชนพอใจเกิดความยุติธรรมทั้ง 2 ฝ่าย ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ซ้ำเอง ขาดความรอบคอบ ขาดงบประมาณ ความเหลื่อมล้ำ ความมีมาตรฐานสร้างงานเชิงรุก ทุกเงื่อนไขเป็นเรื่องคุยกันชุมชน ไม่ต้องมีรูปแบบขั้นตอนมาก ทำเพียงให้ชุมชนอยู่ตลอดไปควรมีการช่วยเหลือด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่องการดำเนินการศูนย์ฯ มีข้อมูล ควรขยับออกจากระบบราชการ ส่วนใหญ่มีความสำเร็จในชุมชน เพราะเป็นแบบชาวบ้าน โปร่งใส สบายใจ ทำงานเพื่อประชาชน ไม่แสวงหาประโยชน์ เชื่อมั่นว่าทุกคนสามารถเป็นเครือข่ายได้ ถ้าได้อบรมเพิ่มเติมความรู้ ส่วนใหญ่ชาวบ้านกันเอง ทำแบบเครือญาติ เกิดผลสำเร็จเป็นการแบ่งเบาภาระอำเภอ ไม่ใช้งบ นับถือผู้ใหญ่คนไหนไปเอามา ขาดการส่งเสริมด้านความรู้เรื่องใกล้เคียงระงับข้อพิพาท ขาดบุคลากรด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินการประชาชนพอใจทั้ง 2 ฝ่าย ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการก่อน ระหว่าง หลังดำเนินการใกล้เคียง การใกล้เคียงไม่ยุ่งยากเพราะเป็นคนในตำบลเดียวกันปัญหาเดียวกัน ปัญหาหลัก ๆ คือ ขาดงบประมาณ ไม่มี

กฎหมายรองรับ การยอมรับ ควรจัดฝึกอบรมด้านไกล่เกลี่ยให้ประชาชนที่สมัครใจ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรในชุมชนให้มีความสนใจในเรื่องดังกล่าวการอบรมแต่ละครั้งควรจะต้องต่อเนื่อง ไม่ใช่อบรมแต่ละครั้งอบรมตามนโยบายไม่เป็นที่ไปตามบริบทของชุมชน

การสร้างรูปแบบการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท

การวิจัยครั้งนี้ กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์นั้น ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ศึกษา ข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยจากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ พื้นที่ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งพบว่า ประชาชนมีกระบวนการดำเนินการด้านการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ยังคงให้ผู้นำท้องถิ่น อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นทุนของชุมชน (Community Capital) เป็นผู้นำในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชุมชนกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ยังคงใช้ศักยภาพของชุมชน ศักยภาพของชุมชน คือ การที่ชุมชนมี “คน ความรู้ ทรัพยากร” ไม่ได้ “โง่ จน เจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ชาวบ้านสามารถค้นหาศักยภาพของชุมชนได้จาก คน คือ การค้นพบความรู้ความสามารถของคนของผู้รู้ คนที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน จากการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านต่าง ๆ คนที่เป็นครู เป็นแรงงาน ความรู้ คือ องค์ความรู้ และตัวความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการดำรงชีวิต การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น การไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ จึงต้องใช้ศักยภาพของชุมชน อาทิ ความพึงพอใจ (Satisfaction) ความโปร่งใส (Transparency) ความเป็นกลาง (Neutrality) การประสานงาน (Coordination) การมีส่วนร่วม (Participation) ประชาสัมพันธ์ (Public Relation) ขั้นตอนการทำงาน (Process works) เครือญาติ (Kinship) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และความรู้ ((Knowledge) ซึ่งนอกจากการใช้ศักยภาพของชุมชนแล้วชุมชนยังต้องใช้เวทีประชาคมซึ่งหมายถึงการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง เช่นการแก้ไขปัญหาของชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็น การรวมตัวกันตามสถานการณ์ หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่มีใครสั่งสมาชิกที่มาร่วมกันมีส่วนร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ภายใต้เขตของกฎหมาย และศีลธรรมอันดีของสังคม ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ด้วยกัน มีความรัก ความเอื้ออาทร ผูกพันต่อกันด้วยความรู้สึกลึกซึ้งในความเป็นเจ้าของชุมชน

ผลของการดำเนินงาน การใกล้ชิดระงับข้อพิพาทโดยชุมชนทำให้เกิดความเป็นธรรม (Adaptation) ในชุมชน คือ เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน ซึ่งหมายถึง การที่ชุมชนใช้วิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหาย และผู้ถูกกระทำผิดในกรณีที่เหมาะสมอาจมีบุคคลหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีผู้ประสานงาน จัดกระบวนการใกล้ชิดระงับข้อพิพาทของคนในชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานของ

1. ความจริง (Truth) คือ ให้ความสำคัญกับ “ความจริง” ทั้งในเครื่องมือและเป้าหมายของสังคมสมานฉันท์เพื่อสร้างความยั่งยืน

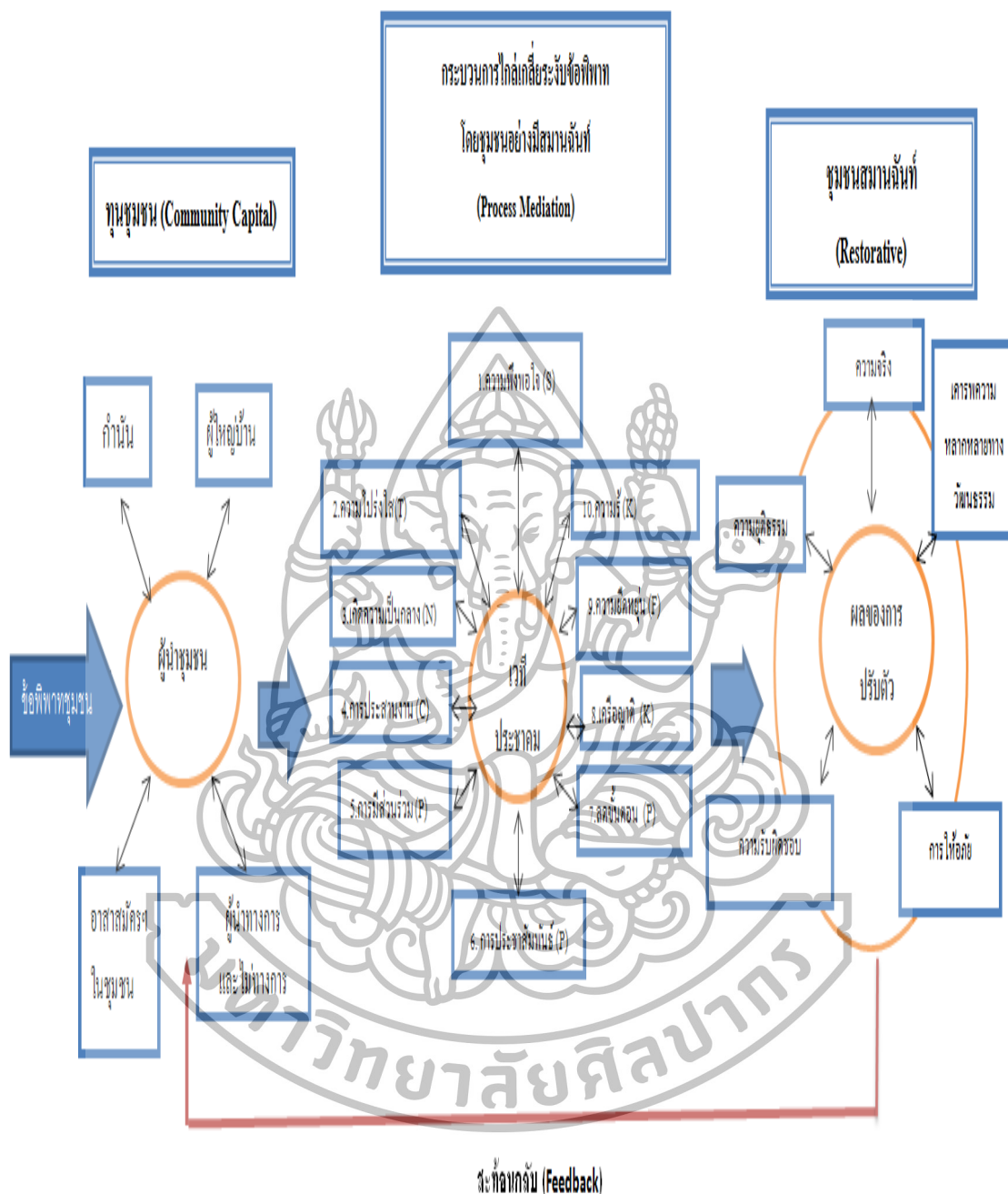
2. ความยุติธรรม (Justice) ให้ความสำคัญ กับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) ด้วยการส่งเสริมแนวคิดวิเคราะห์ในสังคมไทย ให้เรียนรู้การแยก “คนผิด” ออกจาก “ความคิด” ตลอดจนเรียนรู้วิธีการมองปัญหาความรุนแรงในบริบทเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมให้เห็นคนบริสุทธิ์กลุ่มต่าง ๆ ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง

3. ความรับผิดชอบ (Accountability) - ส่งเสริมระบบและวัฒนธรรมความพร้อมรับผิดชอบ ในระบบราชการ เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับคดีให้ครบถ้วน

4. การให้อภัย (Forgiveness) ให้ตระหนักถึงความทุกข์ยากของเหยื่อความรุนแรง ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงศักยภาพของสามัญชน ที่จะให้อภัยผู้ที่กระทำร้ายต่อตนและครอบครัว ก้าวพ้นความเกลียดชังผู้คนที่ต่างจากตน และเป็นผู้ทำร้ายคนที่ตนรัก

5. การเคารพความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ส่งเสริมสานเสวนาระหว่างกัน (Dialogue) ให้ความสำคัญกับขันติธรรมในฐานะคุณค่าทางการเมือง การเรียนรู้ศาสนาต่าง ๆ แนวปฏิบัติ และคำสอนเพื่อสร้างความเคารพความเชื่อของคนผู้อื่นพร้อมกันไป

จากข้อมูลดังกล่าวมาทำให้สามารถเข้าใจรูปแบบการใกล้ชิดระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งได้วิเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการลงพื้นที่ภาคสนามแล้วนำมาสังเคราะห์กับแนวคิดการสร้างรูปแบบของคีฟส์ (Keeves, 1988: 561-565) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างรูปแบบที่มีลักษณะแผนผัง (Schematic Models) และแนวทางการศึกษารูปแบบการปรับตัวในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนของแฟรงค์ เอลลิส (Frank Ellis) ที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงทุนในการดำรงชีวิต (Access) จึงสามารถสรุปรูปแบบการปรับตัวของชุมชนในการใกล้ชิดระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ได้ ตามแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างสมานฉันท์ (CPR MODEL)

จากข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ทำให้สามารถเข้าใจกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนได้ว่าจะต้องมีการดำเนินการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างทุนของชุมชน (Community Capital) กับกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของโดยชุมชน (Conflict reconciliation mediation model by

community with harmonization) และผลของการปรับตัว (Output Adaptation) โดยกระบวนการปรับตัวดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ทุนชุมชน (Capital Community)

1. กำนัน หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทของกำนัน คุณเล่ห์สุขของลูกบ้าน ช่วยเหลือกิจการของหมู่บ้าน มีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในตำบลหนึ่งมีกำนันหนึ่งคนเป็นผู้ปกครอง และรับผิดชอบในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนทุกหมู่บ้านทั่วทั้งตำบลนั้น ประชาชนในตำบลเป็นผู้เลือกกำนันจากผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านตำบลนั้น ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกกำนัน พ.ศ.2524

2. ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง (ไม่ใช่ผู้บริหารท้องถิ่น) ซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน หรือชุมชนนั้น ๆ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม อันเป็นกฎหมายแม่บทของการปกครองท้องที่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ และอำนาจในทางปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตหมู่บ้านของตน

3. ผู้นำ หมายถึง เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จของชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรของชุมชนปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แห่งประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งอื่นใด บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีคุณสมบัติที่สำคัญของอาสาสมัคร 3 ประการ คือ ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับ หรือเป็นเพราะหน้าที่ เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน และสังคม หรือสาธารณประโยชน์ ทำโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งของมีมูลค่าแทนเงิน

การมีทุนในการปรับตัวนั้นเป็นเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการปรับตัว โดยชุมชนสามารถนำเอาทุนที่มีอยู่มาขับเคลื่อน และสร้างกระบวนการปรับตัว ซึ่งพบว่า กระบวนการปรับตัวที่ประชาชนนำมาใช้ มีดังนี้

1. ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของงาน ปัจจัยเหล่านี้นำไปสู่ความพอใจในงานที่ทำ ได้แก่ ความสำเร็จ การยกย่อง ลักษณะงาน ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าเมื่อปัจจัยเหล่านี้มีอยู่ต่ำกว่า จะทำให้เกิดความไม่พอใจงานที่

ทำ ถ้าหากงานให้ความก้าวหน้า ความท้าทาย ความรับผิดชอบ ความสำเร็จ และการยกย่องแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้วพวกเขาจะพอใจ และมีแรงจูงใจในการทำงานเป็นอย่างมาก

2. โปร่งใส (Transparency) หมายถึง การกระทำการใด ๆ ของภาครัฐทั้งในระดับบุคคลและองค์กรที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น ได้ คาดเดาได้ และเข้าใจได้ ครอบคลุมถึงทุกการกระทำที่เป็นผลจากการตัดสินใจของผู้บริหาร การมีระบบงาน และขั้นตอนที่ชัดเจน การมีหลักเกณฑ์ประเมินหรือการให้คุณให้โทษที่ชัดเจน หรือการให้คุณให้โทษที่ชัดเจน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา ความโปร่งใสจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบความถูกต้อง และช่วยป้องกันไม่เกิดการทุจริต รวมทั้งนำไปสู่การสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกันทั้งระหว่างผู้ปฏิบัติร่วมกันในองค์กรเดียวกัน

3. ความเป็นกลาง (Neutrality) หมายถึง ความไม่เอนเอียง ไม่ฝักใฝ่ ไม่เข้าข้าง ไม่เอาใจช่วยหรือไม่เห็นความสำคัญกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ ยึดความถูกต้องเป็นหลักโดยอย่ามองตัวเองเป็นศูนย์กลาง เอาใจเขามาใส่ใจเรา มองอย่างวิเคราะห์เจาะลึก อย่าเอาอารมณ์มาเป็นสาเหตุ และมองไปเพื่ออนาคต อยู่ไม่ใช่แยกส่วนในการทำงาน

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้งานและผู้ร่วมดำเนินงานด้านต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่ทำงานซ้อนกัน ขัดแย้งกัน หรือเหลื่อมล้ำกัน ทั้งนี้เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือนโยบายของงานด้านนั้น ๆ อย่างสมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพ

5. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเห็นพ้องในเรื่องของการพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาด้านตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม โดยมีทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการจนเกิดความฉันทะริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมาร่วมกันได้ จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่ม หรือในนามกลุ่มนี้กระทำผ่านชุมชน ดังนั้นชุมชนจะต้องเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

6. การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) หมายถึง การติดต่อสื่อสารจากกลุ่ม ชุมชน ไปสู่สาธารณชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึง การรับฟังความคิดเห็น และประชมติจากสาธารณชนที่มีต่อกลุ่มหรือชุมชนนั้น โดยมีวัตถุประสงค์ความเชื่อถือ ภาพลักษณ์ ความรู้ และแก้ไขข้อผิดพลาดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

7. ลดขั้นตอนการทำงาน (process works) หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ซึ่งในที่นี้ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ดีขึ้น จะเรียกว่าเป็นการปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิมก็ได้ หลักการง่าย ๆ ที่เป็นคำสำคัญมีอยู่ 3 คำ คือ เลิก ลด และเปลี่ยน คือ ลดหรือเลิกขั้นตอนส่วนเกิน ส่วนที่ไม่จำเป็นด้วยการ

เปลี่ยนวิธีการทำงาน เริ่มจากการเปลี่ยนทีละน้อยที่สามารถทำได้รวดเร็ว และต่อเนื่องโดยชุมชน และต้องอาศัยการพลิกแพลงเพื่อให้หลุดพ้นจากข้อจำกัดในความเป็นจริงต่าง ๆ เช่น งบประมาณ เวลา อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ โดยเริ่มจากชุมชนเราก่อน เพราะเรารู้จักชุมชนเรามากที่สุด และเริ่มเปลี่ยนเพียงบางส่วน

8. เครือญาติ (Kinship) หมายถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนของคนนั้นมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ เป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้เกิดกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน และมีการปฏิบัติกิจกรรมระหว่างกันในชุมชน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นความสัมพันธ์ทางสังคม ตามสายสัมพันธ์ของญาติพี่น้องเป็นตัวเชื่อมโยงให้มีการเกาะกลุ่มกันทำกิจกรรม พึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกันและกัน

9. ความยืดหยุ่น (Flexible Adaptation) หมายถึง ความยืดหยุ่นมีความจำเป็นต่อกระบวนการปรับตัวของคนในชุมชน ทั้งนี้เพราะความยืดหยุ่นเป็นคุณสมบัติที่ชุมชนสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่หลากหลาย และมีความเปราะบาง สามารถเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

10. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง พฤติกรรมขั้นต้นของผู้รับข้อมูลข่าวสาร และเกิดจำได้โดยอาจเป็นการนึกได้ หรือ โดยการมองเห็นได้ ยืนยัน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้าง และวิธีการแก้ไขปัญหาส่วนความเข้าใจ อาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้านการแปล ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตน และการให้ความหมายที่แสดงออกมาในสรุปของความคิดเห็น และข้อสรุปรวมถึงความสามารถในการคาดคะเน หรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น

2.1 ประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อได้รูปแบบแล้วผู้วิจัยได้นำรูปแบบ CPR MODEL ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสอดคล้องกับบริบทและ การนำไปใช้รายละเอียดตามตารางที่ 33

ตารางที่ 33 ตารางประเมินรูปแบบการแก้ไขระดับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ (CPRMODEL)

N=5

ประเด็น	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความสอดคล้องกับบริบท			การนำไปใช้ประโยชน์จริง		
	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D
1.หลักการสร้างรูปแบบ	มาก	3.60	.89	ปานกลาง	3.40	.55	มาก	3.80	.84	มาก	3.80	.45
2.ความเชื่อมโยงของรูปแบบ	มาก	4.00	.71	ปานกลาง	3.40	.55	ปานกลาง	3.20	.84	ปานกลาง	3.20	.84
3.องค์ประกอบรูปแบบ												
3.1 ความพึงพอใจ	มาก	4.00	1.22	มาก	3.80	1.10	มาก	4.00	1.22	มาก	3.60	.89
3.2 ความโปร่งใส	มาก	4.00	1.41	มาก	3.80	1.10	มาก	4.00	1.22	มาก	4.00	.71
3.3 ความเป็นกลาง	มาก	4.00	1.41	มาก	3.80	1.10	มาก	4.00	1.22	มาก	4.00	.71
3.4 การประสานงาน	มาก	3.80	1.30	ปานกลาง	3.40	.89	มาก	4.00	1.22	มาก	3.80	.45
3.5 การมีส่วนร่วม	มาก	3.80	1.30	ปานกลาง	3.40	.89	มาก	3.80	1.10	มาก	3.80	.45
3.6 การประชาสัมพันธ์	ปานกลาง	3.00	1.41	ปานกลาง	3.40	.89	มาก	3.60	1.14	มาก	3.80	.45
3.7ลดขั้นตอน	ปานกลาง	3.20	.84	มาก	3.60	1.41	มาก	3.60	1.34	มาก	4.00	.71
3.8 เครือข่าย	ปานกลาง	3.00	1.58	ปานกลาง	3.00	1.41	ปานกลาง	3.00	1.58	ปานกลาง	3.20	1.30

ตารางที่ 33 ตารางประเมินรูปแบบการเกื้อยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ (CPRMODEL) (ต่อ)

N=5

ประเด็น	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความสอดคล้องกับบริบท			การนำไปใช้ประโยชน์จริง		
	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D
3.9 ความยืดหยุ่น	มาก	3.60	1.14	มาก	3.60	.89	มาก	3.60	1.22	มาก	4.00	.71
3.10 ความรู้	มาก	4.00	1.41	มาก	3.60	.89	มาก	4.20	1.30	มาก	4.00	.71
4. การอธิบายรูปแบบ	น้อย	2.40	.89	ปานกลาง	2.80	3.00	ปานกลาง	2.60	1.14	ปานกลาง	2.80	1.10
5. ภาพรวมของรูปแบบ	ปานกลาง	3.00	.71	น้อยมาก	1.10	.71	ปานกลาง	3.20	.84	มาก	3.60	.55
ผลรวม	มาก	3.53	1.16	ปานกลาง	3.29	1.10	มาก	3.64	1.16	มาก	3.69	0.72

ตารางที่ 33 ผลการประเมินรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ พบว่า ผลรวมของความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 3.53 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.16 และผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อภาพรวมรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.10 แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อภาพรวมรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับค่าความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.16 แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อภาพรวมรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์อยู่ระดับมากเช่นกัน ส่วนการนำไปใช้ประโยชน์มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.72 แสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อภาพรวมรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์อยู่ระดับมากเช่นกัน

ประเมินรูปแบบโดยแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างสมานฉันท์โดยภาคประชาชน

เมื่อได้รูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์แล้ว ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นไปได้เพื่อนำไปสอบถามประชาชนในชุมชนว่ารูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ใช้ได้หรือไม่อย่างไร ผลการสรุปบทเรียนการพัฒนา รูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ในวันที่ 10 ธันวาคม 2558 จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเป็นประธานศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชน และสมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชน ตำบลกระดังงา ตำบลลาดใหญ่ ตำบลบางนกแขวก ตำบลบางยี่รงค์ ตำบลบางช้าง ตำบลบางกระบือ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งสิ้น 35 คน ดังนี้

1. ความเหมาะสม (propriety) พิจารณาจากองค์ประกอบของรูปแบบที่นำเสนอมีความครอบคลุมในการดำเนินการในชุมชนแต่ละขั้นตอนของชุมชนหรือไม่
2. ความเป็นไปได้ (feasibility) พิจารณาจากข้อเสนอที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยการพิจารณาถึงทรัพยากรมีเพียงพอที่จะปฏิบัติได้หรือไม่ ปลอดภัยจากภาวะความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น โดยมีปัจจัยสนับสนุน คือ ความพร้อม และความเป็นอยู่ของชุมชน
3. ความสอดคล้อง (feasibility) พิจารณาจากความสอดคล้องของชุมชนในความเป็นญาติพี่น้องของคนในชุมชนซึ่งอยู่ร่วมกันมีวิถีชีวิตเหมือนกัน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในสังคมเดียวกัน

4. การนำไปใช้ประโยชน์ (utility) ได้จริงพิจารณาจากผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยรวม

ตารางที่ 34 ตารางความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่าง สมานฉันท์

N=35

ลำดับ	ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D
1	รูปแบบมีความเหมาะสมกับชุมชน	4.60	.497
2	รูปแบบมีความเป็นไปได้กับชุมชน	4.40	.497
3	รูปแบบมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน	4.60	.497
4	รูปแบบสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง	4.42	.502
5	รูปแบบมีความสมบูรณ์ ครอบคลุมต่อความเป็นชุมชน	4.65	.481
6	รูปแบบดังกล่าวจะมีการดำเนินการที่เหมาะสม รวดเร็ว สะดวกต่อคนในชุมชนจริง	4.57	.502
7	ประชาชนในชุมชนสามารถยอมรับรูปแบบดังกล่าวได้ อย่างเป็น เอกฉันท์	4.42	.502
8	รูปแบบดังกล่าวมีความทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ ปัจจุบัน	4.57	.502
9	บุคลากรตามรูปแบบสามารถทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	4.25	.443
10	การไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนส่งเสริมให้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และยั่งยืน	4.65	.481

จากตารางที่ 34 ผู้ตอบแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วยประธาน และสมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินความคิดเห็นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องรูปแบบมีความสมบูรณ์ครอบคลุม ต่อความเป็นชุมชน และการไถ่เกี๋ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และยั่งยืน อยู่เป็นสองอันดับแรก $\bar{X} = 4.65$ ลำดับต่อมาคือ รูปแบบมีความเหมาะสมกับชุมชน และ

รูปแบบมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.60$ และสองลำดับสุดท้ายคือ รูปแบบดังกล่าวจะมีการดำเนินการที่เหมาะสม รวดเร็วสะดวกต่อคนในชุมชนจริง และรูปแบบดังกล่าวมีความทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน $\bar{X} = 4.57$

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมี
สมานฉันท์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิง
ปริมาณ(Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยใน
ลักษณะพหุเทศกรณี (Multisite Multi-case) ซึ่งเป็นวิธีที่มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นการแสวงหา
ความรู้ โดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ทางสังคมตามสภาพความเป็นจริง เพื่อหาความสัมพันธ์ของ
ปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างหลากหลายจากกรณี
ศึกษาที่แตกต่างกัน (Negative Case) เพื่อเปรียบเทียบ (Comparative Case Studies) และอธิบาย
ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ก็คือ การไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมี
สมานฉันท์ นั่นเอง เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมี
สมานฉันท์ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานใน
การพัฒนารูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชน 2) เพื่อพัฒนา และประเมินรูปแบบการ
ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ โดยอาศัย แนวคิดการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ดำเนินการดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินงาน
ของการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็น
เลิศ (Best Practice) ของการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ขั้นตอนที่ 3
การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทระดับชุมชนอย่างมี
สมานฉันท์ ขั้นตอนที่ 4 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมี
สมานฉันท์ ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนา และปรับปรุงรูปแบบการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชน
อย่างมีสมานฉันท์ และขั้นตอนที่ 6 การรับรองรูปแบบการพัฒนาการไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทโดย
ชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางบันทึกวิเคราะห์แหล่ง
เอกสาร แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
แบ่งเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ประธานศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาท
ชุมชน และกลุ่มสมาชิกศูนย์ไถ่เกี๋ยระดับข้อพิพาทชุมชน จำนวน 160 คน 2) กลุ่มประชาชน
ทั่วไป จำนวน 400 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การ
สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้
สถิติบรรยายเชิงพรรณนา และการประเมินผลผู้เรียนรู้ โดยใช้สถิติบรรยายเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าสถิติมีการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การสรุปผลการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท โดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ของกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน และประชากร คือประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาท และประชาชน มีเพศหญิง มากกว่าเพศชายเป็นส่วนใหญ่ สำหรับอายุ ส่วนใหญ่ อายุอยู่ระหว่าง 50-59 ปี ทั้ง 2 กลุ่ม และสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่ทั้ง 2 กลุ่ม มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน การนับถือศาสนา ทั้ง 2 กลุ่มนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ สำหรับด้านภูมิลำเนาเกิด เช่นกันส่วนใหญ่ประชาชนเกิดในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่ทั้ง 2 กลุ่ม มีระยะเวลาอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี ด้านการศึกษาสูงสุด พบว่า สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน มีการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52 และกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.25 สำหรับด้านอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ทั้ง 2 กลุ่ม มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,000-10,000 บาท เป็นส่วนใหญ่ทั้ง 2 กลุ่ม ด้านการเคยมาใช้ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทตำบลหรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่ทั้ง 2 กลุ่ม ไม่เคยมาใช้บริการศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน สำหรับความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน มีความพึงพอใจศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 50.62 และกลุ่มประชาชนมีความพึงใจศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.75 สำหรับสถานภาพในชุมชนส่วนใหญ่เป็นมีตำแหน่งเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้ง 2 กลุ่ม

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง สมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน และประชากรในพื้นที่ศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจในการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ของสมาชิกศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ และประชาชนผู้ใช้บริการศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ พบว่า 10 ข้อคำถาม

สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ตอบถูกทั้งหมด 7 ข้อคำถาม ตอบผิด 3 ข้อคำถาม สำหรับประชากร พบว่า 10 ข้อคำถาม ประชากรในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทส่วนใหญ่ตอบผิดทุกข้อคำถามเป็นส่วนน้อย อยู่ในระดับ 3.00-23.25% แสดงให้เห็นว่าประชากรบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอย่างมีสมานฉันท์

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้าน 1. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน 2. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน 3. ประชาชนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 4. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนสร้างภาระให้คนในชุมชน และ 5. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย พบว่า สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด และประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย สำหรับ 6. การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาร่วมกันอย่างมีความสุข 7. การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับประชาชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 8. การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง 9. การมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด 10. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 11. คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 12. คนในชุมชนยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ 13. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 14. มีการกระจายอำนาจให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 15. การพัฒนา และส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับข้อพิพาท 16. มีการรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระงับข้อพิพาท พบว่า สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนบริเวณศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน 17. ชุมชนต้องมีการพัฒนาส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้คงอยู่ตลอดไป พบว่า สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และประชาชนบริเวณศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 18. มีการป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความในชุมชน 19. มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาของการเกิดข้อพิพาท

ในชุมชน 20. มีการให้ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการปกป้องสิทธิและการระงับข้อพิพาท 21. มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนในชุมชนได้รู้อย่างทั่วถึง 22. คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ พบว่า สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนบริเวณศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน

1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสงคราม

จากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนด้าน 1. การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทชุมชน 2. การช่วยประชาสัมพันธ์หรือแนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการระงับข้อพิพาท 3. การให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท 4. การติดตามข่าวสารหรือความเป็นไปของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 5. การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน 6. การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ในด้าน การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน พบว่า พฤติกรรมด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมากทั้งสมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

ผลการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน พบว่า การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์นั้น ต้องจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นรูปธรรม และควรจัดตั้งโดยประชาชน มีกฎหมายรองรับ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่เหมือนกันทุกศูนย์ฯ กระบวนการยุติธรรมต้องขึ้นทะเบียนอาสาสมัคร มีงบประมาณสนับสนุน มีการประชาสัมพันธ์ ประสานงานอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีการเพิ่มความรู้ให้ผู้ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นต่อศูนย์ในด้านความสะดวก ไว้วางใจ รวดเร็ว ความขัดแย้งไม่บานปลาย และไม่เสียหายทั้ง 2 ฝ่าย ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ มีความอิสระ ได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจน โดย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่แทรกแซงการทำงาน สถานที่ควรอยู่ใกล้ชุมชน สามารถกระจายบริการได้อย่างทั่วถึง ต้องขยับออกจากระบบราชการให้เป็นแบบชาวบ้าน โปร่งใส สบายใจ ทำงานเพื่อประชาชน ไม่แสวงหาประโยชน์ ทุกคนสามารถเป็นเครือข่ายได้ ทำแบบเครือข่าย ไม่ใช่

งบประมาณ ขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการก่อน ระหว่าง หลังการดำเนินไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาท ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความสนใจในเรื่องดังกล่าว การอบรมแต่ละครั้ง ควรจะต่อเนื่อง ไม่ใช่อบรมแต่ละครั้งตามนโยบายให้ขึ้นไปตามบริบทของชุมชน

2. การอภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์”

2.1 ข้อมูลพื้นฐาน และสถานการณ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

จากข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพ พบว่า ด้านข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 จังหวัด คือ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสมุทรสาคร ไม่แตกต่างกันมากนัก มีเพียงข้อมูลพื้นฐานที่แตกต่าง เช่น ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่ามากที่สุด และมัธยมศึกษา มากที่สุด และความพึงพอใจต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน อยู่ในระดับมาก และมากที่สุด สำหรับผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจ พบว่า สมาชิกศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตอบผิดเพียง 3 ข้อคำถาม จาก 10 ข้อคำถาม แต่สำหรับประชากรในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน ตอบผิดเป็นส่วนน้อยทั้ง 10 ข้อคำถาม และผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของสมาชิก และประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เหมือนกัน 21 ข้อคำถาม มีเพียงข้อคำถามเดียวที่ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 17 ชุมชนต้องมีการพัฒนาส่งเสริมศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป จากข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุเทพ กล้าทวี (2551) คือ ความสมานฉันท์ คือการนำความปรองดอง ความสามัคคี และสันติภาพ กลับสู่สังคมหรือประเทศชาติอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นการสร้าง ความสมานฉันท์จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระยะยาวภายหลังจากสังคมหรือประเทศชาติต้องประสบกับความแตกแยก สงครามหรือความรุนแรงมาแล้วในระบอบหนึ่ง โดยปกติแล้ว เครื่องมือหลักอื่นๆ ที่นิยมใช้ในการแก้ไขและบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างเกิด เหตุการณ์ความขัดแย้งถึงขั้นมีการใช้กำลัง และความรุนแรง หรือแม้กระทั่งการทำสงคราม มักจะได้แก่การเจรจาต่อรอง (Negotiation) และการไกล่เกลี่ย (Mediation) โดยทั้งสองเครื่องมือยังคงถือเป็นเครื่องมือหลักในการแก้ไขและบริหารจัดการความขัดแย้งในระดับสากล สาเหตุที่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสร้างความสมานฉันท์หลังเกิดเหตุความรุนแรงในความขัดแย้ง ก็เนื่องจากว่า โดยทั่วไปแล้วความขัดแย้งที่นำไปสู่การทำสงคราม หรือความรุนแรงมักจะสามารถทำให้ยุติลงได้ แต่ไม่มีอะไรที่อาจจะรับประกันได้ว่าคู่กรณีในความขัดแย้งทุกฝ่ายจะหายโกรธเคืองกันหรือสามารถหันหน้ากลับมาคืนดีกันได้ อย่างง่ายดายภายใน

ระยะเวลาอันสั้น ถ้าไม่มีเครื่องมือที่จะทำให้คู่กรณีในความขัดแย้งหันหน้ามาคืนดีกันได้ โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงหรือสงครามอีกครั้งหนึ่งก็จะยังคงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง การสร้างความสมานฉันท์เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งสังคมทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทั้งทางตรงและทางอ้อมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการสร้างความสมานฉันท์อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ ความขัดแย้งในแต่ละรูปแบบ การสร้างความสมานฉันท์โดยปราศจากความเต็มใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้งจะเป็นความสมานฉันท์ที่ไม่ยั่งยืนและไม่สามารถก่อให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างมั่งคั่ง

2.2 แนวทางการสร้างการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยสมานฉันท์

จากการวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพ พบว่า ประชาชนต้องการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ให้เป็นรูปธรรม และควรจัดตั้งโดยประชาชน มีกฎหมายรองรับ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่เหมือนกันทุกศูนย์ กระทรวงยุติธรรมต้องขึ้นทะเบียนอาสาสมัคร มีงบประมาณสนับสนุน มีการประชาสัมพันธ์ ประสานงานอย่างเป็นทางการ ควรมีการเพิ่มความรู้ให้ผู้ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นต่อศูนย์ในด้านความสะดวก ว่างใจ รวดเร็ว ความขัดแย้งไม่บานปลาย และไม่เสียหายทั้ง 2 ฝ่าย ศูนย์ มีความอิสระ ได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจน โดย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่แทรกแซงการทำงาน สถานที่ควรอยู่ใกล้ชุมชน สามารถกระจายบริการได้อย่างทั่วถึง ต้องขยับออกจากระบบราชการให้เป็นแบบชาวบ้าน โปร่งใส สบายใจ ทำงานเพื่อประชาชน ไม่แสวงหาประโยชน์ ทุกคนสามารถเป็นเครือข่ายได้ ทำแบบเครือข่าย ไม่ใช้งบประมาณ ขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการก่อน ระหว่าง หลังการดำเนินไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความสนใจในเรื่องดังกล่าว การอบรมแต่ละครั้ง ควรจะต่อเนื่อง ไม่ใช่อบรมแต่ละครั้งตามนโยบาย ไม่เป็นไปตามบริบทของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมคุมประพฤติ, น.3-24 กล่าวว่า ในสังคมไทยมองว่า การไกล่เกลี่ยประนอมข้อขัดแย้ง เป็นกระบวนการประนอมข้อขัดแย้งที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ การไกล่เกลี่ยจะช่วยให้อุณหภูมิของทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุน้ำเย็นร่วมกันจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะคอยเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ โน้มน้าว เสนอแนะ แปลความหรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งให้แก่คู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด การจะตกลงหรือไม่เป็นตัดสินใจของคู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจตัดสินข้อขัดแย้งเหมือนดังอนุญาโตตุลาการ หรือผู้พิพากษา และศูนย์ความรู้การระงับข้อพิพาททางเล็ก (2550, 17) ให้ความหมาย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นวิธีการที่คล้ายกับการเจรจา

ต่อรอง แต่อาศัยบุคคลที่สามที่เป็นกลาง ซึ่งเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” คอยช่วยเหลือ สนับสนุน กระบวนการเจรจาต่อรองให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังร่วมกับคู่พิพาทแสวงหา ทางออกที่เหมาะสม และเกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย เป็นวิธีการที่รวดเร็ว สะดวก และไม่เป็น ทางการ และมักถูกนำมาใช้เสมอ เนื่องจากไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเริ่มการเจรจา

ดังนั้น จากการผลการวิจัยทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณจึงเห็นว่า เมื่อมีเหตุ ต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำเรื่อง ไปบอกต่อ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครต่าง ๆ และบุคคลเหล่านี้เมื่อได้รับเรื่องก็จะเรียกกลุ่มทุกฝ่ายมาเข้าสู่กระบวนการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนจนเสร็จกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามที่ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการ เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความ มีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย และวิเชียร พันธุ์เครือบุตร และรุจินันท์ วาธีวัฒนาวัฒน์ (2553: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนผ่านกระบวนการ ไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของความเป็น ประชาธิปไตยของประชาชน ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในสังคมไทย และการพัฒนากระบวนการ ประชาธิปไตยผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และหาแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากการใช้ประชาธิปไตย วิธีการวิจัย ผู้วิจัย ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ระดับลึก การเข้าสนามการวิจัย ทำโดยการเป็นส่วนหนึ่งของผู้อยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือน มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2553 ผลการวิจัยพบว่า สภาพความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนในวิถี ชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สังคมไทยมีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ แต่เป็นไปอย่างช้าๆ ความเป็นประชาธิปไตยเป็นไปตามการรับรู้ผ่านผู้นำในระดับต่างๆ ความเป็น ประชาธิปไตยเป็นเพียงความรู้สึก ยังไม่ใช่สิ่งที่มีการปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันของคนใน สังคม ดังนั้นเมื่อใดที่มีความขัดแย้งทางความคิด จะนำไปสู่ความคิดในการเอาชนะต่อกัน มากกว่า การใช้เหตุผล อย่างประชาธิปไตย เมื่อใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เข้าสู่ กระบวนการทางกฎหมายพบว่า ด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ย ที่ใช้หลักการบริหารความขัดแย้ง ที่มี แต่ผู้ชนะ และการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นประชาธิปไตยและหาทาง ออกอย่างประนีประนอม ไม่ได้มุ่งเน้นการตัดสินที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดหรือแพ้ ทำให้ประชาชนที่ผ่าน กระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย มีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของคนเพิ่มขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรรวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการไถ่เกิ้ลี่ระงับข้อพิพาทในระดับชุมชน
2. ควรรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เกี่ยวกับผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบของการไถ่เกิ้ลี่ข้อพิพาท โดยชุมชน
3. ควรรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เกี่ยวกับศักยภาพและความสามารถของผู้ไถ่เกิ้ลี่ระงับข้อพิพาทชุมชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมราชทัณฑ์. (2559). สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ พ.ศ.2559. นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี: สำนักงานพิมพ์ กรมราชทัณฑ์ 11000.

กรรณิกา เจิมเทียมชัย.(มปป.). “ การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์การของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรรณา แดงสุวรรณ. (2553). “ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม.” บทบาทของพยาบาลวิชาชีพในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 1: 16.

โกวิท พวงงาม. (2545). “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.” เอกสารโรเนียว การบรรยาย หลักสูตรการอบรมสารวัตรสืบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล.

กรมคุมประพฤติ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. (2545). การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและงานคุมประพฤติกับชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จามะรี เชียงทอง. (2543). ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร : ศักยภาพและการต่อสู้ของท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). “ยุติธรรมชุมชน: ศักยภาพการแก้ไขความขัดแย้งทางอาญา ด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ในระดับชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.

ชมพู โกดิรัมย์. (2552). ศตวรรษที่ 21 ปัจจัยการผลิตที่ทำร้ายก้ำอย่างที่ต้องปรับของไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ชิต นิลพานิช และกุลชน ชนาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. พิมพ์ ครั้งที่ 3. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ณัฐา มนจินดา. (2547). ผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภากับการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีฉบับบัณฑิต. เล่มที่ 60 ตอน 4 หน้า 21. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน.

คำรห์ สุดเดมิย์. (2535). “บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการระงับข้อพิพาท: กรณีศึกษา โครงการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี.” สารนิพนธ์รัฐศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตะวัน มานะกุล. (ม.ป.ป.). “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย”. โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

- ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพัฒน์. (2540). การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- ถาวร เสนเนียม. (2531). การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). หลักการวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2547). ศาลยุติธรรมกับการระงับข้อพิพาท. ภาควิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ (ภาคพิเศษ) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ. (2551). โครงการประเมินผลการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมชุมชนด้านการจัดการความขัดแย้ง : การวิจัยประเมินผลเสริมพลังเครือข่าย. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญยกาญจน์ อินทรบุตร. (2551). “การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยชุมชน.” ปรินิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปริญญา บุญชู. (2553). “พนักงานอัยการกับงานประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน.” วิทยานิพนธ์. ปริญญาตรี วิทยาลัยและคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6 อาญา ข้อบัญญัติที่ไม่เป็นธรรม พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา: ฉบับสมบูรณ์แก้ไขเพิ่มเติมเป็นปัจจุบัน
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริ. (2555). “เส้นทางไปสู่สังคมและชุมชนเข้มแข็ง.ข่าวชุมชน ปฏิรูปประเทศไทย ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง.” 136 (มีนาคม-พฤษภาคม).
- มยุรี อนุমানราชชน. (2547). นโยบายสาธารณะ แนวคิด กระบวนการและการวิเคราะห์. เชียงใหม่: คະนึ่งนิจการพิมพ์.

- ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์. (2549). **บทบาทอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ(อสมท.) ในการระงับข้อพิพาทและจัดการความขัดแย้งในชุมชน.** สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- ยศวันต์ บริบูรณ์ และพรประภา แก้วกล้า. (2533). **ประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ยุพาพร รุปงาม. (2545). “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ.” ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัชณี ศรีทาเกิด. (2552). **รูปแบบการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมเพื่อสร้างการยอมรับนวัตกรรมยุติธรรมชุมชน.** กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2548). “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.” คุยฎินิพนธ์การศึกษาคุยฎินิพนธ์ิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รังสิต โลไทยสงค์. (2552). “กระบวนการยุติธรรมชุมชน: กระบวนทัศน์และกระบวนการเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาคุษฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์.มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). **ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น: ศรีภักษ์ออฟเซ็ท.
- วันชัย วัฒนศัพท์, บรรพต ต้นธีรวงศ์, สุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์. (2549). **การจัดการความขัดแย้งในระบบบริการสาธารณสุข: หลักการ แนวปฏิบัติและนโยบายศูนย์สันติวิธีสาธารณสุข.** กรุงเทพฯ.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2542). **ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา.** สถาบันพระปกเกล้า.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาถิน. (2531). **การพัฒนาชนบทไทย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย รุจนวงศ์. (2546). การสร้างความยุติธรรมโดยประชาชน.ข้อมูลจากการสนทนาโต๊ะกลม (A round-table discussion) เรื่อง Community Justice: Concepts and Delivery,เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2546 จัดโดย New Statesman และ Fellows’ Associates, ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ. อัดสำเนา.
- วิเชียร พันธุ์เครือบุตร และรุจินันท์ วาธิ์วัฒนารัตน์. (2553). “การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทางกฎหมาย.” งานวิจัยมหาวิทยาลัยนครราชสีมา.
- ศุภลักษณ์ เศรษฐราชู. (2544). **การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** (อัดสำเนา).

- ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. กรมประชาสัมพันธ์ เลขที่ 9 ซอยอารีย์สัมพันธ์ ถนนพระราม6 เขต
พญาไท กรุงเทพฯ 10400. E-mail: aseanthai.th@hotmail.com
- สมุทพร ชำนาญ. (2546). “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็น
ฐาน.” คุษฎีนิพนธ์ การศึกษาคุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สานิตย์ บุญชู. (2527). การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัย
ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง.
- สมเกียรติ แพทย์คุณ. (2548). “การพัฒนารูปแบบการประนอมข้อพิพาทในขั้นตอนการดำเนินการ
ของพนักงานอัยการ.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมภาคย์ ตระการกุลพันธ์. (2552). ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรม. หักสูตร
ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 12.
- สุรภา แจ่มแจ่มจิตต์. (2555). “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์ในศาล.” วิทยานิพนธ์ คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- สรวิศ ลิ้มปรั้งมี. (2555). การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท : ความรู้เบื้องต้น
เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. พิมพ์ครั้งที่ 3. ศูนย์ความรู้การระงับข้อพิพาททางเลือก
สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2535). เล่มที่ 16 โดยพระราชประสงค์ใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สนามเสือป่า ถนนศรีอยุธยา เขตดุสิต กรุงเทพฯ.
- สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2550). การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อ
พิพาท. กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรส จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2551). สุขภาวะที่สมบูรณ์หมอชาวบ้าน. กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. (2557). “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง.”
มติชน (3 พฤษภาคม).
- วินัย อางคงหาญ และคณะ. (2550). การประเมินประสิทธิผลของระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล.
กรุงเทพฯ. สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

- อรพินธ์ สุวัฒน์ประ. (2551). “การจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมโดยยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาบ้านแม่บางล้าน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อภิรักษ์ โปษยานนท์. (2554). การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทด้วยมิติทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัด
หนองบัวลำภู. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุเทพ อินทรชิต. (2555). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพาณิชย์ก่อนฟ้องคดีต่อศาล. คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.

ภาษาต่างประเทศ

- Best, John W. (1981). **Research in education**. London: Prentice-Hall India.
- Bercovitch, Jacob. (2009). “**Mediation and Conflict Resolution**” In the **sage Handbook of conflict Resolution**. London: SAGE Publications Ltd.
- Bingham Richard, D. and Felbinger Claire L. (2002). **Evaluation in practice : a methodological approach**. New York: Longman.
- Caldwell, Ganel P. and Ginthier, Dean W. (1996). **Differences in learning style Of low socioeconomic status for low and high achievers**. Education.
- Coan, R.W. (1978). Review of the Myers-Briggs Type Indicator. In OK Buros (ed.) The eighth measurements yearbook. Lincoln, NB: The University of Nebraska Press.
- Comaroff and Roberts. (1981) **Rules and Processes: The Cultural Logic of Dispute in an African Context**. Chicago: University of Chicago Press.
- Davis, J. Kent. (1991). **Educational implications of field dependence-independence. In Seymour**. Wapner and Jack. Demick (Eds.), **Field dependence-Independence : cognitive style across the life span**. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.
- Engel, David M. (1978). **Code and Custom in a Thai Provincial Court : The Interaction of Formal and Informal Systems of Justice**. Tucson: University of Arizona Press, for The Association for Asian Studies.
- Epstein, A. (1971). “**Dispute Settlement Among the Tolai**”.
- Ellis, F. (2000). **Mixing It : Rural Livelihoods and Diversity in Developing Countries**. Oxford: Oxford University Press.

- Fred Warren Riggs. (1964). **Administration in developing countries: the theory of prismatic society**. University of California, Houghton Mifflin.
- Grasha, A.F. and Riechmann, S.W. (1974). **Arational to developing and assessing the construct validity of a student learning styles scale instrument**. Journal.
- Gardner, R.C., and Lambert, W. (1959). **Motivational variables in second language sequisition**. Canadian Journal of Psychology.
- Hamzeh, A. (1994). "The Role of Hizbullah in Conflict Management Within Lebanon's shi'a Community" Unpublished manuscript American University of Beirut.
- Heart, P.B. (1993). "Community-Based Dispute Resolution in Sri Lanka", Forum (National Institute of Dispute Resolution), winter.
- Ihromi, T. (1988). "Informal Methods of Dispute Settlement in Indonesia," In C.Pe.G. Sosmena and A. Tadiar (abs.), *Transcultural Mediation in the Asia-Pacific Organization for Mediators*.
- Joseph, D. (1994). "Health Care Conflict Management Education" Unpublished.
- Kolb, D.A. (1976). **The Learning Style Inventory : Technical Manual**. Mcber & Co, Boston, MA.
- Kagan, j., Rosman, B.L., B.L., Day, L., Albert, J., & Phillips, W. (1964). **Information processing in the child : Significance of analytic and reflective attitudes**. Psychological Monographs.
- Kaufman. (1960). **Bangkuad ; A Community Study in Thailand**. New York: Augustin.
- Keeves, P. J. (1988). **Educational research methodology, and measurement: An international handbook**. Oxford, England: Pergamon Press.
- Keeves, John P. (1988). **Educational research, and methodology, and measurement : An International handbook**. Oxford: Pergamon Press.
- Kirton, M.J. (1994). **Adapters and Innovators: Styles of creativity and Problem Solving**. New York: Routledge.
- Mitchell, C. (1981). **The Structure of International Conflict**. Palgrave Macmillan UK.
- Matz. (1991). "ADR and Life in Israel." *Negotiation Journal*.
- Morgan, H. (1977). **Cognitive Styles and Classroom Learning**. Praeger: Westport, CT.

- Pe,C., and Tadiar, A. (1988). **Katarungang Pambarangay Dynamics of Compulsory Conciliation. Quezon City.** Philippines: Publishers' Printing Press.
- Patai, R. (1983). **The Arab Mind.** New York: Charles Scribner's Sons.
- Ritzen, Easterly and Wool cock. (2000). **On "good" politicians and "bad"policies : Social Cohesion, institution, and growth.** Washington, D.C.: World Bank.
- Riding, Richard. And Rayner, Stephen. (1998). **Cognitive Styles and Learning Strategies: understanding style differences in learning and behavior.**
- Riding, Richard J.and Cheema, Indra. (1991). "Cognitive Style-an overview and integration." **Educational Psychology.**
- Shaughnessy, Michael F. (1988). **An interview with Rita Dunn about learning style.** The Clearing House.
- Shourie, H. (1988). "**Mediation Sans Legislation : An Experiment in India, India**", In **C.Pe.G. Sosmena, and A.Tadiar (ads.), Transcultural Mediation in the Asia-Pacific.** Manila, Philippines: Asia-Pacific Organization for Mediators.
- Saracho, O.N. (1997). **Teachers' and students' Cognitive Styles in Early Unildhood Education.** Bergin & Garvey: Westport, CT.
- Tjiosvold, D. (1991). **The conflict-positive organization : Stimulate diversity and Create unity.** Reading, MA: Addison-Wesley.
- Tjiosvold, D. (1993). **Learning to manage Conflict : Getting people of work Together productively.** New York: Maxwell Maccillen.
- Van Styke, J., Rosman, E.J. (1999). **Listening to conflict : Finding constructive Solution to work place disputes.** New York.
- Willer, D. (1967). **Scientific Sociology Theory and Method.** New Jersey: Prentice-Hall.
- Witkin, H.A., oltman, P., Raskin, E.,and Karp, S. (1971). **A manualfor the Embedded Figures Tessts.** Palo Alto, CA: Consulting Psychologists.
- Stonen, James A.F.and Wanhel, C. (1986). **Management.** New Jersey: Prentice-Hall.

- Yang, J. (1988). Wrole of the Korea Legal Aid Center inb Promotion Mediation as an Alternative to the Court”, In C. Pe, G. Sosmena, and A. Tadiar (eds.), **Transcultural Mediation in the Asia-Pacific**. Manlia, Philippines: Asia-Pacific Organization for Mediators.
- Yamane, Taro. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. Third editio. Newyork: Harper And Row Publication.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสอบถามประชาชนฯ และสมาชิกศูนย์ใกล้เคียง
ระงับข้อพิพาทชุมชนโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์
2. แบบสอบถามประชาชนเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย
ระงับข้อพิพาทชุมชนโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์
3. แบบสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประธานฯ และกรรมการศูนย์

แบบสอบถามชุดที่

--	--	--

สถานที่เก็บข้อมูล ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลเวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลดงงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อ.เมือง จ.อุดรธานี

วันที่เก็บข้อมูล...../...../2557

แบบสอบถามสำหรับประธานฯ และคณะกรรมการฯ ในเขตพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และพฤติกรรมของคณะกรรมการศูนย์ฯ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยข้อมูลที่ได้รับจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์อันจะก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบตามความเป็นจริง และผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วย 5 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนฯ
- ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
- ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
- ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะทั่วไป

นายสุรศักดิ์ ศรีสาร

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์
 คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง และเติมข้อความลงในช่องว่าง (...) ที่ตรงกับ
 ความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 20 ปี 2. 20-29 ปี 3. 30-39 ปี
 4. 40-49 ปี 5. 50-59 ปี 6. 60 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพการสมรส

1. โสด 2. สมรส 3. หม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่

4. ศาสนา

1. พุทธ 2. คริสต์
 3. อิสลาม 4. อื่น ๆ (ระบุ.....)

5. ภูมิลำเนาเกิด

1. ในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งศูนย์ใกล้เคียง 2. ต่างจังหวัด (ระบุ).....
 3. ต่างประเทศ (ระบุ).....

6. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้

1. น้อยกว่า 10 ปี 2. 10-15 ปี
 3. 16-20 ปี 4. มากกว่า 20 ปี

7. การศึกษาสูงสุด

1. ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมศึกษาตอนต้น
 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า 5. อนุปริญญา/เทียบเท่า
 6. ปริญญาตรี 7. ปริญญาโท 8. ปริญญาเอก

8. อาชีพ

1. นักเรียน/นักศึกษา 2. รับราชการ 3. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 4. พนักงานบริษัทเอกชน 5. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 6 เกษตรกร
 7. รับจ้าง 8. อื่น ๆ (ระบุ).....

9. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ไม่มีรายได้ 2. น้อยกว่า 5,000 บาท 3. 5,000-10,000 บาท
 4. 10,001-15,000 บาท 5. 15,001-20,001 บาท 6. มากกว่า 20,000 บาท

10. ท่านเคยมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหรือไม่

1. ไม่เคยมา 2. 1-5 ครั้ง
 3. 6-10 ครั้ง 4. มากกว่า 10 ครั้ง

11. โดยภาพรวมท่านมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของท่าน

1. มากที่สุด 2. มาก 3. ปานกลาง
 4. น้อย 5. น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดย
ชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้ความเข้าใจของท่านมากที่สุด

ประเด็น	ใช่ (1)	ไม่ใช่ (2)
1. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในระดับชุมชน		
2. กระบวนการยุติธรรมที่นำมาใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าสามารถอำนวยความสะดวกแก่กันได้		
3. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททำให้ลดขั้นตอนการดำเนินคดี และปริมาณคดีในศาล ทำให้คู่กรณีประหยัดค่าใช้จ่าย และระยะเวลาในการดำเนินคดี		
4. ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทเป็นเพียงคนกลางในการยุติข้อขัดแย้งเท่านั้น ไม่มีอำนาจตัดสินใครผิดใครถูก		
5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้สำเร็จ โดยการบีบบังคับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่การเจรจาไกล่เกลี่ย		
6. การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการกระทำเพื่อให้คู่กรณีทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ และตกลงระงับข้อขัดแย้งร่วมกัน		
7. คุณสมบัติด้านความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญต่อการให้ความร่วมมือ การยอมรับและการปฏิบัติตามข้อตกลงของคู่กรณี		
8. การเลือกรูปแบบและวิธีการที่นำมาใช้ไกล่เกลี่ยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของความขัดแย้งนั้น ๆ (กลุ่มเป้าหมาย)		
9. การไกล่เกลี่ยไม่ใช่สูตรสำเร็จในการเจรจาที่จะใช้ได้ในทุกกรณี		
10. ผลสัมฤทธิ์ของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท คือ การที่ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข รักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนไว้ได้		

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน โดย
ชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง
ช่องเดียว

จากการที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของท่าน ท่านมีความคิดเห็นใน
ประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านผลกระทบเชิงลบ					
1. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทใน ชุมชนก่อให้เกิดความไม่สงบสุขใน ชุมชน					
2. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทใน ชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้าน ความสัมพันธ์ของชาวบ้าน					
3. ประชาชนในชุมชนไม่เห็น ความสำคัญของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาทชุมชน					
4. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ชุมชนสร้างภาระให้คนในชุมชน					
5. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ชุมชนทำให้ชุมชนอยู่แบบไม่มี ความสุข					
ด้านการจัดการ					
6. ความเหมาะสมของมาตรการ ป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้าน สังคมและวัฒนธรรม					

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7. มีการรณรงค์ปลุกจิตสำนึกให้คน ในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาของ การเกิดข้อพิพาทในชุมชน					
8. มีการให้ความรู้แก่คนในชุมชน เรื่องการปกป้องสิทธิ และการ ระงับข้อพิพาท					
9. มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนใน ชุมชนได้รู้อย่างทั่วถึง					
10. คนในชุมชนสามารถใช้บริการ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ					
ด้านการมีส่วนร่วม					
11. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรมของศูนย์ใกล้เคียงระงับ ข้อพิพาท					
12. คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ของศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาท ชุมชน					
13. คนในชุมชนยินดีให้การ สนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ					
14. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ ได้รับประโยชน์จากศูนย์ใกล้เคียง ข้อพิพาทชุมชน					
15. คนในชุมชนภูมิใจในการเป็น ส่วนหนึ่งของศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อ พิพาทชุมชน					

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ฯ					
16. การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนมีการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน					
17. มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระดับข้อพิพาท					
18. ชุมชนต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป					
ด้านการพัฒนาศักยภาพของชุมชน					
19. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงร่วมกันอย่างมีความสุข					
20. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น					
21. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง					
22. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

จากการที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนท่าน ท่านมีพฤติกรรมในประเด็น

ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. การมีส่วนร่วมและสนับสนุน กิจกรรมการส่งเสริมการระงับข้อ พิพาทชุมชน					
2. การช่วยประชาสัมพันธ์หรือ แนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรม ส่งเสริมการระงับข้อพิพาท					
3. การให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำ ในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ไกล่ เกลี่ยระงับข้อพิพาท					
4. การติดตามข่าวสารหรือความ เป็นไปของศูนย์การไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาท					
5. การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทใน ชุมชน					
6. การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ใน ด้านการระงับข้อพิพาท โดยชุมชน					

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอ

.....

.....

.....

.....

.....

“ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม”

ประชาชนในพื้นที่

แบบสอบถามชุดที่

--	--	--

สถานที่เก็บข้อมูล	☐ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลเวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ☐ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลดงเงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม ☐ ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหมากแข้ง อ.เมือง จ.อุดรธานี
วันที่เก็บข้อมูล...../...../2557	

แบบสอบถามสำหรับประชาชนในเขตพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และพฤติกรรมของ ประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยข้อมูลที่ได้รับจะนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ประชาชนในพื้นที่และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะไม่มีผลกระทบ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม แต่ประการใด ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบตามความเป็นจริง และผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วย 5 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
- ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
- ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
- ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะทั่วไป

นายสุรศักดิ์ ศรีสาร

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

8. อาชีพ

1. นักเรียน/นักศึกษา 2. รับราชการ 3. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 4. พนักงานบริษัทเอกชน 5. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 6. เกษตรกร
 7. รับจ้าง 8. อื่น (ระบุ).....

9. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ไม่มีรายได้ 2. น้อยกว่า 5,000 บาท 3. 5,000-10,000 บาท
 4. 10,001-15,000 บาท 5. 15,001-20,001 บาท 6. มากกว่า 20,000 บาท

10. ท่านเคยมาใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตำบลหรือไม่

1. ไม่เคยมา 2. 1-5 ครั้ง
 3. 6-10 ครั้ง 4. มากกว่า 10 ครั้ง

11. โดยภาพรวมท่านมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของท่าน

1. มากที่สุด 2. มาก 3. ปานกลาง
 4. น้อย 5. น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอย่าง
 สมานฉันท์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้ความเข้าใจของท่านมากที่สุด

ประเด็น	ใช่ (1)	ไม่ใช่ (2)
1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทยอมเจรจาผ่อนผันเข้าหากันจนนำไปสู่การทำความตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายในที่สุด		
2. ความสมานฉันท์ไม่ใช่เรื่องความร่ำร้อนทางปัญญาเท่านั้น แต่ความสมานฉันท์จะเกิดเป็นจริงขึ้นได้ก็ด้วยความยากลำบากและความเสียสละของทุกฝ่าย จนเกิดความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน		
3. กระบวนการยุติธรรมชุมชนหมายถึง การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น		
4. กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นแนวทางที่ใช้ได้ทั้งในและนอกศาล		
5. กระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถนำมาปรับใช้กับคดีความผิดไม่ร้ายแรงเท่านั้น		
6. กระบวนการยุติธรรมชุมชนใช้วิธีการนำผู้ที่ได้รับความยอมรับนับถือในชุมชนมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี		
7. เครื่องมือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือ การใช้มาตรการลงโทษทางสังคมมาแทนการลงโทษตามกฎหมาย เช่นการบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น		
8. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หมายถึง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับสู่สภาพดีเช่นเดิม		
9. เป้าหมายที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ การสร้างความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมและต้องทำด้วยความสมัครใจของทุกฝ่าย		

ประเด็น	ใช่ (1)	ไม่ใช่ (2)
10. ประชาชนสามารถเข้าถึงการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และไม่ยุ่งยากซับซ้อน และช่วยลดค่าใช้จ่ายต่างๆเช่น ค่าทนาย ค่าธรรมเนียมต่างๆ รวมทั้งช่วยลดเวลาในการยุติข้อขัดแย้ง		
11. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ สามารถรักษาสัมพันธภาพ และความสงบสุขของคนชุมชนไว้ได้ แม้ว่าจะมีความขัดแย้งเกิดก่อนหน้านั้น		
12. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสามารถรักษาสัมพันธภาพและความสงบสุขของคนในชุมชนไว้ได้แม้ว่าจะมีความขัดแย้งบังเกิดก่อนหน้านั้น		
13. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน		

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่การไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน
คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง
ช่องเดียว

จากการที่มีศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชุมชนของท่าน ท่านมีความคิดเห็นใน
ประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านผลกระทบเชิงลบ					
1. ศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในชุมชน					
2. ศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน					
3. ประชาชนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน					
4. ศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชนสร้างภาระให้คนในชุมชน					
5. ศูนย์ไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชนทำให้ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นสูญหาย					
ด้านการจัดการ					
6. ความเหมาะสมของมาตรการป้องกันและเฝ้าระวังผลกระทบด้านการเกิดคดีความในชุมชน					
7. มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงปัญหาของการเกิดข้อพิพาทในชุมชน					

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
8. มีการให้ความรู้แก่คนในชุมชน เรื่องการปกป้องสิทธิ และการระงับข้อพิพาท					
9. มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ให้คนในชุมชน ได้รู้อย่างทั่วถึง					
10. คนในชุมชนสามารถใช้บริการ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ					
ด้านการมีส่วนร่วม					
11. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมของศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาท					
12. คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทชุมชน					
13. คนในชุมชนยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ					
14. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทชุมชน					
15. มีการกระจายอำนาจให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทชุมชน					

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ฯ					
16. การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนมีการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน					
17. มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระดับข้อพิพาท					
18. ชุมชนต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป					
ด้านการพัฒนาศักยภาพของชุมชน					
19. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงร่วมกันอย่างมีความสุข					
20. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น					
21. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง					
22. การมีศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน
 คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว
 จากการที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนท่าน ท่านมีพฤติกรรมในประเด็น
 ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.การมีส่วนร่วมและสนับสนุน กิจกรรมการส่งเสริมการระงับข้อ พิพาทชุมชน					
2.การช่วยประชาสัมพันธ์หรือ แนะนำแหล่งสนับสนุนกิจกรรม ส่งเสริมการระงับข้อพิพาท					
3.การให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำใน การส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาท					
4.การติดตามข่าวสารหรือความ เป็นไปของศูนย์การไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาท					
5.การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทใน ชุมชน					
6.การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาของชุมชนในการดำรงไว้ใน ด้านการระงับข้อพิพาท โดยชุมชน					

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะทั่วไป

.....

.....

.....

.....

“ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม”

แบบสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ-สกุล.....สถานภาพ.....
2. เพศ.....อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพหลัก.....อาชีพเสริม.....
5. ที่อยู่.....โทรศัพท์.....
6. สังกัดหน่วย.....ตำแหน่งในหน่วยงาน.....
7. ระยะเวลาที่ทำงานในหน่วยงาน.....ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

ภาพรวมด้านการจัดการ

1. การดำเนินการของศูนย์มีระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ขั้นตอนการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ (อดีต ปัจจุบัน) และเห็นสมควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร หรือไม่
3. ท่านคิดว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ควรมีหลักการปฏิบัติที่
คืออย่างไร และสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการปรับประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆได้หรือไม่
4. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างไร
5. มีการดำเนินการป้องกัน และเฝ้าระวังผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากการไกล่เกลี่ย
ระงับข้อพิพาทโดยชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ด้านการมีส่วนร่วม

6. มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์ ผู้นำชุมชน และชุมชน อย่างไรบ้าง
7. มีการให้ความช่วยเหลือหรือบริการชุมชนในนามศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนหรือไม่ อย่างไร
8. การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีแนวนโยบายการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์ฯ อย่างไรบ้าง (มีมาตรการอะไรบ้าง เช่น จัดประชุมชนทุกสัปดาห์ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้)
9. การดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของศูนย์ฯ ควรเพิ่มเติม ปรับปรุง แก้ไขอย่างไร

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชน

10. ท่านมีความเห็นว่าศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนมีจุดเด่นหรือจุดแข็ง และจุดด้อยหรือจุดอ่อนอะไรบ้าง ควรปรับปรุงอย่างไร
 11. ท่านคิดว่าสิ่งที่เป็น โอกาส หรือเป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์มีอะไรบ้าง
 12. ท่านคิดว่าการดำเนินงานของศูนย์ฯ ประสบผลสำเร็จหรือไม่ และควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าประสงค์
 13. การดำเนินงานของศูนย์ต้องประกอบด้วยหลายหน่วยงานที่ต้องเข้ามาร่วมกัน ท่านเห็นว่า จะมีแนวทางใดเพื่อให้หน่วยงานทั้งหลายนั้นบูรณาการเข้ากันได้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
 14. หน่วยงานอื่น ๆ ที่ให้การส่งเสริม และสนับสนุนศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์มีหน่วยงานใดบ้าง และให้การสนับสนุนอย่างไร
 15. ท่านคิดว่าศูนย์ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์สามารถไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร
 16. ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
-

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

1. การดำเนินการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชน (จริยปฏิบัติ/รูปแบบที่เป็นรูปธรรม) ควรเป็นอย่างไร

2. ปัจจัยที่จะส่งผลสำเร็จต่อศูนย์ฯ ควรจะมีอะไรบ้าง

3. ความพึงพอใจของประชาชนมีด้านใดบ้าง

4. ปัญหาอุปสรรคที่ควรแก้ไขมีด้านใดบ้าง

5. ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ควรเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

1. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** รศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการชุมชน
สาขาวิชาการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
2. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** ดร.รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม
อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** ดร.ปรีดี โชติช่วง
อดีตรองเลขาธิการสภาพัฒนาการเมือง
สถาบันพระปกเกล้า
4. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** พันตำรวจเอก ดร.ณรัชต์ เสวตนันท์
อดีตอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
กระทรวงยุติธรรม
5. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** นายเกิดโชค เกษมวงศ์จิตร
ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการระงับข้อพิพาท
กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

**รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ
การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์**

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

1. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ผศ.ดร.เดชา สังขะวรรณ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยา
และกระบวนการยุติธรรม
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ผศ.ดร.พินดา วราสุนันท์
ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน
สถานที่ทำงาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ผศ.ดร.นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า
ตำแหน่ง อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิทยาเขตปัตตานี
4. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ดร.ชาติชาย เขตสุมน
ตำแหน่ง อาจารย์คณะนิติศาสตร์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
5. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ดร.ศักรินทร์ ชนประชา
ตำแหน่ง อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิทยาเขตปัตตานี

แบบประเมินรูปแบบสำหรับผู้เชี่ยวชาญ
การไถ่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

ลำดับ	ประเด็น	ความเหมาะสม	ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ	ความสอดคล้องกับบริบท	การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง
		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})
1	หลักการสร้างรูปแบบ				
2	ความเชื่อมโยงของรูปแบบ				
3	องค์ประกอบของกระบวนการดำเนินงาน				
3.1	ความพึงพอใจ				
3.2	ความโปร่งใส				
3.3	ความเป็นกลาง				
3.4	การประสานงาน				
3.5	การมีส่วนร่วม				
3.6	ประชาสัมพันธ์				
3.7	ลดขั้นตอน				
3.8	เครือข่าย				
3.9	ความยืดหยุ่น				
3.10	ความรู้				
4	การอธิบายรูปแบบ				
5	ภาพรวมของรูปแบบ				

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

1. รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมรับรองรูปแบบ “Community Capital Process Mediation Restorative”
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมี
สมานฉันท์

รายชื่อผู้ร่วมสรุปเรียนการพัฒนารูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์
วันที่ 10 ธันวาคม 2558 ณ จังหวัดสมุทรสงคราม

1. นายประภาส จำเขียน 212 ม.3 ต.ลาดใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายพิรพงษ์ โพธิ์เย็น 19/1 ม.4 ต.บางนกแขวก อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
3. น.ส.นันทนา รัตนกร 80 ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
4. นางรัตนา อันจินด 62 ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
5. น.ส.เรณู อุทัยรัตนกิจ 107/ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
6. นางวรวิรี สุขปรากร 71/1 ม.6 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
7. นางเพชรินทร์ เอี่ยมอำไพ 55 ม.1 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
8. นางพัชนีษฐ์ ตระกูลบุญ 53 ม.1 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
9. นางสุปราณี ยอเซฟ 6 ม.1 ต.บางยี่รงค์ อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
10. น.ส.บุญชู เกิดมงคล 66 ม.9 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
11. นางสถาพร บ่ายแสงจันทร์ 24 ม.12 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
12. น.ส.อำภา เหมวรรณกุล 83 ม.11 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
13. นางยุพิน หลังทรัพย์ 66 ม.5 ต.บางช้าง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
14. นายศิริชัย เบ้าศิริ 44 ม.1 ต.กระดังงา อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
15. นายสมบุญรณ์ เอี่ยมบุตร 72/2 ม.7 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
16. นางสาวรณิ บ่ายแสงจันทร์ 23/1 ม.12 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
17. นายประยูร ชุ่มอูระ 20 ม.13 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
18. นางรัชณี เอกบุญชู 75 ม.6 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
19. นางรัชฎรัช ลิมปนิลชาติ 45 ม.3 ต.บางกระบือ อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
20. นางเบญจา คงพิทักษ์ 12 ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
21. นางทองสุข สว่างวงษ์ 24 ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
22. นางรำเพย สุวรรณ 30/52 ม.13 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
23. นายล้วน ศรีสนอง 74 ม.3 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
24. น.ส.ปราณี แดงทองแท้ 31/2 ม.7 ต.กระดังงา อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
25. นางนฤมล เอี่ยมบุตร 72 ม.2 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
26. นางวรรณรัตน์ พิเสฏฐศลาศัย 89 ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
27. น.ส.ระวีวรรณ วงศาโรจน์ 14 ม.8 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

28. นายทองสุข ศรีภูมิ 7 ม.3 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
29. นายใจ กงบุตร 73 ม.6 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
30. นายไกรสอน สิงหราชราพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรม จ.สมุทรสงคราม
31. น.ส.บุษบา มีสมบัติ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
32. น.ส.กัณติรา สีทอง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
33. น.ส.รัญญพัทธ์ นาคทอง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
34. น.ส.นพวรรณ เหล่าชูชัยกุล สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
35. นายสุรินทร์ สุริยันต์ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

แบบสอบถามสำหรับประชาชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์

ชื่อ.....นามสกุล.....ตำแหน่ง.....

ลำดับ	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	รูปแบบมีความเหมาะสมกับชุมชน					
2	รูปแบบมีความเป็นไปได้กับชุมชน					
3	รูปแบบมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน					
4	รูปแบบสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง					
5	รูปแบบมีความสมบูรณ์ ครอบคลุมต่อความเป็นชุมชน					
6	รูปแบบดังกล่าวจะมีการดำเนินการที่เหมาะสม รวดเร็ว สะดวกต่อคนในชุมชนจริง					
7	ประชาชนในชุมชนสามารถยอมรับรูปแบบดังกล่าวได้อย่างเป็นเอกฉันท์					
8	รูปแบบดังกล่าวมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน					
9	บุคลากรตามรูปแบบสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
10	การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และยั่งยืน					

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้นำชุมชนในการให้ข้อมูลหลัก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลหลัก

1. นางประกายรัตน์ ต้นธีระวงศ์ ประธานมูลนิธิสถาบันศึกษาและพัฒนา
การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี (สพส.)
2. นายปรัชญา อยู่ประเสริฐ สำนักerveบข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม
3. นายชลัท ประเทืองรัตนา นักวิชาการผู้ชำนาญการ สถาบันพระปกเกล้า
4. นายยุทธนา ภาณุมาภรณ์ กรรมการมูลนิธิสถาบันศึกษาฯ
5. นายพิทยา จินาวัฒน์ อดีตอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
6. นางกรรณิการ์ณั้ แสงทอง อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
7. ว่าที่ ร.ต.ชนกรณั้ สถานานนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองพยาน
8. นายสมชาย คมกริส ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและเผยแพร่
9. นายวรากร ไสมนะพันธุ์ ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท
10. นายวัลลภ มาใจ หัวหน้ากลุ่มงานสนับสนุนการจัดการความขัดแย้ง
11. นายพีรภัทร์ บุญรอด นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
12. นายภูษิษฐ์ จารุวัฒน์ นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
13. นางสาวดวงกมล ตั้งทวีวัฒนา พนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
14. นายเศรษฐพร เกษมวงศ์จิตร พนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
15. นางสาวธัญญ์นรี กุลฉัตรฐานนท์ พนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
16. นายทองสุข ศรีภูมิ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน
17. นางลาวัลย์ เชิดชู รองประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน
18. น.ส.ระวีวรรณ วงศาโรจน์ เลขาธิการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
19. นางสุวรรณี บ่ายแสงจันทร์ กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
20. นายกล้า เหมวรรณกุล กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
21. นางอริสรา ราชปัทมา กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
22. นายพรชัย เหมาสุข กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
23. นางสมพร ดีสวาสดี กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
24. นางกัญญาณั้ฐ อมรเทพ กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
25. นางสมนึก อุ่ทอง กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
26. นางอรุณ บำรุงศรี กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน

27. นางสุกัญญา	พิบูลย์สวัสดิ์	กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
28. นางเพชรินทร์	เอี่ยมอำไพ	กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
29. นายบุญทอม	รัมย์จันทร์	กำนัน
30. นายชาติชาย	พิลาดี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1
31. นายชาญกิจ	ปทุมสัย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2
32. นายฉลอง	ศิริรักษ์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
33. นายบุญชม	สนธิ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
34. นายไพศาล	เป้าทองหล่อ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
35. นายสมจิต	ธิโย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6
36. นายบรรพชาติ	ศรีเงิน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9
37. นายจันทร์คำ	ทองมูล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10
38. นายกุล	อุดมมา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1
39. นายธนวัฒน์	เป้าทองหล่อ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5
40. นายนवलศรี	กันทาเทียม	ปลัดหมู่ที่ 6
41. นายชื่น	เงาเงิน	สารวัตรกำนัน
42. นายรัชชัย	สิงห์โพธิ์	ประธานชุมชน
43. นายทองสุข	ศรีภูมิ	ประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
44. น.ส.นพวรรณ	เหล่าชูชัยสกุล	พนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
45. นายไกรสร	สิงหราชวยราพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรม
จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาคผนวก ข

การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือการวิจัยด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง

(IOC : Index of Item Objective Congruence)

1. ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม สำหรับประชาชนและกรรมการศูนย์ฯ
2. ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม สำหรับประชาชน

ค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถามของประชาชน (ต่อ)

ประเด็น	ผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง (IOC)	แปล ผล
	1	2	3	4	5		
12.การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทช่วยส่งเสริม การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายสุรศักดิ์ ศรีสาร
 วัน เดือน ปี เกิด 1 มิถุนายน 2503
 ที่อยู่ปัจจุบัน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

ประวัติการศึกษา

2532 ปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต
 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
 2540 ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 2550 นิติศาสตร์บัณฑิต
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ตำแหน่งในการทำงาน

2532 เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน
 2539 นักพัฒนาชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน
 2540 นักวิชาการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน
 2546 นักวิชาการยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
 2555 นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษกรมคุ้มครองสิทธิ
 และเสรีภาพ